

מדינת ישראל
משרד המשפטים

דו"ח הוועדה לחלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג שנפרדו

ניסן התש"ע (מרץ 2010)

חברי הוועדה

כב' השופט שאול שוחט, שופט בית המשפט המחוזי בת"א, יו"ר הוועדה
עו"ד גלי עציון, ארגון נעמת- תנועת נשים עובדות ומתנדבות
עו"ד שרון כפתורי שביט, היועצת המשפטית של קרנות הפנסיה הותיקות שבהסדר
ד"ר תקוה רגר, יו"ר עמותת ג.ר.נ.י.ת למען הנשים הגרושות והפרודות בישראל
עו"ד אביגיל בורוביץ, מחלקת סכסוכי עבודה, פרקליטות המדינה; עו"ד מיכל ששון ממחלקת
סכסוכי עבודה, פרקליטות המדינה, החליפתה בשלבים האחרונים של עבודת הוועדה
פרופ' שחר ליפשיץ, הפקולטה למשפטים, אוני' בר אילן
עו"ד יוסי מנדלסון, לשכת עורכי הדין בישראל
מר רונן טוב, איגוד קרנות הפנסיה בישראל
מר משה וינרב, מנהל מקצועי, התאחדות חברות לביטוח חיים בע"מ
עו"ד ארנון שגב, היועץ המשפטי של איגוד קופות הגמל
מר יהונתן גרטי, מנהל מנהלת הגמלאות, משרד האוצר
עו"ד יואב בן אור, המשנה לממונה על אגף שוק ההון וביטחון, משרד האוצר
עו"ד אסי מסינג, הלשכה המשפטית, משרד האוצר
מר עופר אוברלנדר, אגף תקציבים, משרד האוצר
עו"ד רוני קציר, יועמ"ש מחלקת פרט, צה"ל
ד"ר פרץ סגל, ממחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים
עו"ד דארין דניאל (יעקוב) ממחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים שריכזה את עבודת הוועדה;
עו"ד שי סומך ממחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, החליפה בשלבים האחרונים של עבודת
הוועדה

מר מאיר אוזן, שהתמנה לחבר בוועדה, הודיע לפני תחילת עבודתה כי לא יוכל להשתתף בה

עמוד	תוכן עניינים
5	1. מבוא כללי
8	2. החיסכון הפנסיוני- רקע כללי
23	3. שיתוף נכסים בין בני זוג - רקע ועקרונות
27	4. המתח שבין החיסכון הפנסיוני לבין דיני המשפחה והקשיים במצב המשפטי הקיים
31	5. מודלים אפשריים לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג
33	6. מודלים אפשריים לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג
36	7. חלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג - המלצות הוועדה
48	8. תזכיר חוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010
105	נספח א - כתב המינוי

פרק ראשון: מבוא כללי

מטרות הוועדה והרקע למינויה

הוועדה הציבורית לבחינת חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג שנפרדו (להלן- **הוועדה לחלוקת זכויות פנסיה**), בראשותו של כב' השופט שאול שוחט, שופט בית המשפט המחוזי בת"א, מונתה לראשונה ביום 17.1.08 על ידי שר המשפטים דאז פרופ' דניאל פרידמן ושר האוצר דאז מר רוני בראון.

הוועדה הוקמה בעקבות הגשתן של מספר הצעות חוק פרטיות ובכללן- הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג, התשס"ז-2007 (פ 2087/17) של חה"כ חיים אורון ואח' וכן, הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה של בני זוג, התשס"ז-2007 של חה"כ אורית נוקד (פ 2080/17). הצעות אלו ביקשו להתמודד עם הבעיה של היעדר אפשרות מעשית לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג שנפרדו פרידה של קבע או התגרשו לפני מועד הפרישה של בן הזוג החוסך בקרן הפנסיה, על אף שזכויות אלו הן נכס בר חלוקה מכוח הלכת השיתוף או הסדר איזון המשאבים בין בני הזוג. חלוקתו של חיסכון זה סמוך למועד הגירושין או הפרידה נועד לאפשר לכל אחד מבני הזוג ללכת בדרכו ולפתוח בחיים עצמאיים.

הצעות החוק האמורות נדונו בוועדת השרים לענייני חקיקה ביום 16.5.07 ו- 18.11.07 והוחלט לגביהן- **"להקים צוות בין-משרדי משותף של משרד המשפטים ומשרד האוצר שידון בנושא ויגבש המלצותיו לוועדת השרים לענייני חקיקה תוך 3 חודשים"**. על הרקע הזה מונתה הוועדה. לפי כתב המינוי, תפקיד הוועדה הוא לבחון את נושא חלוקת זכויות פנסיה (החיסכון הפנסיוני) בין בני זוג שנפרדו, וכן, בחינת האפשרות לביצוע חלוקה זו במועד הסמוך למועד הגירושין. בנוסף לכך, הוטל על הוועדה לבחון את השאלות הפנסיוניות והמהותיות שמעלה הנושא, ובכלל זה, השאלות הנוגעות לפנסיה מצה"ל ולחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (כתב המינוי מצורף כנספח א' לדוח).

הוועדה החלה את עבודתה ביום 28 למרץ 2008. בתאריך 5 ביוני 2008 פרסמה הוועדה הודעה לציבור בה ביקשה לקבל עמדות והצעות להסדרה המשפטית של נושא חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג שהתגרשו, הכללים שיחולו לגבי דרך החלוקה, מועדה והשלכותיה על קרנות הפנסיה ובני הזוג שהתגרשו. ניירות עמדה רבים התקבלו, בין היתר, על ידי הארגונים הבאים: וי"צ; המרכז לקידום מעמד האישה ע"ש רות ועמנואל רקמן מאוניברסיטת בר אילן; חברת החשמל; עמותת המשפט בשירות הזקנה ועוד.

בשל חילופי ממשלה, מונתה הוועדה ביום 16 ביוני 2009 בשנית ע"י שר המשפטים פרופ' יעקב נאמן ושר האוצר מר יובל שטייניץ. כתב המינוי כלל הרכב מורחב יותר של נציגים ולבקשתה של הוועדה למעמד האישה של הכנסת, הוספו לוועדה גם נציגי ארגון נעמת ועמותת ג.ר.ג.ת היוזמים של הצעות החוק הפרטיות (כתב המינוי מצורף כנספח א' לדוח). הוועדה קיימה כעשרים ישיבות

בהן נדונו עמדות הגופים השונים הקשורים לנושא חלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג שנפרדו. בישיבות אלו הועלו הצעות רבות להסדרת הנושא, בהתאם לסוגים השונים של החיסכון הפנסיוני – הסדר פנסיה תקציבית, קרנות פנסיה וותיקות וחדשות, קופת גמל וביטוחי חיים.

במקביל להקמת הוועדה קיימו ועדת חוקה חוק ומשפט וכן הוועדה לקידום מעמד האישה של הכנסת מספר דיונים בהצעות החוק של חה"כ חיים אורון וחה"כ נוקד. בשל כך, ולאור העובדה כי חלק מחברי הוועדה היו מעורבים גם בהכנת הצעות החוק הפרטיות וגם בדיוני הוועדה, פנתה הוועדה לחבריה וגם לכנסת בבקשה לאפשר לה להשלים את עבודתה ללא שהצעות החוק הפרטיות ידונו במקביל בכנסת וחברי הוועדה יאלצו להשתתף בדיונים. על רקע בקשות אלה הואילו מציעי הצעות החוק הפרטיות לעכב את קידום הצעות החוק בכנסת ואפשרו לוועדה לסיים את עבודה ולהגיע להסכמות על פתרונות מקיפים המקובלים על כלל חבריה.

במהלך עבודתה, ביקשה הוועדה נתונים ממרשם האוכלוסין לצורך בדיקות אקטואריות של המלצותיה. הוועדה מודה למר חזי שאשא ממרשם האוכלוסין במשרד הפנים על שסייע בהעברם לוועדה. גב' ברכה הרשקוביץ, מבית המשפט המחוזי בתל אביב, שימשה כמזכירת הוועדה. הוועדה מבקשת להודות לה על עבודתה המקצועית המדויקת והמסורה.

נושאי עבודת הוועדה והדוח

על הוועדה הוטלה משימה לא פשוטה - ליישב בין שתי מערכות דינים המתקיימות בו זמנית במשפט הישראלי, שלעיתים אינן מתיישבות זו עם זו:

המערכת הנורמטיבית הראשונה, הנה מערכת דיני המשפחה המחויבת לשיתוף נכסים בין בני זוג בכלל, ולחלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני הזוג בפרט. מערכת זו, ממוקדת בעיקר בבני הזוג ובאינטרסים שלהם. מבחינה משפטית, היא בנויה על שילוב של "הלכת השיתוף" אשר פותחה על ידי הפסיקה, והסדר "איזון המשאבים" הקבוע בחוק יחסי ממון והשיתוף מכוח "הדין הכללי".¹ על פי דיני המשפחה, החיסכון הפנסיוני מהווה נכס משותף ובר איזון ומשום כך בתי המשפט העוסקים ביחסי הרכוש בין בני זוג קובעים באופן תדיר כי יש לחלק בין בני הזוג את הרכיב של כספי הפנסיה, הגמל והביטוח שנצברו במהלך החיים המשותפים.

המערכת הנורמטיבית השנייה, היא מערכת החיסכון הפנסיוני בישראל אשר חלים לגביה הוראות דין שונות. המדובר במכשירים פיננסיים מורכבים שכוללים מרכיבי חסכון וביטוח לטווח ארוך. מכשירים אלה חלקם ציבוריים וחלקם פרטיים. במסגרת החיסכון הפנסיוני שבו דנה הוועדה נכללו המוצרים הבאים (להלן ביחד – החיסכון הפנסיוני): הסדרי פנסיה תקציבית, קופות גמל לקצבה (ובכלל זה: קרנות פנסיה וותיקות, קרנות פנסיה חדשות ופוליסות ביטוח חיים), קופות גמל לתגמולים וקופות גמל אישיות לפיצויים.

¹ לתיאור תמציתי של דיני השיתוף הזוגי בישראל ראו להלן פרק ג לדוח זה.

ברמה הנורמטיבית, הרגולציה של החיסכון הפנסיוני, כוללת מגוון של דברי חקיקה, תקנונים, הסכמים קיבוציים וכיו"ב. רגולציה זו מושפעת ממגוון של שיקולים שהם חיצוניים לבני הזוג, כגון - שיקולים מוניטריים-רגולטוריים, אינטרסים של צדדים שלישיים שאינם בני הזוג וההגנה עליהם. בנוסף לכך, מערכת דיני החיסכון הפנסיוני מערבת שיקולים נורמטיביים החורגים מההסדרים הקניינים המקובלים שביסוד השיתוף הזוגי, כגון: שיקולים סוציאליים הממוקדים בהגנה על מי שנסמכים על משכורתו או קצבתו של המבוטח בעת מותו ובכללם בני משפחתו החדשים.

לאור ההבדלים בין מבנה השיתוף הזוגי בישראל והערכים שבבסיסו לבין המבנה והתוכן הערכי של דיני החיסכון הפנסיוני, המחויבות המוצהרת של המשפט הישראלי לשיתוף זוגי בכלל ולשיתוף בנכסי החיסכון הפנסיוני בפרט אינה מיושמת, במקרים רבים, הלכה למעשה. יתרה מזו, הוועדה מצאה כי במקרים רבים נקבע בהסכמי גירושין, שאם החוסך ילך לעולמו לפני בן זוגו לשעבר, יהיה בן הזוג זכאי לקבל עד לפטירתו קצבת שאר בסכום ששולם לו בחיי החוסך. הסכמים אלה מנוגדים להסדרי הפנסיה (הוראות חקיקה, הסכמים קיבוציים אט תקנוני קרנות הפנסיה לפי העניין) שלפיהם בן זוג לשעבר אינו מוגדר כשאר ולכן אינו זכאי לקצבת שאר במקרה של פטירת החוסך. מטרתה של הוועדה הייתה לנסות ולגשר על הפערים ולקבוע הסדרים שישלבו בין דיני החיסכון הפנסיוני לבין דיני השיתוף הזוגי.

מבנה הדוח הוא כדלקמן:

בפרק השני נתאר בתמצית את מגוון מוצרי החיסכון הפנסיוני שבהם עסקה הוועדה ואת הסדרתם המשפטית.

בפרק השלישי יינתן רקע מקדמי על שיתוף הנכסים בין בני זוג במשפט הישראלי והרציונל שבבסיסו. כמו כן יתאר הפרק את המהלך שבו הוגדרו כספי החיסכון הפנסיוני כנכס משותף ובר איזון על ידי החוק והפסיקה.

בפרק הרביעי נתאר את הבעיות המרכזיות המתעוררות במפגש שבין דיני החיסכון הפנסיוני לבין דיני המשפחה, בעיות המונעות במצב הקיים את החלת דיני השיתוף הזוגי על החיסכון הפנסיוני הלכה למעשה.

בפרק החמישי נצביע על הקווים הנורמטיביים שהנחו את הוועדה בקביעת המלצותיה.

בפרק השישי נציג את המודלים האפשריים לחלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג ואת יתרונותיהם. בפרק זה נעמוד על הצורך במודלים משולבים. כמו כן נציע כי אין לבחור מודל אחד לכלל הכלים הפנסיוניים אלא שיש לקבוע מודלים שונים המתחשבים בסוג המוצר ובמגבלות הקיימות לגביו.

בפרק השביעי נציג את המתווה הכללי של המלצות הוועדה תוך התייחסות פרטנית למגוון מוצרי החיסכון הפנסיוני שנדונו וסקירת עיקרי המלצות לגבי כל אחד מן הכלים הללו.

פרק שני: החיסכון הפנסיוני

רקע כללי

החיסכון לגיל פרישה בישראל מורכב משלושה רבדים²:

- הרובד הממלכתי, הכולל את קצבת הזקנה המשולמת על ידי המוסד לביטוח לאומי שנועדו להבטיח הכנסה מסוימת לצורכי הקיום הבסיסי שסכומה נגזר מהשכר הממוצע במשק, והוא אינו תלוי בסכומים שהמבוטח שילם לביטוח הלאומי עד לפרישתו.
- החיסכון הפנסיוני, אשר יפורט בהרחבה להלן, שעד לשנת 2008 התקיים הן במסגרת אפיק קצבתי: הסדרי פנסיה תקציבית, קרנות פנסיה וותיקות וחדשות, קופת גמל לקצבה שהן קופות ביטוח (הסדר המכונה "ביטוח מנהלים"), והן במסגרת אפיק הוני: קופות גמל לתגמולים³.
- החיסכון הפרטי של משקי הבית. ברובד זה, נכלל החיסכון העומד לרשות הפרט בגיל הפרישה, שנחסך מתוך הכנסתו הפנויה של הפרט וביזמתו. במסגרת רובד זה נכללים גם נכסים שצברו הפרטים לאורך שנות חייהם. חיסכון זה נוסף לחיסכון הפנסיוני - ובמקרים מסוימים אף במקומו - וככלל, אין בו כל מעורבות ממשלתית.

החיסכון הפנסיוני מהווה מקור עיקרי לפרנסה לאחר גיל הפרישה מעבודה. כאשר אין לפרט חיסכון פנסיוני הדבר עלול להביאו לאחר פרישתו למעגל העוני ולהשית את נטל הטיפול בו על כתפי הציבור. יש לזכור, כי הנזק שעשוי להיגרם בשל היעדר חיסכון פנסיוני, ובמקרים מסוימים גם בשל היעדר כיסוי פנסיוני מקיף, הינו בנוסף לנזק לפרט גם נזק כלכלי למשפחתו ולתלויים בו.

לנוכח חשיבות החיסכון הפנסיוני, ניתנות לציבור החוסכים בקופות גמל הטבות מס שונות, בהתאם לסוגי המוצרים השונים. הטבות המס האלה באות לידי ביטוי בשלב הפקדת הכספים בקופת הגמל, בשלב צבירת החיסכון ובשלב משיכת הכספים⁴. הטבות אלה ניתנות באמצעות זיכוי מס, היינו: הפחתת תשלום מס הכנסה בגובה מכפלת שיעור הזיכוי בסכום ההפקדה; וכן, באמצעות ניכוי מס, היינו: הפחתת סכום ההכנסה החייבת במס בגובה סכום ההפקדה. הטבת מס נוספת ניתנת למעביד בדרך של התרת הוצאה, כך שסכום ששילם עבור עובדו לקופת גמל לא ייחשב כחלק מההכנסה החייבת של המעביד.

² ראו למשל: בג"ץ 3975/95 קניאל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נגד(5) 459, 507 (1999); דו"ח הוועדה לבחינת שינויים מבניים בשוק ההון (ירושלים 1996), בעמ' 36.

³ לפי נתונים שפורסמו באתר האינטרנט של אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר (www.mof.gov.il), פועלים בישראל נכון להיום - 43 קרנות פנסיה חדשות וותיקות, 427 קופות גמל מסוגים שונים (806 מסלולים) ו-11 חברות ביטוח אשר עוסקות בתחום ביטוחי החיים (ל-13 חברות ביטוח יש רישיון, 2 חברות לא עוסקות בתחום בכלל ועוד שתי חברות מספקות רק רישקים).

⁴ ראו למשל ס' 45 לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש], התשכ"א-1961, שעניינו זיכוי מס, וס' 47 לפקודה, שעניינו ניכוי מס. הטבות מס בשלב המשיכה ניתנות גם לגבי הסדרי פנסיה תקציבית.

על מנת לצמצם, ככל שניתן, אפשרות של שבירת החיסכון הפנסיוני במהלך תקופת העבודה לצורך מטרות אחרות - שמכונה, משיכה שלא כדין - נקבע כי על משיכה זו מוטל קנס בדרך של מיסוי בגובה של 35%⁵.

למרות החשיבות הרבה של החיסכון הפנסיוני, המציאות מלמדת כי לפרטים רבים אין הסדר חיסכון פנסיוני לגיל פרישה, זאת בשל מספר סיבות וביניהן אלה:

1. **קוצר ראות** - הפרט אינו מעריך בצורה נכונה את חשיבותו של החיסכון הפנסיוני ככלי שנועד להבטיח את רמת חייו לאחר גיל הפרישה, והוא אינו צופה לעתיד את הירידה הניכרת בהכנסתו אם הוא לא יחסוך לגיל פרישה.
2. **העדפת ההווה על ידי הפרט** - פרטים מעדיפים לממש את יכולת הצריכה שלהם בהווה מבלי להביא בחשבון את הצריכה העתידית שלהם ולכן הם חוששים מהפקדת כספים באפיק שבו הם לא יהיו ניתנים למשיכה עד הגיעם לגיל פרישה.
3. **היעדר יכולת לתכנן** - בהקשר לחיסכון פנסיוני מקובל לחשוב כי קביעת רמת החיסכון הראויה, במהלך תקופת החיסכון, היא שאלה מורכבת לגבי מי שיש לו רקע כלכלי, וקל וחומר לגבי מי שאין לו רקע שכזה.

על רקע מציאות זו, ולאחר שעובדים רבים בישראל נותרו למעשה ללא כל הסדר של חיסכון פנסיוני, נחתם, ביום 19 בנובמבר 2007, בין לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה, הסכם קיבוצי כללי לביטוח פנסיוני במשק. הסכם זה כולל חיוב של כל המעבידים להפקיד עבור עובדיהם הפקדות לקופת גמל לקצבה בשיעורים שנקבעו בהסכם ובתנאים נוספים. ביום 30 בדצמבר 2007 חוקק שר התעשייה, המסחר והתעסוקה צו הרחבה להסכם הקיבוצי על כלל העובדים והמעבידים במשק⁶.

עוד יצוין, כי לנוכח חשיבות ההסדר הפנסיוני הופץ לאחרונה על ידי משרד האוצר תזכיר חוק פנסיה חובה לעצמאים, התש"ע-2010, במסגרתו מוצע להחיל את חובת הפקדה לקופת גמל לקצבה לעצמאים⁷.

הסדרי פנסיה תקציבית

הסדר פנסיה תקציבית הינו הסדר פנסיוני לפיו משולמים לאחר פרישתו של העובד מן העבודה תשלומי פנסיה לו ולשאיירו מקופת הגוף בו העובד הועסק. ככלל, מדובר בהסדרים מפורטים, שלמים ומקיפים אשר מעגנים וקובעים את הזכויות לקצבה לכל מי שההסדר חל עליו.

⁵ ראו ס' 87 לפקודת מס הכנסה ותקנות מס הכנסה (כללים בדבר חיוב במס על תשלומים לקרן שלא אושרה ותשלומים שלא כדין), התשכ"ב-1962.

⁶ "פ התשס"ח, עמ' 1736.

⁷ <http://www.mof.gov.il/Units/Pages/awtazkir.aspx>

הסדרי הפנסיה התקציבית הוחלו באופנים הבאים:

1. באמצעות חקיקה -

- א. חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970 (להלן – חוק הגמלאות) - לגבי עובדי מדינה, עובדי הוראה, עובדי שירותי הביטחון, סוהרים ושוטרים.
- ב. עובדי תאגידים שהוקמו בחוק ושתנאי עבודתם נקבעו כתנאי עבודה של עובדי מדינה (היינו, לפי חוק הגמלאות) - עובדי המוסד לביטוח לאומי, עובדי רשות ניירות ערך, עובדי רשות השידור, עובדי שירות התעסוקה וכו'.
- ג. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גמלאות) [נוסח משולב], התשמ"ה-1985 (להלן – חוק שירות הקבע) - לגבי חיילים משרתי קבע.
- ד. חוק גמלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון, התשכ"ט-1969, והחלטות הגמלאות שהוצאו מכוחו לגבי נושאי משרה, וביניהם: חברי כנסת, שרים, ושופטים.
- ה. חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו), התשל"ז-1977, וסעיף 14 לחוק שירותי הדת היהודיים [נוסח משולב], התשל"א-1971, והחלטות הגמלאות שהוצאו מכוחם לגבי ראש רשות מקומית וסגניו וראש מועצה דתית וסגניו.

2. באמצעות הסכמים -

- א. שהחילו את ההסדרים שנקבעו בחוק הגמלאות (חלקם בשינויים קלים) - למשל, עובדי רשויות מקומיות, עובדי רשות הנמלים (חברת הפיתוח והנכסים בע"מ וחברות הנמל, שבאו במקום רשות הנמלים), עובדי רשות הדואר (חברת דואר ישראל בע"מ שבאה במקום רשות הדואר).
- ב. הכוללים הסדרים שונים מההסדרים שנקבעו בחוק הגמלאות -
 1. גוף מתוקצב או גוף נתמך, כהגדרתם בסעיף 21 ו-32 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985 (להלן – גוף מתוקצב או גוף נתמך) - למשל, עובדי חברת החשמל לישראל בע"מ ועובדי חלק מהמוסדות להשכלה גבוהה.
 2. גופים אחרים - קרן קיימת לישראל, מפעל הפיס, בנק לאומי לישראל וכו'.

ככלל, הסדרי הפנסיה התקציבית נועדו להבטיח לעובד או לנושא המשרה הפורש רמת חיים דומה לזו שהייתה לו בתקופת עבודתו או כהונתו, לגבי התקופה שבה הוא היה זכאי להיכלל בהסדר הפנסיה⁸.

בהתאם להלכה שנקבעה, זכויות לקצבה מתגבשות בעת קרות האירוע המזכה בהתאם למצב המשפטי והעובדתי באותו מועד. למשל, במקרה של קצבת זקנה - הזכות לקבלת הקצבה מתגבשת ביום פרישת העובד לקצבת זקנה או במקרה של פטירה - הזכות לקבלת הקצבה מתגבשת ביום שבו נפטר העובד. הלכה זו חלה גם לגבי זכויות לקצבה בקרנות הפנסיה כפי שיפורט להלן⁹.

מרבית הסדרי הפנסיה התקציבית, כפי שפורטו לעיל, מבוססים על הוראות חוק הגמלאות. בסעיפים 15, 17(2) ו-18 לחוק הגמלאות, נקבעו התנאים לזכאות לקבלת קצבת זקנה (המכונה בחוק הגמלאות "קצבת פרישה") עם פרישה העובד מן העבודה, ביניהם - גילאי פרישה, נסיבות פרישה וכיו"ב. בסעיף 17 ו-17(1) או (3) לחוק הגמלאות נקבעו התנאים להקפאת הזכות לקבלת קצבת זקנה לפי מועדים שנקבעו בסעיף 46 לחוק הגמלאות.

חישוב הקצבה הוא פועל יוצא של משך השירות ("תקופת שירות" בלשון החוק), המתבטאת ביחידות של חודשי שירות. נוסחת הבסיס מעניקה לעובד הפורש זכות לגמלה בשיעור של 2% לכל שנת שירות (ראו: סעיף 20 לחוק הגמלאות) - אך בכל מקרה לא יותר מ-70% לפי חלקיות משרה של 100%¹⁰ - כשהוא מוכפל במשכורתו הקובעת של העובד ובחלקיות המשרה הממוצעת בכל תקופת שירותו.

בנוסף, הזכות של שאיריו של העובד שנפטר לקצבה נקבעה לבן זוגו שגר עימו במועד הפטירה, ילדו שאינו עומד ברשות עצמו וכן תלויים נוספים אם מתקיימים בהם תנאים מסוימים. הקצבה שמשולמת לבן זוגו של עובד שנפטר בעת שירותו עומדת על 40% ממשכורתו הקובעת והקצבה המשולמת לבן זוגו של זכאי לקצבה שנפטר עומדת על 60% מהקצבה ששולמה לו ערב הפטירה, ולא יותר מ-40% מהמשכורת הקובעת¹¹.

⁸ ראו למשל: ע"ע 1351/00 מדינת ישראל נ' קירשנבאום (פורסם בנבו) (2003).

⁹ לעניין זה ראו למשל: דב"ע שן/3-60 ברקן ואח' נ' קרן הגמלאות המרכזית של עובדי ההסתדרות, פד"ע כב 258; ע"א 4269/90 "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ נ' דברת, פ"ד מז (5) 147, 160 (1993); בג"צ 6460/02 אליאב ואח' נ' בית הדין הארצי ואח' (פורסם בנבו) (2006) ובבג"ץ 2673/06 שאוה-שוע נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח' (פורסם בנבו) (2009).

¹⁰ יצוין כי בהקשר זה ישנן הוראות שונות בדבר צירוף תקופות שירות קודמות שהחוק לא חל לגביהן (ראו למשל: ס' 85 לחוק הגמלאות). בנוסף, הוראות ס' 100 לחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970 (להלן: חוק הגמלאות) מקנות לנציב שירות המדינה סמכות להגדלת תקופת שירות באשר לעובד המועסק בתנאי עבודה מיוחדים, וכן לפי עילות מיוחדות שמפורטות בתקנון שירות המדינה בסעיף 85.14. כמו-כן, בס' 20 לחוק הגמלאות נקבעה חלופה לחישוב קצבה למי שפרש משירות מטעמי נכות.

¹¹ ראו למשל: סעיפים 26 ו-28 לחוק הגמלאות.

בהתאם להסדרים הקיימים כיום בן זוג לשעבר אינו זכאי לקצבה לאחר פטירתו של העובד או לקצבת שאר. לעניין זה יצוין כי בסעיף 38 לחוק הגמלאות, השווה המחוקק בין אישה שבעלה נפרד ממנה "פרידה של קבע" לאישה גרושה, שאף היא אינה זכאית לקצבה (אלא אם נתחייב בתשלום מזונותיה על פי פסק דין או הסכם בכתב).¹²

להשלמת התמונה יצוין כי בחוק התכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004), התשס"ג-2003 (להלן – חוק התכנית להבראת המשק), נקבעה חובת השתתפות של עובדים, חיילים ונושאי משרה, שהסדר הפנסיה החל עליהם הוא הסדר פנסיה תקציבית, במימון תשלומי הפנסיה באופן הבא:

א. בשל שנת 2004 – 1% ממשכורתם הקובעת;

ב. בשל שנת 2005 ואילך – 2% ממשכורתם הקובעת.

החובה האמורה הוחלה רק לגבי מעביד שהוא אחד מאלה:

א. המדינה;

ב. גוף מתוקצב או גוף נתמך;

ג. גוף אחר שהממשלה משתתפת בתקציבו במישרין או בעקיפים ואשר שר האוצר קבע לגביו בהודעה ברשומות כי הוא מעביד לעניין האמור.

למעט ההשתתפות האמורה מימון הסדר הפנסיה התקציבית, התשלום נעשה מקופת המעביד (ולגבי נושאי משרה וחיילים מאוצר המדינה). עוד יצוין, שכאשר אין לעובד זכות לקבל קצבה לפי הסדר הפנסיה, הסכומים האמורים שנוכו משכרו מוחזרים לעובד, לחייל או לנושא המשרה, בהתאם לכללים שנקבעו בתקנות.

קרנות פנסיה

קרנות הפנסיה הן ברובן קרנות שיוסדו על ידי הסתדרות העובדים הכללית, אשר ביקשה להעניק לעובדים ולשאיניהם ביטחון סוציאלי עם הגיעם לגיל פרישה או עם פרישתם מן העבודה קודם לכן מסיבות אחרות (נכות או מוות), וזאת כהשלמה לרובד הראשון הממלכתי¹³. ההצטרפות לקרנות אלה הוסדרה בשנות החמישים והשישים לעובדים שכירים ומאורגנים היתה חובה, מכוח

¹² הסדר דומה נקבע בס' 30 לחוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) [נוסח משולב], התשמ"ה-1985.

¹³ במסגרת הרפורמה בקרנות הפנסיה הותיקות שבהסדר בשנת 2003, הועבר ניהול הקרן מההסתדרות למנהלים מיוחדים שמונו על ידי המפקח על הביטוח במשרד האוצר ובשנת 2004 נמכרו חלק מהקרנות החדשות שהיו בבעלותן של הקרנות הותיקות לידי מספר חברות ביטוח.

הסכמים קיבוציים וצווי הרחבה ענפיים. בקרנות שהוקמו בתקופה מאוחרת יותר, על ידי גורמים פרטיים, התאפשרה גם הצטרפותם של עצמאים¹⁴.

ההצטרפות לקרנות בהתאם להסדרים האמורים היא על בסיס קיבוצי, כלומר כל העובדים בענפים שההסכם חל לגביהם, וכל מי שהצטרף לעבוד באותם ענפים לאחר מכן, מצטרפים לקרן באופן אוטומטי. חובת ההשתתפות נובעת מכוחו החוקי של הסכם עבודה קיבוצי (או צו הרחבה להסכם קיבוצי), לפיו כל העובדים במפעל שעליהם חל ההסכם, חייבים להשתתף בביטוח הפנסיוני¹⁵.

קרן פנסיה הינה מבטח בענף ביטוח פנסיה, כאמור בסעיף ו(א)(3) בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה-1985, וקופת גמל, כמשמעותה בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופת גמל), התשס"ה-2005 (להלן - חוק קופות גמל). המסגרת הנורמטיבית לפעולתה של הקרן מוסדרת בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן - חוק הפיקוח), בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964 (להלן - תקנות מס הכנסה), והחל מיום 8 בנובמבר 2005 גם בחוק קופות גמל.

להבדיל מחברות ביטוח, אין לקרנות הפנסיה מקור כספי חיצוני שיבטיח את אפשריות המבטח לעמוד בהתחייבויותיו לשלם פנסיות בהתאם לתקנון הקרן. תשלומי הקצבאות למבוטחים מבוססות על דמי הגמולים שהופרשו לקרן הפנסיה (כאחוז מהמשכורת המבוטחת) על ידי המבוטחים, והתשואות שהושגה באמצעותם, ובניכוי הוצאות התפעול שלהן. פועל יוצא מכך הוא, שתשלום פנסיה גבוהה יותר לעמית אחד מחייב תשלום נמוך יותר לעמית אחר, כדי שסך התשלומים יישאר זהה לסך הנכסים שבידי הקרן. פועל יוצא זה יוצר את הערבות ההדדית בין העמיתים, ומכך מתחייב כי תקנון הקרן, בו נקבעות זכויות הפנסיה של העמיתים, יהיה אחיד ושוויוני וכי תשלומי הקרן ייעשו אך ורק לפי התקנון, על מנת למנוע אפליה בין עמיתים שונים¹⁶. משום כך יש לתקנון קרן הפנסיה מעמד-על, היות והוא קובע את הזכויות, החובות ושאר העניינים שעל פיהם פועלת קרן הפנסיה¹⁷. מכך מתחייב גם שכל עניין שנוגע ליחסים בין הקרן לבין עמיתה ומכלול זכויותיהם וחובותיהם של העמיתים יהיו מפורשים ומפורטים בתקנון.

¹⁴ לסקירה מקיפה על הקמת קרנות פנסיה והתפתחותן ראו: מ' גולדברג "ביטוח עובדים בקרנות פנסיה – היבטים משפטיים", **שנתון משפט העבודה** ג (1992) 94. עוד ראו: בג"ץ 2911/05 **משה אלחנתי ואח' נ' שר האוצר ואח'** (פורסם בנבו), ס' 2 לפסק דינה של כב' השופטת חיות (2008).

¹⁵ י' כהנא, **ספר ביטוח החיים, הפנסיה והגמל בישראל** 227-230 (1988).

¹⁶ ראו למשל: בבג"צ 2010/90, בג"צ 5292/90 **התאחדות חברות לביטוח חיים בע"מ נ' מ.י. ואח'**, פ"ד מה (1) 405, 413 (1990).

¹⁷ ראו למשל: עניין **אליאב**, לעיל ה"ש 9. עוד ראו לעניין זה ס' 16 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופת גמל), התשס"ה-2005, ס' 78(ב) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 ותקנה 41 כו לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964.

תכניות הפנסיה הן משני סוגים: תכנית פנסיית יסוד, שמבטיחה תשלומי פנסיה למבוטח מגיל זקנה ועד לפטירתו ופנסיית לשאריו של הזכאי לקצבת זהקנה שנפטר, ותכנית פנסיה מקיפה, הכוללת בנוסף לכך תשלומי קצבה במקרה של אירוע נכות ותשלומי קצבת שאר במקרה שהמבוטח נפטר לפני הגיעו לגיל זקנה.

בשל גירעונות כספיים שהצטברו בקרנות הפנסיה הן נסגרו בשנת 1995 (להלן – קרנות פנסיה וותיקות) בפני חברים חדשים ונפתחו קרנות פנסיה חדשות, אשר קיבלו מבוטחים שהצטרפו לשוק הפנסיה לאחר מועד זה (להלן – קרנות פנסיה החדשות).¹⁸

קרנות פנסיה וותיקות

קרנות הפנסיה הוותיקות נסגרו כאמור בפני הצטרפות עמיתים חדשים בשנת 1995, ומאז הן פועלות כקרנות סגורות. המשמעות המעשית היא שהקרנות האמורות ממשיכות לבטח את אוכלוסיית המבוטחים אשר הייתה מבוטחת בקרנות האמורות ערב סגירת הקרנות, ומשלמות פנסיות לעמיתים או שאירים אשר זכאים לקבלת קצבה בהתאם לתקנון הקרן.

מרבית קרנות הפנסיה הוותיקות, פועלות על-פי שיטת חסכון של "הגדרת זכויות" (defined benefit). על-פי שיטה זו, זכאי העמית, בקרות אחד מהאירועים המזכים (בהתאם לתכנית הפנסיה בה הוא מבוטח), לקבל מהקרן קצבה בשיעור חלקי מהמשכורת הקובעת שלו לעניין הפנסיה, ללא קשר לסכומים שהוא שילם בתקופת החיסכון שלו והתשוואה שהושגה עליהם. מעצם טיבה של שיטת "הגדרת זכויות", אין לעמית יתרה צבורה המנוהלת לזכותו במסלול השקעה, ולכן לא ניתנת לו אפשרות לשנות את מסלולי השקעה במהלך תקופת החיסכון (זאת, בניגוד לקרנות הפנסיה החדשות).

בהתאם לכך, עיקר הפעולות שהעמית בקרן פנסיה וותיקה יכול לבצע במהלך תקופת החיסכון היא שבירת החיסכון, משיכה חלקית או מלאה של סכום חד-פעמי מהחיסכון שמחושב לפי נוסחת ערכי פדיון שקבועה בתקנון. בנוסף, העמית יכול להקדים את פרישתו עד לגיל פרישה מוקדמת כהגדרתו בחוק גיל פרישה, התשס"ד- 2004 (להלן- חוק גיל פרישה). הקדמת הפרישה מתבצעת באמצעות הפחתה של הקצבה לפי מקדמים אקטואריים. כמו כן ניתנת למעביד אפשרות לממן את יציאתו של העמית לפנסיה מוקדמת, לפי חישוב אקטוארי בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר (להלן – הממונה) לעניין זה.

כמו-כן, יכול המבוטח לדחות את יציאתו לקצבה ובהתאם לכך הוא יכול להגדיל את שיעור הקצבה בהתאם לתקופת הדחייה.

¹⁸ על הרקע לסגירת קרנות הפנסיה בפני חברים חדשים ראו אלחנני, ה"ש 14.

קרנות פנסיה וותיקות שבהסדר

לאחר סגירת הקרנות הוותיקות להצטרפות עמיתים חדשים ומשלא ניתן פתרון לגירעונות האקטוארים של חלק מקרנות הפנסיה הוותיקות, החליטה הממשלה על גיבוש תכנית הבראה שווייונית, אחידה, ברורה ומפורטת לקרנות שבהסדר. במסגרת התכנית יינתן סיוע ממשלתי בהיקפים כספיים חסרי תקדים, על מנת לאפשר לממן את ההתחייבויות שלהן, שהן גבוהות בהרבה ממה שביכולתן לממן מנכסיהן. הסיוע הממשלתי ועקרונות תכנית הבראה בחוק התכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004), התשס"ג-2003, שהוסיף לחוק הפיקוח פרק ז'1: "קרנות פנסיה ותיקות - מינוי מנהל מיוחד, תוכניות הבראה וסיוע ממשלתי". בסעיף 78ט לחוק הפיקוח נקבע, כי המפקח על הביטוח יכין תקנון אחיד לכלל הקרנות שבהסדר אשר יחליף את תקנוני הקרנות הקודמים. עקרונות התקנון האחיד נקבעו בפירוט ניכר בסעיף זה, ובכללן נקבע כי בתקנון האחיד יכלול מנגנון איזון אקטוארי, שיבטיח כי הקרן לא תיקלע שוב לגירעון האקטוארי. בהתאם לכך, החליף התקנון האחיד את תקנוני הקרנות הקודמים בחודש אוקטובר 2003.¹⁹

חישוב קצבת הפרישה המגיעה לעמית בקרן ותיקה שבהסדר נעשה לפי "שכר קובע" אשר מחושב לפי שיטת ממוצע יחסי השכר או שיטת שלוש שנים אחרונות משוקללת עם שיטת ממוצע יחסי השכר כשהוא מוכפל ב"שיעור הפנסיה" (אשר ככלל, עומד על 2% לשנה עד לשיעור מירבי של 70%) המגיע למבוטח.

בתקנון האחיד האמור הועלה גיל הזכאות לקצבת זקנה בהדרגה, בהתאם לגילאים שנקבעו בחוק גיל פרישה, לגבי גבר שנולד לאחר מאי 1942 נקבע כי גיל הזכאות לקבלת קצבת זקנה יהיה גיל 67 ולגבי אישה שנולדה לאחר מאי 1953 נקבע כי גיל הזכאות לקבלת קצבת זקנה יהיה גיל 64.²⁰

קצבת הפרישה משולמת לעמית עד ליום מותו בלא שניתן משקל כלשהו לחישוב תוחלת החיים שלו או שלה. בהתאם לתקנון האחיד הקצבה מתעדכנת אחת לשנתיים או כאשר המדד עלה בשיעור של 4.25% ממועד העדכון הקודם, לפי המוקדם מביניהם.

לאחר מותו של הפנסיונר משולמת קצבת שארים לשאריו (בן זוג, יתום או תלוי), אשר נגזרת מהקצבה לה היה זכאי העמית, אם התקיימו התנאים האחרים שבתקנון. כך למשל, אלמנת פנסיונר זכאית לקבל החל מהחודש העוקב לחודש שבו נפטר בעלה ועד ליום מותה קצבת שאר בשיעור של 60% מקצבתו של הפנסיונר. שארי עמית פעיל בתכנית מקיפה שנפטר, יהיו זכאים לקבלת קצבת שאיר בשיעור שנגזר מהשכר הקובע שלו. כך למשל, אלמנת מבוטח פעיל תהיה זכאית לקבלת קצבה בשיעור של 40% מהשכר הקובע של המבוטח.

¹⁹ראו ע"א 8652/07 אברהם נ' אגד אגודה שיתופית בישראל בע"מ (פורסם בנבו) (2009).

²⁰לעניין זה ראו: הגדרה "גיל קצבת זקנה" בפרק א' לתקנון האחיד.

להשלמת התמונה יצויין, כי בתקנוני קרנות הפנסיה שבהסדר ובתקנון האחד נקבע שיעור קצבה שונה לאלמן של עמיתה או של פנסיונרית, לעומת שיעור הקצבה לאלמנה של עמית או של פנסיונר. ביום 15 ביוני 2008, ניתן פסק בית המשפט העליון בעניין **אלחנתי**²¹, כי ההסדר שקובע קצבת שארים בשיעורים שונים לאלמנים ולאלמנות, הינו הסדר מפלה המנוגד לתקנת הציבור, בשל פגיעתו בערך השוויון. נוכח פסק הדין, ולאחר בחינת החלופות השונות, גיבש הממונה הצעה לתיקון סעיפים 19 ו-23 לתקנון האחד, כך שישוו שיעורי קצבת שארים של אלמן ואלמנה, ויועמדו על השיעור שנקבע באותם סעיפים לגבי אלמנה (להלן: הצעת התיקון). נוכח מהותה של קרן הפנסיה ומנגנון האיזון האקטוארי שנקבע בתקנון האחד, העלות הכרוכה בהשוואה זו תוטל על כלל המבוטחים והפנסיונרים בקרן. בהתאם לסעיף 78(ג) לחוק הפיקוח אישר שר האוצר את הצעת התיקון והדבר הובא לאישור וועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת. עד כה, התקיימו מספר דיונים בהצעה אולם התיקון המוצע טרם אושר.

קרנות פנסיה וותיקות שאינן בהסדר

בנוסף לקרנות הפנסיה הוותיקות שבהסדר ישנן 10 קרנות וותיקות שההסדר אינו חל עליהן והן מתחלקות לשני סוגים: קרנות פנסיה ששיטת חישוב קצבת הפרישה וקצבת השארים דומה לשיטת החישוב בקרנות הוותיקות שבהסדר, וקרנות פנסיה ששיטת חישוב קצבת הפרישה שונה והיא נעשית לפי חישוב של מנות פנסיה שהעמית צובר במהלך תקופת החיסכון.

קרנות פנסיה חדשות

שיטת החיסכון הנהוגה בקרנות הפנסיה החדשות, שאליהם מצטרפים עמיתים חדשים כאמור משנת 1995, הינה של "הפרשות מוגדרות" (defined contribution). שלא כמו בשיטה של "זכויות מובטחות", לפיה בעת קרות האירוע מומר החיסכון הצבור של העמית לקצבה²².

קרנות הפנסיה החדשות נחלקות לשני סוגים:

- 1) קרן פנסיה חדשה כללית, שבה תכנית יסוד ושעשויה לכלול גם תכנית מקיפה. עבור הכספים הנחסכים בקרן זו לא מונפקות אגרות חוב מיועדות.
- 2) קרן פנסיה חדשה מקיפה, שכוללת תכנית פנסיה מקיפה בלבד. עבור הכספים הנחסכים בקרן זו מונפקות אגרות חוב מיועדות מסוג "ערד" בשיעור של 30%.

כאשר עמית זכאי לקבלת קצבת זקנה ממירים את החיסכון שנצבר לזכותו בקרן - שמורכב מסך דמי הגמולים שהופרשו על ידו ועל ידי מעבידו לקרן, בתוספת התשואה שנוספה עליהם בתקופת החיסכון ובניכוי דמי ניהול - לקצבה. ההמרה מבוצעת באמצעות מקדמי המרה אשר נקבעים, בין היתר, בהתאם למינו, שנת לידתו וגילו של המבוטח. בהתאם לכך קיימת זיקה ישירה בין הסכומים

²¹ עניין אלחנתי, לעיל ה"ש 14.

²² ראו למשל: בג"ץ 4497/00 הסתדרות העובדים הכללית החדשה נ' שר האוצר, פ"ד נו (3) 608 (2002).

שנחסכו בקרן במהלך תקופת החיסכון, לבין הסכום שהעמית זכאי לקבל מהקרן בקרות האירוע המזכה בקצבה.

קצבת שאירים לבן זוגו של עמית פעיל מחושבת לפי מכפלת שיעור הכיסוי לשאירים, שהיא בין 0% לבין 100%, במסלול שבו הוא מבוטח ובהתאם גיל הצטרפותו לקרן, במשכורתו המבוטחת ובשיעור הקצבה לאלמנה הקבוע בתקנון (בדרך כלל שיעור של 60%). יצוין כי בתקנוני קרנות הפנסיה החדשות לא נקבעה הבחנה בין שיעור קצבת שאירים של אלמן לעומת שיעור הקצבה לאלמנה. קצבת שאירים לבן זוגו של פנסיונר מחושבת לפי שיעור שנע בין 30% לבין 100% מהקצבה ששולמה לפנסיונר לפני מותו, וזאת בהתאם לאפשרויות שנקבעו בתקנון הקרן ולבחירת המבוטח (ככלל, ברירת המחדל עומדת על שיעור של 60%).

יצוין כי בתקנוני קרנות הפנסיה החדשות הגדרת "אלמנה" מצומצמת, והיא אינה מאפשרת קבלת קצבת שאירים במקרה של נישואין לאחר יציאה לקצבת זקנה. הטעם לכך הוא, כי החישוב שעל בסיסו מחושבת לפנסיונר קצבת הזקנה מותאם ספציפית לכל מבוטח במועד פרישתו. לפיכך, קצבת הזקנה של פנסיונר שאינו נשוי גבוהה יותר מאשר קצבתו של פנסיונר נשוי (כאשר יתר הפרמטרים שלהם זהים). על כן, נקבע בתקנונים אלה שנישואין לאחר הפרישה, כלומר לאחר שחושבה לפנסיונר קצבת זקנה בהנחה שהוא אינו נשוי, לא יזכו את בן הזוג בקצבת שאירים.

פוליסות ביטוח חיים

חברות לביטוח חיים הנפיקו מימי קום המדינה פוליסות לביטוח חיים או פוליסות "גמלא" (קצבה). עם השנים שונה מבנה הפוליסה, לרבות יכולת לבצע הפרדה בין חלק התשלום המיועד לכיסוי ביטוחי (ביטוח כנגד סיכוני מוות או אובדן כושר עבודה), שמוסדרת מכוח חוק הפיקוח, חוק קופות גמל ותקנות מס הכנסה, לבין חלק החיסכון לגיל פרישה - קופת ביטוח, שהיא קופת גמל לתגמולים, קופת גמל אישית לפיצויים או קופת גמל לקצבה, שהסדרתה תפורט להלן..

פוליסת הביטוח היא חוזה ביטוח בין המבוטח לבין חברת הביטוח, אשר חלים עליו הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981. מאחר שמדובר בחוזה, מרבית התנאים שבו קבועים ואינם ניתנים לשינוי במהלך תקופת הביטוח. למשל, אם חברת הביטוח רוצה להעלות את פרמיית הביטוח בעבור כיסוי ביטוח החיים היא תוכל לעשות זאת רק לגבי מבוטחים חדשים ולא לגבי מבוטחים קיימים בפוליסה.

חברת הביטוח היא אפוא זו שנושאת בסיכון הביטוחי הקיים מכוח הפוליסה. כלומר, המבוטח משלם לחברת הביטוח פרמיה חודשית בעבור הכיסויים הביטוחיים, וחברת הביטוח תשלם במקרה מות המבוטח את סכום הביטוח למוטבים שקבע המבוטח בפוליסה, או תשלם במקרה של אובדן כושר עבודה קצבה חודשית למבוטח כחלופה להכנסתו מעבודה.

הכיסויים הביטוחיים אותם ניתן לרכוש במסגרת ההפקדות לקופת ביטוח (על חשבון מרכיב התגמולים) מוסדרים במסגרת תקנות מס הכנסה. הכיסויים אשר הותרו בתקנות הינם כיסוי למקרה מוות וכיסוי למקרה אובדן כושר עבודה תמורת פרמיה בגובה של עד 3.5% מהתגמולים (עובד ומעביד).

עד ליום 1 בינואר 2004 לא הותרה רכישת כיסוי למקרה אובדן כושר עבודה מתוך ההפקדות לקופת הביטוח, אלא רק רכישת כיסוי תמורת פרמיה בגובה 2.5% מההכנסה החייבת של המבוטח. לכן מבנה ההפקדות המקובל ברוב תכניות ביטוח החיים הוא 5% מרכיב תגמולי עובד, 5% מרכיב תגמולי מעביד, 8.33% מרכיב פיצויים ובנוסף עד 2.5% לרכישת כיסוי מפני אובדן כושר עבודה.

לאחר שתוקנו תקנות מס הכנסה, הותרה רכישת הכיסוי לאובדן כושר עבודה מתוך ההפקדות לקופת הביטוח, בדומה לכיסוי למקרה מוות, כך שכיום ניתן לבחור בין רכישת אובדן כושר עבודה "מעל ההפקדות" או כחלק מההפקדות לקופת הביטוח.

בשונה מהקיים בקרן פנסיה חדשה מקיפה, הרי שתוכנית חדשה לביטוח חיים מאופיינת בגמישות מרבית לעניין בחירת סוג הכיסוי וגובהו (במסגרת המגבלות): מבוטח יכול לבחור בכיסוי למקרה מוות ובכיסוי למקרה אובדן כושר עבודה, לרכוש רק אחד מן הכיסויים הללו או לא לרכושם כלל.

פוליסות ביטוח לקצבה

קופת ביטוח לקצבה הינה קופת ביטוח אשר מיועדת למטרת קצבה, בדומה לקרן פנסיה. תוכניות ביטוח אלו מאושרות לשיווק לשכירים ולעצמאים. הכספים שנחסכו במסגרת קופת הביטוח משולמים לחוסך כקצבה החל מתום תקופת הביטוח לכל ימי חייו. כספי החיסכון נצברים בחשבון קופת הגמל, בניכוי דמי ניהול ועלות הכיסויים הביטוחיים, ובתוספת רווחי השקעה, כפי שנקבעו בתנאי תכנית הביטוח. במועד הפרישה מוכפלים הכספים הצבורים במקדם קצבה אשר ממיר את הסכום שנצבר לקצבה חודשית.

בתכניות הביטוח למטרת קצבה חלו מספר שינויים במהלך השנים בדמי הניהול, בתנאי התוכנית ובמבנה התוכנית.

תכניות הביטוח הוותיקות נקראו "גמלא". בתכניות אלו רוכש החוסך, תמורת תשלום חד-פעמי או תשלום שוטף, גימלה לכל ימי חייו. הגימלה יכולה להשתלם באופן מיידי או לאחר תקופה מסוימת, ואם החוסך נפטר יכול שישתלם סכום ביטוח למוטביו, בהתאם לתנאי התכנית. תוכניות אלו שווקו בעיקר במהלך שנות ה-80, והיוו חלופה לחיסכון בקרן פנסיה.

החל משנות ה-80 ועד לסוף שנת 2003 שווקו תכניות ביטוח אשר כונו "עדיף". בתכניות אלו הופקד תשלום אשר הוצמד למדד המחירים לצרכן (או לשכר), כאשר חלק מהתשלום (ככלל, 20%) שימש לרכישת כיסוי ביטוחי (ריסק מוות) וחלק מהסכום שימש לצבירת חיסכון אשר נוהל בתיק

ההשקעות של חברת הביטוח ושולם כקצבה בתום תקופת הביטוח. שיווק תוכניות אלו הן לשכירים והן לעצמאים הופסק בסוף שנת 2003.

החל משנת 2004 משווקות תוכניות חדשות למטרת קצבה, המאפשרות לזהות את גובה רכיב דמי הניהול שגובה חברת הביטוח. בנוסף, נהוגות כיום תוכניות מסוג "גמלא מיידית" המיועדות לפרישה מוקדמת, או מהוות אלטרנטיבה לחוסכים באפיקים הוניים המעוניינים להמיר סכום הוני לקצבה.

בתוכניות מסוג "גמלא מיידית", מפקיד המבוטח הפקדה חד פעמית ובתמורה מתחיל לקבל קצבה לכל ימי חייו, מיד לאחר תשלום ההפקדה האמורה.

פוליסות ביטוח הוניות

קופת ביטוח לתגמולים היא מכשיר חיסכון פנסיוני, בדומה לקופת גמל לתגמולים, שמשלמת את הכספים שנצברו לזכות החוסך בסכום חד-פעמי בהגיעו לגיל פרישה או לזכאים להם לאחר מותו.

תוכניות ביטוח אלו מאושרות לשיווק לעצמאים ולשכירים. כספי החיסכון נצברים בחשבון קופת הגמל, בניכוי דמי ניהול ועלות הכיסויים הביטוחיים, ובתוספת רווחי השקעה, כפי שנקבעו בתנאי תכנית הביטוח. בתום תקופת הביטוח משולם לחוסך סכום חד-פעמי.

בדומה לתוכניות הביטוח מסוג קצבה, גם בתוכניות ביטוח אלו חלו שינויים במהלך השנים בדמי הניהול, בתנאי התוכנית ובמבנה התוכנית. תוכניות הביטוח ההוניות הראשונות ששווקו על ידי חברות הביטוח מכונות "מעורב". תוכניות אלו שילבו יחד עם מרכיב כסוי למקרה מוות גם מרכיב של חיסכון לטווח ארוך. בתוכנית מסוג "מעורב" משלם החוסך תשלום חודשי צמוד מדד מחירים לצרכן ובתמורה נרכש "סכום ביטוח" המשולם לחוסך עם הגיעו לגיל פרישה, או למוטביו אם נפטר במהלך תקופת הביטוח. שיווק תוכניות ביטוח אלו לשכירים הופסק בשנת 2001, ולעצמאים בסוף שנת 2003. סוג תכנית הונית ששווק מאוחר יותר מכונה "עדיף". ההבדל העיקרי בין תכנית "מעורב" לבין תכנית "עדיף" הוא ביכולת לחלק את הפרמיה למרכיב סיכון ולמרכיב חיסכון. בפוליסת "מעורב" לא ניתן לעשות כן, ולעומת זאת בפוליסת "עדיף" ניתן לדעת מהי אותה חלוקה.

החל משנת 2004 משווקות תוכניות ביטוח חדשות המשלמות סכום הוני, המאפשרות בנוסף לזהות את גובה רכיב דמי הניהול שגובה חברת הביטוח. מרכיב הפיצויים מנוהל במסגרת קופת ביטוח שהיא קופת פיצויים אישית אשר חלים עליה התנאים הכלליים של תכנית הביטוח, למעט תנאים הנובעים מכוח חוק פיצויי פיטורים הגוברים על תנאי תכנית הביטוח.

כפי שיפורט להלן החל משנת 2008 לא ניתן להפקיד כספים חדשים בקופת גמל לתגמולים ובקופת גמל אישית לפיצויים.

קופת גמל לתגמולים שאינן קופות ביטוח

קופת גמל לתגמולים הינה חיסכון לטווח ארוך, בעל מרכיב של חיסכון בלבד, ללא כיסויים ביטוחיים. אולם ניתן לרכוש כיסויים ביטוחיים בנפרד בחברת ביטוח ועדיין לזכות בהטבות מס.

החיסכון שנצבר בשל הפקדות שהופקדו לקופות האמורות לפני שנת 2008 ישולם על ידי קופת הגמל כסכום חד-פעמי, כשהחוסך יגיע לגיל הפרישה. בהקשר זה יצוין כי קיימים כללי משיכה שונים לגבי כספים שהופקדו לקופות האמורות בתקופות שונות. כך למשל, ישנם כספים שהופקדו בקופות גמל באופן עצמאי ולא על ידי מעסיק (קופות גמל במעמד עצמאי) הניתנים למשיכה לאחר 15 שנות הפקדה.

סכום הכסף שיצליח החוסך לחסוך תלוי במספר גורמים, כגון: משך החיסכון (מספר השנים שבהן התמיד בחיסכון הפנסיוני שלו), רציפות החיסכון, גובה התשלומים שהועברו לחשבון החיסכון הפנסיוני שלו במהלך שנות העבודה, שיעור התשואה (הרווחים שהכספים צברו בתקופת החיסכון) וגובה דמי הניהול ששילם לחברה המנהלת את החיסכון הפנסיוני.

קופות גמל אישיות לפיצויים

קופת גמל שבה המעביד מפקיד כספים להבטחת זכויות עובדו בפיצויי פיטורין. הכספים בקופה רשומים על שם העובד. העובד יהיה זכאי לכספים בחשבון (כולל רווחים) אם חדל לעבוד אצל אותו מעביד בנסיבות המזכות אותו בפיצויי פיטורין. בדרך כלל החשבון על שם העמית מתנהל בצוותא עם החשבון על שמו בקופת הגמל שניתן לה אישור לפעול כקופת גמל לתגמולים ואישית לפיצויים. מרכיב הפיצויים בחשבון העמית מסומן כטור ג' (בנוסף להפרשות המעסיק והפרשות העמית למרכיב התגמולים).

תיקון מס' 3 לחוק קופות גמל

במטרה לאפשר לחוסכים לבחור את הגוף שינהל את החיסכון הפנסיוני שלהם, מבין מגוון רחב יותר של גופים שמנהלים חסכון ארוך טווח, וכדי לשכלל את התחרות בתחום, התקבל בכנסת ביום 23 בינואר 2008 חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 3), התשס"ח-2008.

במסגרת תיקוני החקיקה האמורים נקבע כי החל משנת המס 2008 יהיו שני סוגים של קופות גמל לקצבה: קופת גמל לקצבה אשר משלמת ישירות קצבה לזכאים - בהתאם לתקנונה (להלן - **קופת גמל משלמת לקצבה**), וקופת גמל לקצבה אשר לא ניתן יהיה למשוך ממנה כספים שהופקדו בה במישרין, למעט כספים ממרכיב הפיצויים, אלא באמצעות העברתם לקופת גמל משלמת לקצבה (להלן - **קופת גמל לא משלמת לקצבה**). עוד נקבע כי בקופת גמל משלמת לקצבה ניתן יהיה לבצע משיכת כספים באמצעות היוון חלק מהקצבה לסכום חד פעמי, ובלבד שסכום הקצבה שיוותר

בידו של עמית לאחר ביצוע היוון הקצבה יעמוד על סך של 3,850 ₪ (צמוד למדד המחירים לצרכן מחודש מרץ 2008).

בנוסף, נקבע כי הממונה, לא יהיה רשאי ליתן אישור קופת גמל לקרן או לתוכנית ביטוח כקופת גמל לתגמולים או כקופת גמל אישית לפיצויים, החל משנת 2008 ואילך, אלא לכספים שהופקדו לקופות האמורות בשל שנות המס שלפני 2008. לגבי כספים אלה לא חל כל שינוי בכללי המס החלים לגבי קופות כאמור. יחד עם זאת, על מנת שהחל משנת 2008 ואילך עמית בקופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים, יוכל להמשיך ולהפקיד כספים לאותה קופת גמל שבה ניהל את כספיו עובר למועד האמור, ולא יהיה צורך בפתיחת חשבון חדש בקופת גמל אחרת או פוליסת ביטוח חדשה, יינתנו לקופות האמורות גם אישורי קופת גמל לא משלמת לקצבה.

עוד יצוין כי בסעיף 20 לחוק קופות גמל נקבע, כי עובד רשאי לבחור בכל עת בכל קופת גמל שנקבעה לפי דין או הסכם, בה יופקדו תשלומיו ותשלומי מעבידו, בכפוף להגבלות שחלות עליה בנוגע לצירוף עמיתים על פי תקנון הקופה. עוד נקבע בסעיף האמור כי מעביד אינו רשאי להתנות תנאים בעניין בחירתו של העובד אף אם נקבע אחרת בדין או בהסכם, לרבות הסכם קיבוצי. בהתאם לכך רשאי העובד בכל עת לבחור היכן יהיה מבוטח.

ביום 3 במרץ 2008 הותקנו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן - תקנות הניידות). במסגרת תקנות הניידות נקבע כי עמית בקופת גמל רשאי בכל עת לבחור לשנות את בחירתו במוצר החיסכון הפנסיוני. כצעד משלים לחוזרי העברת כספים במסגרת אותו סוג של מוצר (היינו: העברה בין קרנות הפנסיה החדשות השונות והעברה בין קופות גמל), רשאי עמית החל מחודש אוקטובר 2008 ואילך להעביר את החיסכון הצבור שלו מקופת גמל לקצבה אחת לקופת גמל לקצבה אחרת או מקופת גמל לתגמולים לקופת גמל לקצבה לפי רצונו בלבד, ומעבידו לא יוכל להתנות על כך. זאת, בכפוף לכך שלא התקיימו תנאים שנקבעו בתקנות הניידות²³.

קופות גמל אחרות

להשלמת התמונה יצוין כי אישור קופת גמל ניתן גם לסוגי קופות שאינן חלק מהחיסכון הפנסיוני ולכן המלצות הוועדה אינן מתייחסות אליהן. בהקשר זה יוזכר כי קיימות קרנות השתלמות, קופת גמל לדמי מחלה קופת גמל למטרה אחרת וכו'. כמו כן קיימות קופות גמל מרכזיות לפיצויים, לקצבה ולסוגים אחרים, אשר בהן העמית הוא המעביד ולכן המלצות הוועדה אינן מתייחסות אליהן.

²³ התנאים פורטו בתקנה 4 לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן - תקנות הניידות). וכוללים את אלה: העמית אינו מקבל קצבת נכות, לא החל לקבל קצבת זקנה, ולא מוטל עיקול או שיעבוד על חשבוננו של העמית.

הוועדה מונתה להציע הצעה לחלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג, בשים לב למאפיינים המיוחדים של חיסכון זה, ולבעייתיות של התלות בין בני הזוג למשך תקופות ארוכות לאחר הגירושין ולאחר פטירתו של החוסך. דברים אלה אינם חלים על סוגי הקופות האמורות, היות והן אינן מהוות כלים לחסכון ארוך טווח. בהקשר זה יוזכר כי הוועדה גם לא דנה במוצרים פיננסיים אחרים שיש לבני הזוג (כגון: תכנית חסכון בבנק, מניות, קרנות נאמנות).

פרק שלישי: שיתוף נכסים בין בני זוג - רקע ועקרונות

רקע כללי

דיני המשפחה, מחויבים, לאור החקיקה והפסיקה, באופן נחרץ לרעיון של שיתוף נכסים בין הזוג. שיתוף זה מתרחש באמצעות שני מודלים עיקריים: מודל אחד, הוא חזקת השיתוף, שפותחה על ידי הפסיקה,²⁴ והמודל השני הינו, הסדר איזון המשאבים הקבוע בחוק יחסי ממון, תשל"ג-1973²⁵ (להלן: חוק יחסי ממון).

עקרונית, חזקת השיתוף חלה על בני זוג שנישאו לפני שנת 1974 ועל בני זוג המסווגים כ- "ידועים בציבור"²⁶ בעוד שהסדר איזון המשאבים חל על בני זוג שנישאו לאחר שנת 1974. עם זאת, קיימות מחלוקות רבות בין שופטים ומלומדים האם חזקת השיתוף או לפחות היבטים מסוימים שלה ממשיכים לחול במקביל לחוק יחסי ממון.²⁷ נוסף על כך, על פי הפסיקה, במצבים מסוימים ניתן להכיר בשיתוף נכסים בין בני זוג מכוח הדין הכללי.²⁸

המודלים השונים לשיתוף נבדלים זה מזה בתנאי הסף להחלת השיתוף, בהיקף הנכסים הנכללים בו ובמיוחד במועד מימושו. חזקת השיתוף ושיתוף המבוסס על הדין הכללי חלים כבר במהלך הנישואים, בעוד מנגנון איזון המשאבים חל רק עם פקיעת הנישואים עקב גירושין ומוות, ובעקבות תיקון חוק יחסי ממון (להלן – תיקון לחוק יחסי ממון)²⁹, גם במקרה של אירוע מפקיע מוקדם (קרע, פרידה של 9 חודשים מתוך תקופה של שנה או בחלוף שנה מיום הגשת תביעות הדדיות בין בני הזוג). בנוסף לכך, אפילו כאשר מדובר על חזקת השיתוף עצמה קיימים בתוכה גווניו וגווניו הנבדלים זה מזה הן ברציונל המסביר את השיתוף והן בתכניו המעשיים. עם זאת, חשוב להבהיר כי ההבדלים בין המודלים השונים לשיתוף רלוונטיים במיוחד עבור השופטים שעליהם לקבוע אם התקיים השיתוף במקרה מסוים. בניגוד לכך, הדיונים בוועדה, התמקדו בשאלת יישום השיתוף שנקבע בפסק דין של בית המשפט. משום כך, ההבדלים בין הסוגים השונים של השיתוף לא היו רלוונטיים בדרך כלל לעבודת הוועדה.³⁰

²⁴ ראו בין היתר ע"א 122/83 בסיליאן נ' בסיליאן, פ"ד מ(1) 287 (1986). ע"א 144/86 קופלמן נ' קופלמן, פ"ד מא(1) 356 (1987) ובג"ץ 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול ואח', פ"ד מח(2) 221 (1994).

²⁵ ראו חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973. חוק יחסי ממון תוקן לאחרונה, ראו חוק יחסי ממון (תיקון מס' 4) התשס"ט-2008.

²⁶ ראו ע"א 52/80 שחר נ' פרידמן, פ"ד לח(1) 443 (1984). בג"ץ 4178/04 פלונית נ' בית הדין הרבני לערעורים (פורסם בנבו) (2006) ושחר ליפשיץ הידועים בציבור בראי התיאוריה האזרחית של דיני המשפחה (2005).

²⁷ ראו בנושא זה ע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, פ"ד מט(3) 529 (1995).

²⁸ ראו רע"א 8672/00 אבו-רומי נ' אבו-רומי פ"ד נו(6) 175 (2002). וכן בע"מ 4951/06 פלוני נ' פלוני (פורסם בנבו) (2006) ו- בע"מ 10734/06 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו) (2007) (הלכת שיתוף ספציפית לאחר חוק יחסי ממון).

²⁹ ראו ס' 5א לחוק יחסי ממון אשר הוסף לחוק במסגרת חוק יחסי ממון בין בני זוג (תיקון מס' 4), התשס"ט-2008.

³⁰ באופן עיוני הפסיקה העוסקת בחזקת השיתוף ובחוק יחסי ממון מתלבטת רבות בשאלת מועד תחולת השיתוף הזוגי על הנכסים הרשומים על שם אחד מבני הזוג. ראו בעניין זה בע"מ 10916/03 צה"ל - מדינת ישראל נ' פלונית (פורסם בנבו) (2007) וכן פסק הדין בעניין רע"א 8791/00 שלם נ' טווינקו בע"מ (פורסם בנבו) (2006). אולם כאמור בטקסט הועדה דנה במצבים שבהם כבר ניתן פסק דין לשיתוף או לאיזון ועל כן ברור שהשיתוף הזוגי כבר הוחל על יחסי הצדדים.

במאמרים "על נכסי עבר, על נכסי עתיד ועל הפילוסופיה של חזקת השיתוף"³¹ ו"יחסי משפחה וממון בעקבות התיקון לחוק יחסי ממון"³² תוארו הרציונאליים השונים העומדים בבסיס מחויבותו של המשפט הישראלי לשיתוף הזוג.

בראשיתה התבססה חזקת השיתוף על הסכם משוער בין בני הזוג. בשלב מאוחר יותר הוסיפה הפסיקה גם רציונאליים נורמטיביים המדגישים את הצורך לתת ביטוי קנייני לתרומתו ולמאמציו של בן הזוג שבעיקר דאג לענייני הבית והמשפחה. בנוסף לכך, ביססה הפסיקה המאוחרת את שיתוף הנכסים על עקרון השוויון. בשלב מאוחר עוד יותר הוסף גם הרציונל המשפחתי-יחידתי הרואה, במצבים מסוימים, בבני זוג יחידה כלכלית אחת בה מטשטשת האבחנה בין רכוש הפרט לרכוש היחידה המשפחתית. הרציונאליים הללו מנחים גם את הפסיקה העוסקת בחוק יחסי ממון.³³

במשך השנים הורחב גם היקף הנכסים הנכללים בשיתוף. בתחילה, הסתפקה הפסיקה בהגדרת השיתוף בנכסים המשפחתיים בלבד. בניגוד לכך, על פי חוק יחסי ממון והפסיקה החדשה, כל נכס שהופק במהלך הנישואין ממאמץ משותף של הצדדים הוכר כנכס משותף או בר איזון, גם כאשר מדובר בנכס עסקי.³⁴ בניגוד לנכסים אלה שנחשבים כפרי המאמץ המשותף של בני הזוג, על פי סעיף 5(א) לחוק יחסי ממון, נכסים מלפני הנישואים - ירושות ומתנות, אינם כפופים להסדר איזון המשאבים. חרף זאת, במצבים מסוימים החלה הפסיקה להפעיל את חזקת השיתוף או את השיתוף מכוח הדין הכללי גם על נכסים מלפני הנישואים - ירושות ומתנות, הגם שלא מדובר בנכסים שהם תוצר מאמץ משותף של בני הזוג.³⁵ התפתחות דרמטית, חלה בשנים האחרונות, בהקשר למעמדו של הון אנושי - מוניטין וכושר השתכרות, שנוצר או שופר במהלך הנישואין, אשר על פי הפסיקה כפופים לחזקת השיתוף³⁶ וכן על פי התיקון לחוק יחסי ממון יש להתחשב בהם בעת חלוקת הרכוש בין בני הזוג.³⁷

³¹ על הרציונאליים השונים של חזקת השיתוף ועל פרטי החזקה ראו בהרחבה שחר ליפשיץ "על נכסי עבר על נכסי עתיד ועל הפילוסופיה של חזקת השיתוף" משפטים לד 3 (2004). לדיון תיאורטי עקרוני ברציונאליים שונים של שיתוף שלא בהקשר הישראלי ראו חנוך דגן וקרולין ג' פרנץ "נכסי הנישואים" ספר מנשה שאוה 246 (אהרון ברק ודניאל פרידמן עורכים, התשס"ו).

³² על הסדר איזון המשאבים בעקבות התיקון לחוק יחסי ממון ועל השיתוף המבוסס על הדין הכללי ראו לאחרונה שחר ליפשיץ "יחסי משפחה וממון: אתגרים ומשימות בעקבות תיקון מס' 4 לחוק יחסי ממון" חוקים א (תש"ע-2009) 227.

³³ עם זאת, לפחות על פי לשונו, חוק יחסי ממון אינו עוסק בנכסים שאינם תוצר מאמץ משותף ומשום כך הוא מתאים פחות לרציונל היחידתי.

³⁴ ראו ע"א 488/89 נופרבר נ' נופרבר, פ"ד מד(4) 293 (1990).

³⁵ ראו על כך פסקי הדין ע"א 806/93 הדרי נ' הדרי, פ"ד מח(3) 685 (1994). וע"א 2280/91 אבולוף נ' אבולוף, פ"ד מז(5) 596 (1993). העוסקים שניהם בחזקת השיתוף ראו עוד בע"מ 4951/06 פלוני נ' פלוני (פורסם בנבו) (2006) ולאחרונה בג"ץ 5416/09 פלונית נ' פלוני (פורסם בנבו) (2010), (העוסקים בהחלת שיתוף מכוח הדין הכללי על נכסים שרכשו לפני הנישואים גם כאשר מדובר על זוג שחל עליהם חוק יחסי ממון). ראו בנושא זה גם ליפשיץ, לעיל ה"ש 32, פרק ג.

³⁶ בע"מ 4623/04 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו) (2007).

³⁷ ראו ס' 8 לחוק יחסי ממון המתוקן.

מן הכלל אל הפרט הפנסיה כנכס משותף

במניין הנכסים המשותפים שעליהם חלה חזקת השיתוף בא גם חיסכון הפנסיוני. בעבר, וכחלק מן הגישה המצמצמת של השיתוף הזוגי, נמנעה הפסיקה מהחלת השיתוף על תשלומי פנסיה.³⁸ אולם, בעשורים האחרונים תמך בית המשפט העליון הצורה נחושה בעמדה, כי רכיב הפנסיה שנצבר במהלך החיים המשותפים מהווה נכס משותף ובר איזון.³⁹ בדומה לכך, חוק יחסי ממון קובע, כי בעת פקיעת הנישואים יאוזנו גם זכויות עתידיות לפנסיה, פיצויי פרישה, קרנות השתלמות, קופות תגמולים וחסכונות.⁴⁰ לגבי הזכות לפנסיה, קבעה הפסיקה, ובדומה לאבחנה הקיימת בחוק יחסי ממון, בין נכסי שהם פרי המאמץ המשותף של בני הזוג לנכסים חיצוניים, וכי החלק המשותף הנו רק אותו חלק שנצבר במהלך הנישואין. בעוד שזכויות פנסיה שהופקו לפני הנישואין או לאחר הגירושין אינם משותפים ולא חל לגביהם הסדר איזון המשאבים.⁴¹

באופן כללי, דיני השיתוף הזוגי כוללים את הזכות של כל שותף לדרוש את מימוש חלקו באמצעות פירוק השיתוף.⁴² דיני המשפחה תומכים במגמה זו שכן הם שואפים שעם הגירושין ינותקו ככל האפשר היחסים בין הצדדים באופן שתיווצר פרידה נקייה.⁴³

אולם, ובניגוד לקו הכללי של דיני השיתוף הזוגי, סוגיית השיתוף הזוגי בחסכון הפנסיוני מעוררת אבחנה חשובה בין מועד הצבירה של החיסכון הפנסיוני לבין מועד מימושה. לאמור, השיתוף נוצר בתקופת החיים המשותפים אך הוא ממומש רק לאחר שהזכות לקבלת פנסיה או סכום חד פעמי התגבשו, דבר המתרחש לרוב שנים רבות אחרי הגירושין, דבר שמוותר את בני הזוג תלויים אחד בשני גם אחרי הגירושין. חריג לכך הוא כמובן מצב של שבירת החיסכון הפנסיוני במהלך תקופת החיסכון. שבירה זו מכונה משיכה שלא כדין ויש לשלם עליה מס. בקרנות הוותיקות לא ניתן לבצע משיכה חלקית ומשמעות משיכה היא אובדן כל החיסכון לקצבה. הסדר של משיכה כאמור אינו אפשרי בהסדרי פנסיה תקציבית כפי שפורט לעיל. עם זאת, לגבי חלק מהסדרי פנסיה תקציבית נקבע, כי במקרה שבו עובד יוצא לקצבה בהקפאת זכויות הוא רשאי לבחור במקום יציאה לקצבה פיצויי פיטורין (לפי סעיף 17 לחוק הגימלאות, לדוגמה).

³⁸ ע"א 724/83 בר נתן נ' בר נתן, פ"ד (לט) 3) 551 (1985).

³⁹ כך קובעות הלכות ותיקות שיצאו מלפני בית המשפט העליון. ראו ע"א 841/87 רון נ' רון, פ"ד מה(3) 793 (1991); ע"א 809/90 לידאי נ' לידאי, פ"ד מו(1) 602, 609-611 (1992); רע"א 964/92 אורון נ' אורון, פ"ד מז(3) 758, 766 – 768 (1993).

⁴⁰ ראו סעיף 5(ג): "בסעיף זה, 'כלל נכסי בני הזוג' – לרבות זכויות עתידיות לפנסיה, פיצויי פרישה, קרנות השתלמות, קופות תגמולים וחסכונות".

⁴¹ בהקשר זה יצוין כי אף על האמור, לגבי הסדרי פנסיה תקציבית וקרנות וותיקות, ככלל, חלוקת הקצבה בין בני הזוג כוללת גם את התפתחות השכר הקובע של הקצבה גם לאחר הגירושין.

⁴² על הזכות של שותפים ברגיל לדרוש את פירוק השיתוף הזוגי ראו למשל סעיפים 34-37 לחוק המקרקעין, התשכ"ט-1969 וכן חנוך דגן קניין על פרשת דרכים 304-309 (2005). ראו עוד מיגל דויטש קניין כרך א, 493 (התשנ"ז). על הזכות לפירוק השיתוף הזוגי ראו שחר ליפשיץ "ברצוני להתגרש ומייד! על ההסדרה האזרחית של הגישורין" עיוני משפט כח 671 (2005). בנקודה זו חשוב להדגיש, על פי חוק יחסי ממון במהלך הנישואים לא מתקיים שיתוף זוגי והזכות לאיזון קמה רק עם פקיעת הנישואים (אף כי הגדרת פקיעת הנישואים הורחבה בתיקון האחרון). לעומת זאת, חזקת השיתוף מכירה בשיתוף גם במהלך הנישואים. להבדל בין חוק יחסי ממון וחזקת השיתוף בהקשר זה, חשיבות מעשית, במצבים של סתירה בין הזכות לשיתוף/איזון לבין זכויותיהם של צדדים שלישיים כגון בעלי חוב, משעבדים או קונים. לעומת זאת, דיני הוועדה מוקדו בשלב שלאחר הפירוד כאשר כבר ניתן פסק דין לשיתוף. משום כך במקרה מסוג זה אין כל ספק שחל השיתוף הזוגי ומטרת הוועדה הייתה לדאוג למימושו המלא.

⁴³ שם.

חוק יחסי ממון מזהיר מפני מצבים שבהם מימוש הזכויות הסוציאליות על ידי בן זוג עלול לפגוע ברציפות זכויות של בן זוגו, ומעניק, באופן כללי, שיקול דעת נרחב לבתי המשפט לבחינת הדרך הראויה לקביעת אופן מימוש השיתוף הזוגי.⁴⁴

⁴⁴ בפסיקה קיימת התלבטות רבה בהקשר לסיווג המשפטי של הזכות לשיתוף ו/או לאיזון. להתלבטות זו חשיבות מעשית, במצבים של סתירה בין הזכות לשיתוף/איזון לבין זכויותיהם של צדדים שלישיים כגון בעלי חוב, משעבדים או קונים. לעומת זאת, במערכת היחסים שבין בני הזוג, בשלב שבו חל כבר השיתוף, דהיינו במהלך הקשר במצב של חזקת השיתוף או לאחר פקיעתו במקרה של חוק יחסי ממון, להתלבטויות הללו אין בדרך כלל חשיבות מעשית והמגמה הכללית של הפסיקה היא לשאוף למימוש מלא של השיתוף.

פרק רביעי: המתח שבין החיסכון הפנסיוני לבין דיני המשפחה והקשיים במצב המשפטי הקיים

במישור העקרוני, קיימת כאמור המחויבות של הפסיקה והחוק בישראל לרעיון השיתוף הזוגי בכלל ושיתוף בחיסכון הפנסיוני בפרט, היא נחרצת ומבוססת. ברגיל, זכות הבעלות מאפשרת הן הנאה כלכלית מן הזכות ופירותיה והן את השליטה בזכות גם בטרם מימושה. אולם, בפועל המבנה המיוחד של מערכת דיני החיסכון הפנסיוני בישראל והעקרונות המשפטיים, הכלכליים והארגוניים שהנחו אותה, השונים באופן מהותי מן העקרונות הרגילים המנחים את השיתוף הזוגי בישראל, הוליקו לכך שבסופו של דבר השיתוף הזוגי בחיסכון הפנסיוני לא יושם למעשה. הקושי לממש את זכותו של בן הזוג לשעבר בחיסכון הפנסיוני מכוח דיני המשפחה נוגע הן לאפשרותו להשפיע על ניהול חלקו בחיסכון הפנסיוני, ככל שניתן, בטרם מימושו והן לגבי האפשרות של בן הזוג לשעבר לקבל לאחר הפרידה חלק מהחיסכון אשר רשום על שמו של בן הזוג הזכאי לחיסכון, אפילו לאחר מימושו. לצד זאת, דנה הוועדה במקרה המיוחד של קצבת השארים ובצורך המהותי להגדיר מחדש את מעמדו של בן הזוג לשעבר לגבי קצבה זו.

להלן נסקור מגוון נושאים אשר במצב המשפטי הקיים מקשים על מימוש השיתוף הזוגי בזכויות לחיסכון פנסיוני. הצורך בפתרון נושאים אלו והתמודדות עימם עמדו ביסודה של הקמת הוועדה ובמרכז דיוניה.

1. הסדרים משפטיים האוסרים על עבירות החיסכון הפנסיוני

הבעיה המיידית במימוש השיתוף הזוגי על הסדרי החיסכון הפנסיוני קשורה בחוקים האוסרים על עבירות החיסכון הפנסיוני. כך למשל, החוקים המסדירים את החיסכון הפנסיוני כוללים הוראות האוסרות על העברה, שעבוד או עיקול של זכויות פנסיה ושל זכויות עמית בקופת גמל.⁴⁵ הסדרים אלה אינם מתיישבים עם פסקי דין בענייני משפחה המורים על חלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני הזוג. בעוד שפסקי דין העוסקים בשיתוף בנכסים אחרים כגון מניות בחברה, נדל"ן וחשבונות בנקים ממומשים באופן שגורתי, פסקי הדין העוסקים בחלוקת החיסכון הפנסיוני אינם מיושמים על ידי חלק מהגופים המשלמים. חרף פסקי דין המורים על חלוקת הנכסים הללו, המשיכו חלק מהגופים המשלמים להעביר באופן בלעדי לעמיתים או לעובדים את הזכויות שנצברו אצל אותם גופים, וזאת, גם כאשר הוצגו בפניהם פסקי דין המורים על חלוקת הזכויות הללו. מצב עניינים זה עמד ברקע לפסק הדין המפורסם בעניין בפרשת צהל נ' פלונית⁴⁶ (להלן - פרשת צה"ל), שבה הפך בית המשפט העליון את פסיקתם של בית משפט לענייני משפחה ובית המשפט המחוזי, וקבע שבמצב החוקי הקיים צודק צה"ל בכך שהוא מסרב להעביר לבת זוגו לשעבר של זכאי לפנסיה תקציבית את חלקה בפנסיה. פסק דין זה יצר מצוקה קשה אצל בני זוג לשעבר ובעיקר בנות הזוג לשעבר של מקבלי פנסיה הנאלצות שנים לאחר הגירושין לחדש את

⁴⁵ ראו למשל ס' 62 לחוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גמלאות) הקובע כי "זכות לגימלה אינה ניתנת להעברה, לערבות, לשעבוד או לעיקול בכל דרך שהיא, אלא לשם תשלום מזונות המגיעים מהזכאי לגימלה לפי פסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך". הוראה מעין זו מופיעה גם בסעיף 25(א) לחוק קופות גמל. יצוין כי בחוק הגמלאות נקבע בסעיף 58 כי החלק שלא ניתן להעבירו הוא "חלק הקצבה שאינו עולה על סכום שנקבע לעניין סעיף 8(א) לחוק הגנת השכר, התשי"ח-1958, או מחצית הקצבה - הכל לפי הסכום הגבוה יותר.... אלא לשם תשלום מזונות".

⁴⁶ בע"מ 10916/03 צה"ל - מדינת ישראל נ' פלונית (פורסם בנבו) (2007) (להלן: פרשת צה"ל).

הקשר עם בני זוגן כדי לגבות מהם על בסיס חודשי את חלקן בפנסיה. במקרה של אי שיתוף פעולה מצד בני הזוג לשעבר הן נאלצות לפנות להוצאה לפועל ללא שתהיה להן כל טענה משפטית כלפי קרן הפנסיה או הגורם המשלם.⁴⁷ שופטי בית המשפט העליון היו מודעים לכך שהמצב החוקי הקיים אשר לפיו נאלצו לפסוק, מכביד מאד על בנות הזוג של הגמלאים ולכן כללו בפסק הדין המלצה לתיקון המצב החקיקתי הקיים.⁴⁸

2. הותרת ניהול והשליטה של זכויות בן הזוג לשעבר בידי העמית או העובד

דיני השותפויות עומדים על כך, כי לכל שותף יש זכות החלטה לגבי פעולות בנכסי השותפות כל עוד הם משותפים וכן זכות מלאה להחליט על חלקו בשותפות לאחר פירוק השותפות.⁴⁹ דיני חלוקת החיסכון הפנסיוני הקיימים אינם מגשימים את רעיון השותפות הזוגית במובנים הללו בכמה היבטים:

1.1. החלטות כלכליות - ראשית, בשל המבנה ארוך הטווח של החיסכון הפנסיוני, קיים פער

משמעותי בין התקופה שבה נצברה הזכות לבין מועד מימושה. לאור זאת, מתקיים בדרך כלל פער זמנים בין המועד שלגביו מוכר השיתוף בחיסכון, בדרך כלל בעת פסק הדין לגירושין או לפירוד, לבין השלב שבו ממומשות זכויות החיסכון הפנסיוני. חרף פער זה, בחלק ניכר ממוצרי החיסכון הפנסיוני (קופות גמל לקצבה שאינן קופות ביטוח קלאסיות) רשאים העמיתים לקבל החלטות כלכליות אשר עשויות להשפיע באופן משמעותי על היתרה הצבורה בקופה גם בטרם מימושה (כגון, החלטה על שינוי מסלולי השקעה, העברת כספים לקופת גמל אחרת, משיכת כספים - והמשמעויות של המיסוי לעניין זה - וכיו"ב). ברם, במצב המשפטי הקיים העמית מקבל את ההחלטות הללו לא רק לגבי חלקו אלא גם לגבי אותו חלק שהוכר בפסק הדין כחלקו של בן זוגו לשעבר.

1.2. החלטות במשיכת כספים בגיל פרישה - בעיות דומות מתעוררות במצבים שבהם העמית

או העובד רשאי לקבל החלטות בדבר משיכת חלק מהחיסכון בדרך של היוון חלק מהפנסיה לסכום חד פעמי. בנוסף, יכול העמית או העובד להקדים את יציאתו לקצבה או לדחותה. במצב המשפטי הקיים העמית הרשום יכול לקבל את ההחלטות הללו גם לגבי החלק השייך לבן זוגו לשעבר בעוד שבו הזוג לשעבר אינו יכול לקבל את ההחלטות הללו אפילו על חלקו הוא.

1.3. שיקול הדעת בחלוקת מרכיבי החיסכון והביטוח - בעיה אחרת מתעוררת בתקופת

החיסכון במקרים שבהם למבוטח שיקול דעת בבחירת הכיסוי הביטוחי הנרכש (שיקול דעת זה מתקיים בקופת גמל אשר כוללת כיסוי ביטוחי לסיכונים נכות ומוות, שאינה קרן ותיקה או קופת ביטוח קלאסית). שינוי שכזה יכול להשפיע על גובה עלות הכיסוי הביטוחי היות והוא מפחית או מעלה את סכום הכספים הנצברים לגיל הפרישה. במקרה

⁴⁷ ראו על כך למשל לאחרונה ע"מ (ת"א) 1176/08 פלונית נ' מדינת ישראל-משרד הביטחון (פורסם בנבו) (2010) שבו נדחתה תביעה נזיקין של אשה כנגד רשויות הבטחון אשר העבירו באופן ישיר את הפנסיה לבעל למרות פסק דין של בית משפט המורה כי חלק מן הפנסיה שייך לאשה.

⁴⁸ ראו למשל את דברי השופטת פרוקצ'יה בפרשת צה"ל, לעיל ה"ש 46 "מעבר לאמור, היה ראוי כי המחוקק יתן דעתו לקושי האנושי והמעשי הכרוך במצב המשפטי הקיים, ולאפשרות להתאים את ההסדר החקיקתי לצורכי החיים בסוגיה המורכבת שלפנינו".

⁴⁹ על דרכים שונות לניהול משותף של שותפות ראו דגן קניין על פרשת דרכים, לעיל ה"ש 42, בעמ' 494-501; יהושע ויסמן בעלות ושיתוף 125-154 (1997).

כזה עשוי להיות מצב של ניגוד אינטרסים בין העמית הרשום הדואג לביטוח של עצמו ולשאיירו לבין, בן הזוג לשעבר המעוניין בהגדלת קצבת הפרישה, כפי שפורט לעיל. במצב המשפטי הקיים ההוראות לקרן הפנסיה או לחברת הביטוח ניתנות אך ורק על ידי העמית הרשום.

2. הגנה על זכויות מעבידים

בעיה קשה נוספת קשורה במתח שבין זכויות העמית בכספים שנצברו לזכותו בקופה לבין הזכויות העומדות לזכותם של מעבידים בכספים הללו (בעיקר מרכיב הפיצויים). בנסיבות מסוימות וזאת בהתאם למערכת היחסים ביניהם, מימוש מיידי של השיתוף או הפרדה מיידית של החיסכון הפנסיוני בין בני הזוג לאחר הגירושין עלולה לפגוע בזכויות המעבידים.

3. קצבת השאירים

לדעת הוועדה הבעיה המורכבת והסבוכה ביותר הינה קצבת השאירים, זאת, בהסדרי חיסכון פנסיוני אשר כוללים תשלום קצבה במקרה של פטירת העמית או העובד או במקרה של פטירת הזכאי לקצבה, כפי שפורט לעיל. במצב המשפטי הקיים, בני זוג לשעבר אינם מוגדרים כשאירים ומשום כך אינם זכאים לקצבת השאירים. לעומת זאת, בני זוג חדשים של העמיתים, לרבות בני זוג שחיים עם העמיתים לאחר שמרבית הזכויות בקופה או בהסדר הפנסיה התקציבית או אפילו כולם כבר גמלו, מוגדרים כשאירים, בכפוף לתנאים שנקבעו בהסדר הפנסיה, ומשום כך הם יזכו לקצבת השאירים.

מנקודת המבט של דיני השיתוף בחיסכון הפנסיוני, מצב זה הוא בלתי נסבל. אכן, ניתן לטעון כי קצבת השאירים כמו יתר הזכויות שמוענקת בתכנית הפנסיה ניתנת לעובד או לעמית בעקבות עבודתו ובעטייה. משום כך, על פי דיני השיתוף הזוגי, בן זוגו לשעבר של עובד או עמית, שהיה בן זוגו של העמית או העובד בעת שנצברה הזכות אך לא בעת מימושה, הוא שצריך ליהנות מקצבת השאירים, לפחות בשיעור חלקו היחסי (חצי מתקופת החיים המשותפים מהחלק של התקופה הכוללת שבה נצברה הזכות). לעומת זאת יש לזכור, כי קצבת השאר משולמת מתוך הנחה שהוא היה תלוי בפרנסתו בשכר או בקצבה ששולמו לעובד או העמית בעת הפטירה.

בהקשר זה יצוין כי ניתן אף להבחין בין תשלומי קצבת שאר של עמית או עובד שנפטר לבין תשלומי קצבת שאר של זכאי לקצבה שנפטר, שכן התשלומים הראשונים מקורם בכיסוי ביטוחי בלבד שניתן כחלק מתכנית הפנסיה.

בנוסף, קצבת השאירים מתייחסת לא רק לעובד ובן זוגו אלא גם לילדיו התלויים בו. זכותם של הילדים בקצבה ממחישה כי הרציונל של הקצבה הינו רציונאל סוציאלי וביטוחי הרלוונטי דווקא לתלויים בעמית בעת המוות ובכלל זה בן הזוג "החדש".

בעוד שהוספת בן זוג לשעבר כשאר, מתאפשרת לפי שיטת החישוב של קרנות הפנסיה החדשות, לפיהן היתרה הצבורה מומרת לקצבה בהתאם למקדמים אקטואריים ומצבו המשפחתי של העמית

היוצא לקצבה. אולם, בהסדרי פנסיה תקציבית או בקרן וותיקה, הוספת בן זוג לשעבר כשאר מגדילה את החבות האקטוארית של הגופים האלה. החבות שכזו מושתת בהסדר פנסיה תקציבית על הגוף המשלם ובקרנות הפנסיה הוותיקות על העמיתים והגמלאים האחרים בקרן באמצעות מנגנון האיזון האקטוארי. בנוסף, הוספת בן הזוג לשעבר כשאר עלולה גם ליצור הפלייה לטובת של זוגות גרושים מכיוון שהם מחצינים למעשה את עלות הגירושין על צדדים נוספים.

הפסיקה שקדמה לעבודת הוועדה משקפת את הקושי במצב הקיים ואת הצורך הדחוף בתיקון. מחד, הסכמי גירושין רבים כללו בפועל את זכותו של בן הזוג לשעבר לקצבת שארים. לפחות חלק מן ההסכמים הללו אושרו בבתי המשפט ואף קיבלו תוקף של פסק דין. עם זאת, בפועל, נוצר קושי רב לממש את ההסדרים הללו שכן הגופים המשלמים טענו שאין בכוחו של ההסכם, ואפילו הסכם שאושר בבית משפט, להוסיף "שאר" שאינו זכאי לקצבה על פי הוראות הסדר הפנסיה. כך נוצר מצב שבני זוג לשעבר שהסתמכו על הבטחות מפורשות בהסכמי גירושין המתייחסות לזכותם לקצבת שארים נותרו ללא מענה. אכן, בחלק מן המקרים, נפתרה הבעיה באמצעות החריג בחוק הגמלאות או בחוק שירות הקבע לפיו גרושה זכאית לקצבת שארים אך ורק אם הזכאי התחייב במזונותיה.⁵⁰ בהתאם לכך, כמה פסקי דין של בית המשפט העליון ניסו לפתור את הבעיה בדרך של הרחבת המונח מזונות גם למי שזכאי לחלק בקצבת הפרישה.⁵¹ עם זאת, בפסקי דין אחרים נקבע על ידי בית המשפט כי לא ניתן להרחיב בהסכם את מעגל הזכאים שקבע החוק והתקנון. בפסקי הדין הללו, ניסה בית המשפט להתמודד עם מצוקת בן הזוג לשעבר או האלמנות בדרך עקיפה של מזונות מן העיזבון.⁵² לאחרונה בפרשת שאוה⁵³ עורר בית המשפט העליון שוב את שאלת מעמדם של בן הזוג לשעבר כשארם אך הותיר אותה בצריך עיון. בית המשפט קרא בפרשה זו להתערבות המחוקק בנושא, ואכן הוועדה שמה לנגד עיניה את סוגיית זכאותם של בני זוג לשעבר לקצבת שארים כאחת מגולות הכותרת של פעולתה.

⁵⁰ ראו למשל ס' 38 לחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970 וס' 30 לחוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) המעניקים קצבת שארים לזכאים למזונות ואת דיונו הנרחב בהם להלן פרק ז.

⁵¹ ע"א 7654/06 רזונשטראוך נ' קרן הגמלאות של חברי אגוד בע"מ (פורסם בנבו) (2007). (עם זאת יש לשים לב כי במקרה זה מדובר היה בפנסיה צוברת ועל כן הבעיה התקציבית חלשה יותר. בנוסף, שם דובר בשינוי תקנון מאוחר אשר נטען כי הוא פגע במצבה של האלמנה רטרואקטיבית). בית המשפט העליון עצמו הבהיר במקרה זה שמדובר במקרה קצה.

⁵² ראו בע"מ 4870/06 פלונית נ' עזבון המנוח פלוני (פורסם בנבו) (2008).

⁵³ ראו בג"צ 2673/06 שאוה שוע נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים (פורסם בנבו) (2009). והשוו לפסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה באותו המקרה ע"ע 540/05 שאוה שוע נ' אוניברסיטת תל-אביב (פורסם בנבו) (2006), שקבע נחרצות כי לא ניתן להוסיף בהסכם את הגרושה לרשימת השארם הקיימת בחוק. בית המשפט העליון לא הכריע בנושא מאחר שבמקרה הספציפי הסכם ממון בין המנוח לגרושתו קבע במפורש הפרדת רכוש.

פרק חמישי: עקרונות מנחים למימוש השיתוף בחיסכון הפנסיוני

בטרם קיבלה הוועדה הכרעות קונקרטיות והסדרים ספציפיים לגבי חלוקת זכויות בחיסכון פנסיוני, גיבשה הוועדה כמה קריטריונים על פיהם יש לבחור את ההסדר הראוי.

1. קביעת הרכיבים המשותפים בפנסיה

הוועדה הבחינה בין קביעת הזכאות לשיתוף לבין מימוש השותפות. מבחינת קביעת הזכאות, הוועדה פסעה בעקבות פסיקתו של בית המשפט העליון והוראות חוק יחסי ממון וסברה, כי עלינו לשאוף שכל רכיב בחיסכון הפנסיוני שהוא תוצר במישרין או בעקיפין של עבודתו של העמית בתקופת החיים המשותפים, יוגדר כמשותף. בניגוד לכך, רכיב שאינו תוצר של עבודה בתקופת החיים המשותפים, אלא תוצר של התפתחויות וזכויות שנצברו לאחר תקופה זו לא יחשב כמשותף. להלן נסביר כיצד מוצע ליישם קריטריון זה לצורך הקביעה אילו מבין הזכויות המוענקות ברגיל לעובדים או לעמיתים, מהווה נכס משותף הניתן לחלוקה בין בני הזוג.

2. שותפות בפירות ובניהול

ברגיל המשמעות של שותפות הנה הן הנאה מרווחים והן יכולת שליטה. לכן, שאפה הוועדה הייתה ליצור הסדר שיקל על בן הזוג לשעבר לקבל את חלקו ברכיבים המשותפים של החיסכון הפנסיוני ובנוסף, לאפשר לו זכות החלטה או השתתפות בהחלטה בכל צומת שבה לחוסך יש זכות החלטה לפי הסדר הפנסיה או הוראות כל דין. מובן כי זכות בן הזוג לשעבר לא יכולה לעלות על זכות בן הזוג העמית או העובד על זכותו של עמית או עובד רגיל. על כן, ככל שמדובר בזכויות שלא בשלו גם עבור בן הזוג העמית או העובד, אין להעניקן לבן הזוג לשעבר.

3. הגנה על זכויות צד ג'

לדעת הוועדה, אין זה ראוי כי בן הזוג לשעבר יוכל להרוויח מן החלוקה ולקבל זכויות שלא היו לו במקור. כך למשל, אם חלק מכספי הפרישה, בעיקר כספי פיצויים, כפופים לזכויות המעביד אזי יש לדאוג שזכות המעביד תשמר גם מול בן הזוג לשעבר. באופן כללי, מצב שבו הגירושין ייטיבו את מצבה של המשפחה לעומת המצב בהעדר גירושין אינו ראוי.

4. אי הרחבה של הזכאות המשפחתית הכוללת

מתוך רצון שלא להרחיב את סך החבות של מבטחים שונים יש להבטיח שההסדרים שיקבעו, אף אם הם משנים את החלוקה הפנימית של יחסי הכוחות בין בני הזוג או בין השארים השונים, לא ישנו כמכלול את סך החבות של קרן הפנסיה (בשים לב למנגנון האיזון האקטוארי בקרנות), המבטח או של המעביד בהסדר פנסיה תקציבית. נציין בהקשר זה כי השתת העלות על כלל עמיתי הקרן והפנסיונרים שלה או על מעביד בפנסיה תקציבית יש לו השלכות רחבות מאד. לכן ראתה הוועדה לנכון, לאחר שמיעת הגורמים המקצועיים בעניין, לא לאמץ הצעות שהיה בהם בכדי להרחיב את המחויבות הכספית הכוללת של המדינה או של הגורמים הפנסיוניים הנוספים כדי לא לפגוע בעיקרון זה.

5. צמצום עלויות התפעול של הקרנות והגורמים המשלמים

ככל שהדבר ניתן, ביקשה הוועדה לעצב הסדרי חלוקה שיצמצמו את עלויות התפעול המוטלות על הגופים המשלמים. עם זאת, לא בכל המקרים היה ניתן להשיג מטרה זו, ובמקרים מסוימים סברה הוועדה, כי מעמדם של הגופים כנאמנים של העמיתים ומעמדם הציבורי של מרבית הגופים המשלמים בהסדרי פנסיה תקציבית מצדיק מאמץ תפעולי מסוים שמטרתו עשיית צדק למימוש זכויות הצדדים המעורבים.

6. עקרון הפרידה הנקייה

דיני המשפחה המודרניים מחויבים לרעיון הפרידה הנקייה כדי לסיים את ההתחשבות הכלכלית בין הצדדים בעת הגירושין. ברוח זו, יש לנסות לשאוף להסדרים שיעודדו פרידה נקייה בין בני הזוג ויצמצמו את הזדקקותם ההדדית זה לזה לאחר הגירושין. עם זאת, דיני המשפחה המודרניים מכירים בכך שעקרון הפרידה הנקייה לא תמיד ניתן למימוש ובדומה לכך גם דיני החיסכון הפנסיוני ועצם מהותו של המוצר ימנעו לעיתים הפרדה מוחלטת בעת הגירושין.

7. חופש החוזים ומגבלותיו

כחלק מחופש החוזים המאפיין את יחסי הממון בין בני זוג בישראל סברה הוועדה, כי ראוי לאפשר לבני הזוג להגיע להסדרים פרטיים שיוכרו על ידי החוק. במיוחד במקרים שבהם לשני הצדדים חיסכון פנסיוני אשר ההפרש ביניהם בערכים נוכחים לעת הגירושין אינו גבוה, יש לעודד את הצדדים להגיע להסדר שיתיר לכל צד את זכויות החיסכון הפנסיוני המקוריות שלו, תוך קיזוז ההפרש ביניהם מכספים חיצוניים וזאת, כדי לחסוך את העלויות והמגבלות הנגזרים מכל הסדר של חלוקת חיסכון פנסיוני. לצד זאת, הוועדה הייתה מוטרדת ממצבים של "סחר" בזכויות חיסכון פנסיוני אשר עלול לסכל את המטרות העומדות בפני מערכות הדינים הללו, כפי שהם פורטו בהרחבה לעיל. בהקשר זה נדגיש כי החיסכון מטרתו לשמש מקור עיקרי של פרנסה לאחר גיל פרישה. מצב של היעדר חיסכון לפנסיה עלול להביא למצב של עוני לאחר הפרישה מעבודה. לנוכח האמור, ולנוכח כשלים אשר מאפיינים פרטים בחסכון לגיל פרישה, אף נקבע צו ההרחבה ופורסם גם תזכיר פנסיה לעצמאים, התש"ע-2010. משום כך מוצע כי הוראות החוק יאפשרו חלוקה של עד חמישים אחוזים משיעור הקצבה שנצבר בתקופת החיים המשותפת או הסכום החד-פעמי שנצבר בתקופה האמורה, או עד חמישים אחוזים מהיתרה הצבורה בקופות הגמל שאינן קרנות פנסיה וותיקות או קופות ביטוח קלאסיות, וכי בני זוג המעוניינים בהסדר שבו עמית יעביר לבן זוגו לשעבר יותר מהסכום או הקצבה המרבית שלו הוא זכאי להעביר על פי חוק, יעשו זאת בהסדר פרטי שהוראות החוק לא יחולו עליו. הסדר כזה ייאכף במנגנוני ההוצאה לפועל הרגילים בהתאם למצב הקיים כיום.

8. מניעת מניפולציות

הוועדה סברה, כי יש למנוע מצב ההסדר החדש יתמרץ גירושין או לחלופין יעודדו עיגון הדדי.

כפי שנראה להלן לא כל הקריטריונים הללו נתונים למימוש יחדיו ולעיתים נדרשנו למערכת איזונים מורכבת בין השיקולים השונים.

פרק שישי: מודלים אפשריים לחלוקת חיטון פנסיוני בין בני זוג

האפשרויות הקיימות לחלוקת חיטון פנסיוני בין בני זוג

לאחר שהועדה חקרה את הנושא ותוך התייחסות לדיונים והצעות קודמות,⁵⁴ העלתה הוועדה ארבע אפשרויות לחלוקת הפנסיות בין בני הזוג:

(1) **הותרת המצב על כנו בכפוף לפתרון בעיית העבירות** - על פי פתרון זה אין לערוך שינויים במצב הקיים פרט לביטול החיקוקים האוסרים על עבירות החיטון הפנסיוני לאחר החלטות שיפוטיות בנושא. על פי פתרון זה השליטה בחיטון הפנסיוני תהיה כולה בשליטת העמית או העובד הרשום. עם זאת, בעת מימוש הזכויות יפעל הגוף המשלם בשיטה של "צינור" ויעביר לבן זוגו לשעבר של העמית או של העובד הרשום את הסכומים שנקבעו לו על ידי בית המשפט.

(2) **"חלוקת אורך" וניהול משותף עד למימוש** - בדומה למודל הקודם, על פי פתרון זה בעת הגירושין, ישמר החיטון הפנסיוני מאוחד על שם החוסך. החלוקה תיערך בעת מימוש הזכויות בפועל, כאשר בניגוד למצב הקיים שבו הגוף המשלם מסרב להעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו, על פי מודל זה הגוף המשלם יפעל כ"צינור" ויעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו מן הכספים המתקבלים בפועל על ידי החוסך, בהתאם לחלקו היחסי. עם זאת, בניגוד לפתרון הקודם המוגבל אך ורק לשאלת העבירות, על פי פתרון זה, בתקופת הביניים שבין הגירושין למועד המימוש יקבעו הוראות שימנעו פעולות חד צדדיות של החוסך בחלקו של בן הזוג לשעבר ויאפשרו ניהול משותף של הזכות לחיטון פנסיוני עד למימושה.

(3) **"חלוקת רוחב"** - על פי פתרון זה, כבר בעת הגירושין יחולק החיטון הפנסיוני לשני תיקי משנה ולכל אחד מן הצדדים יהיה מעמד עצמאי בחלקו כלפי הגוף המשלם.

(4) **פיצול הקופות בעת ההפקדה** - שינוי רדיקלי של מבנה הזכויות באופן שכבר בשלב הפרשה לחיטון הפנסיוני יפוצלו הסכומים לשני חשבונות.

בדיוני הוועדה, התברר כי הפתרון הרביעי דורש שינוי מבני רדיקלי של החיטון הפנסיוני בישראל והוא איננו בסמכות הוועדה. מעבר לכך, כלל לא ברור האם מדובר בפתרון ראוי לגופו. הפתרון הראשון, הממוקד בפתרון בעיית העבירות אינו מספק, שכן הוא עוסק אך ורק בנגזרת רזה וצרה של הבעיות הקיימות ואיננו מתמודד עם בעיית השליטה והניהול של החוסך בחלקו של בן זוגו לשעבר, בעיות המיסוי ובעיית קצבת השארים. על כן, הדיון התמקד בבחירה בין החלופה השנייה של חלוקת אורך מלווה בניהול משותף עד למימוש, לבין החלופה השלישית של חלוקת רוחב, וכן, בעיצובם של פתרונות ביניים שונים. יצוין, כי הבחירה בין החלופה של חלוקת אורך לזו של חלוקת רוחב אינה פשוטה, ואכן, דיוני הוועדה העלו יתרונות וחסרונות של כל אחת מן השיטות, כמצוין להלן:

⁵⁴ ראו למשל הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג, התשס"ז-2007 שהוגשה על ידי חברת הכנסת אורית נוקד לכנסת ה-17 וכן הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג, התשס"ז-2007 שהוגשה על ידי חיים אורון מנחם בן ששון וחברי כנסת נוספים. עוד ראו "מסמך רקע בנושא חלוקת זכויות הפנסיה בין בני זוג גרושים" (24.3.2008) שנכתב על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. המסמך מתייחס גם לדיונים מוקדמים יותר בעניין בוועדות הכנסת ובמשרד האוצר.

יתרונותיה של "חלוקת האורך"

לחלוקת אורך כמה יתרונות ברורים על פני חלוקת הרוחב:

(1) **הימנעות מהתחייבות כלפי עמית נוסף** - מנקודת המבט של הגורם המשלם, יתרונה הגדול של "חלוקת האורך" הינו כי הגורם המשלם אינו נדרש לפצל את כספי החיסכון לשניים ולפתוח חיסכון נוסף עבור בן הזוג לשעבר. מעבר לעלויות התפעוליות של פתיחת חיסכון נוסף, להתייחסות לבן זוג לשעבר כחוסך עצמאי כמה השלכות מהותיות שהן בעייתיות מאד מבחינת הגופים המשלמים. ראשית, מאחר שמרבית מכשירי החיסכון הפנסיוני כוללים מרכיב של ביטוח, "חלוקת רוחב" מלאה משמעה הטלת חבות ביטוחית לגבי חוסך נוסף ללא שנערך לו חיתום מלכתחילה. יתרה מזו, "חלוקת רוחב" מלאה וצירוף בן הזוג לשעבר כחוסך משמעה כי גם שאריו של בן הזוג לשעבר יחשבו כזכאים כלפי הגוף המשלם, הגם שלא נחשבו כך מלכתחילה. בכך יש הכבדה כלכלית ניכרת על הגורמים המשלמים.

(2) **קושי ב"חלוקת רוחב" בהסדרי פנסיה תקציבית או בקרנות וותיקות** – ככל שמדובר, בקופות גמל שאינן קרנות וותיקות או קופות ביטוח קלאסיות הסכום העומד לחלוקה ידוע בעת הגירושין ועל כן לפחות מבחינה זו "חלוקת רוחב" ניתנת לביצוע. לעומת זאת "חלוקת רוחב" בהסדר פנסיה תקציבית, בקרנות הוותיקות או בקופת ביטוח קלאסיות, מעלה שורה של בעיות חישוביות, שכן, בקרנות ובהסדרים אלה לא נצבר סכום ממשי מכיוון שדובר, כפי שפורט לעיל, בצבירת זכויות אשר אין בינה קשר לדמי הגמולים שמעביר העמית לקרן, והתממשותם של הזכויות קשורה באירועים עתידיים שקשה מאד לחזותם בעת הגירושין.⁵⁵ בהקשר זה, חלוקה שמשנה את ההתחייבויות האקטואריות של הקרנות הוותיקות משמעותה השתת עלות נוספת על עמיתים ופנסיונרים בקרנות, ועל המעבידים בהסדר פנסיה תקציבית. בניגוד לכך, חלוקת אורך נעשית רק לאחר שהזכויות לקצבה התגבשו ומשום כך אין צורך בספקולציה וניתן לעשות חלוקה של הזכויות שהתגבשו בפועל.

(3) **הגנה על זכויות מעבידים** – "חלוקת רוחב" וניתוק מוחלט בין חלקי בבני הזוג בחיסכון הפנסיוני עלולה לפגוע בזכויות המעבידים בחלקו של העמית (בעיקר, אך לא רק, בזכויות מעבידים במרכיב הפיצויים). לעומת זאת, ב"חלוקת אורך" הזכויות נשמרות כחיסכון אחד שכפוף כולו לזכויות צדדים חיצוניים.

⁵⁵ כזכור, בפנסיה תקציבית לא קיימת יתרה צבורה המיועדת לאותו עובד או עמית, שכן בשיטת צבירת זכויות אין קשר בין הסכומים שהעמית מפקיד לבין הקצבה שתשולם לו לבסוף. באופן תיאורטי, ניתן היה לנסות ולהעריך את אגד הזכויות הנצבר לעת הגירושין בסכום כספי כפי שנדרש בחלוקת רוחב. ברם, לנוכח אי הוודאות הרבה הכרוכה בהתממשות הזכויות הללו, על פי חוקי הגמלאות וכלליהם הסבוכים, מדובר בחישוב ספקולטיבי מאד שעשוי להכביד בסופו של דבר על התקציב של הגוף המשלם. למותר להזכיר בהקשר זה את הגירעונות האדירים שקרנות הפנסיה הוותיקות היו שרויים בהן לפני מתן הסיוע הממשלתי לנוכח אי הוודאות הרבה הכרוכה בהתממשות הזכויות הללו, על פי חוקי הגמלאות וכלליהם הסבוכים, מדובר בחישוב ספקולטיבי מאד שעשוי להכביד בסופו של דבר על התקציב של הגוף המשלם.

יתרונות "חלוקת רוחב"

ל"חלוקת רוחב" כמה יתרונות משמעותיים על פני "חלוקת אורך":

(1) העדר צורך בניהול משותף של התיק עד למימוש, דבר המגשים את עקרון הפרידה הנקייה - ב"חלוקת רוחב" מלאה כל צד מקבל שליטה מלאה בחלקו בחיסכון הפנסיוני. בכך נפתר המתח בין בעלות לשליטה המתקיים במצב המשפטי הקיים. בנוסף לכך, חלוקת החיסכון הפנסיוני לשניים מאפשרת את המימוש של עקרון הפרידה הנקייה. לעומת זאת, ב"חלוקת אורך", מאחר והתיק נשמר כתיק מאוחד עד למימוש החיסכון הפנסיוני, יש צורך בניהול משותף של התיק עד למשיכת הכספים. ניהול משותף כזה עלול בסופו של דבר ליצור סרבול ולהוליך לתוצאות לא יעילות ובנוסף הוא מנוגד לרעיון הפרידה הנקייה שאליו מחויבים דיני המשפחה המודרניים.

(2) העדר פתרון לבעיית קצבת השארים ב"חלוקת אורך" – כאמור "חלוקת אורך" פועלת ב"שיטת הצינור" שבו סכום כספי שאותו אמור הגוף המשלם לשלם, מתחלק בין בני הזוג בהתאם לשיעור שנקבע בפסק הדין. לכן, חלוקה זו מתאימה מאוד לקצבת פרישה שבה קיים סכום קונקרטי שאותו יש לחלק בין הצדדים. לעומת זאת, "חלוקת אורך" אינה מספקת פתרון לקצבת השארים, כפי שהוסבר בהרחבה, במצב הקיים, בני זוג גרושים כלל אינם מוכרים כשארים ומשום כך הם לא יהיו זכאים לקצבה זו. לעומת זאת, ב"חלוקת רוחב" כל צד מקבל את חלקו הממשי בזכויות או בכספים שנצברו עוד לפני מימושם והפיכתם לאגד של זכויות, ומשום כך, אין צורך בהוספת בן הזוג הלא רשום כשאר בחלקו של העמית המקורי.

הצורך בהתאמת דרך החלוקה לכלי הפנסיוני הספציפי

לאחר שהוועדה שקלה את היתרונות והחסרונות של המודלים השונים, היא הגיעה למסקנות הבאות:

ראשית, כי לא ניתן להכריז על הסדר אחד המתאים לכלל סוגי החיסכון הפנסיוני, ועל כן הוחלט להתאים לכל אחד מהסוגים את מנגנון החלוקה המתאים לו ביותר. שנית, לגבי סוגים מסוימים יש לבחור בפתרון ביניים המשלב "חלוקת רוחב" ו"חלוקת אורך". עוד הוחלט על קביעת מנגנון ייחודי לדיון בקצבת השארים בקרנות הפנסיה הוותיקות ובהסדרי הפנסיה התקציבית וזאת מפאת מורכבותם.

בפרק הבא נתייחס לסוגים השונים של הקרנות והתשלומים ונבהיר את המתווה הרלוונטי שנבחר על ידי הוועדה.

פרק שביעי: חלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג - המלצות הוועדה

הוועדה חילקה את החיסכון הפנסיוני לשלושה סוגים מרכזיים:

1. **הסדרי צבירה מוגדרת** - הסדרים אלו מבוססים על הסכום שנצבר בפועל עקב הפקדות העובד והמעביד (לסוג זה משתייכים החיסכון בקופות הגמל - שאינן קרנות פנסיה וותיקות וקופות ביטוח קלאסיות).
2. **הסדרי צבירת זכויות** - קרנות הפנסיה הוותיקות והסדרי פנסיה תקציבית.
3. **קופות ביטוח קלאסיות שבהן מרכיב הביטוח והחיסכון אינן מופרדים.**

בפרק זה נסביר את עיקרי המודל שקבענו לגבי כל אחד מהסוגים האמורים.

1. חלוקת צבירה מוגדרת

במקרה של צבירה מוגדרת סברה הוועדה ש"חלוקת רוחב", דהיינו פיצול מסודר של החיסכון הפנסיוני לשני חסכוניות משנה הוא הפתרון הראוי ביותר. הבחירה בכך נבעה מהנימוקים הבאים:

ראשית, בניגוד להסדרי פנסיה תקציבית ולקרנות הפנסיה הוותיקות, במקרה של צבירה מוגדרת פיצול התיק לא יגדיל את המחויבות הכוללת של הקופה ולא ידרוש חישוב אקטוארי מורכב. כזכור, עקרון הפעולה של קרן פנסיה חדשה בנוי על המרת היתרה הצבורה של המבוטח בקרן לקצבת פרישה⁵⁶ ובצורה דומה גם לגבי קופות גמל לקצבה משלמות שאינן קרן פנסיה. "חלוקת הרוחב" תפצל את החיסכון שנצבר בקופה ללא מחויבות אקטוארית נוספת מצד הקופה. נוסף על כך, במקרה של צבירה מוגדרת, הפתרונות המינימליסטים המתייחסים לקופה כ"צינור" להעברת אחוז מסוים מגובה קצבת הזקנה לבן הזוג לשעבר, לא יממשו את המחויבות של המשפט הישראלי לשיתוף. כך למשל, סכום היתרה הצבורה מושפע ממסלול הביטוח שבחר העמית ובעת פרישה מבחירה על שיעור קצבת השאיר המיועד לשארים. אין ספק כי קיים ניגוד אינטרסים בין העמית הרשום לבין בן הזוג לשעבר בבחירות האמורות. העמית עשוי לבחור בחירות אשק משמעותן הפחתת גובה קצבת הפרישה לטובת הגדלת הכיסויים הביטוחיים. ברם, בעוד שהחלטה כזו לגבי חלקו היא לגיטימית, אין לה שום הצדקה כאשר מדובר בחלק בן הזוג לשעבר אשר יממן מחלקו את הגדלת הכיסוי הביטוחי לשאריו החדשים של העמית. באופן כללי, אין הצדקה במקרה זה לאפשר לעמית לנהל את חלקו של בן הזוג לשעבר.

לצד התמיכה העקרונית ב"חלוקת רוחב", סברה הוועדה, כי אין זה ראוי לכפות על הקופה התחייבות ביטוחית חדשה כלפי בן הזוג לשעבר של העמית, ובוודאי שלא יעלה על הדעת שהקופה

⁵⁶ היתרה הצבורה של המבוטח הינה למעשה סך דמי הגמולים שהופרשו על-ידי המבוטח ועל ידי מעבידו לקרן, בתוספת התשואה שנוספה עליהם בתקופת החיסכון ובניכוי דמי ניהול. בצורה זו מתקיימת זיקה ישירה בין הסכומים שהופרשו לקרן במהלך תקופת החיסכון, לבין הסכום שיהיה המבוטח זכאי לקבל מהקרן בקרות האירוע המזכה בקצבה. ההמרה מבוצעת באמצעות מקדמי המרה אשר נקבעים, בהתאם למין, שנת לידה וגילו של המבוטח.

תתחייב כלפי שאריו של בן הזוג לשעבר. לכן, חיפשה הוועדה פתרון שיאפשר "חלוקת רוחב" ללא התחייבות ביטוחית נוספת וללא הרחבת מעגל השארים. הפתרון שנמצא הוא בחלוקת הכספים שנצברו ופתיחת חשבון חדש לבן הזוג לשעבר בקופה, כשברירת המחדל תהיה מעמד של עמית לא פעיל. אולם, קופת הגמל רשאית כמובן, בכפוף להוראות הדין תקנון הפנסיה או תכנית הביטוח, וכללי הצטרפות למבטח, לאפשר לבן הזוג לשעבר להפוך למעמד של עמית פעיל. בנוסף, ייקבע כי לעניין מועד ההצטרפות לקופת גמל לקצבה, יראו את מועד פתיחת החשבון החדש (שכן הדבר משליך על הכיסויים הביטוחיים) ולעניין קופת גמל לתגמולים או קופת גמל אישית לפיצויים יראו את מועד פתיחת החשבון כמועד שבו נפתח חשבוננו של בן הזוג לשעבר (שכן לקופות לא ניתן להפקיד כספים חדשים).

בנוסף לכך, לאור הרצון למנוע פגיעה בצדדים שלישיים סברה הוועדה, כי אין לבצע "חלוקת רוחב" במרכיב הפיצויים הכפופים לזכויות מעבידים, ומשום כך יש לשמור זכויות אלה בחשבוננו של החוסך. לאור זאת, בכספים הללו בלבד מוצע להנהיג פרוצדורה של ניהול משותף המקנה זכות וטו לבן הזוג לשעבר על פעולות בחלקו.

לאחר התייעצות עם רשויות המס, מציעה הוועדה לקבוע הסדר מיסוי לגבי קופות גמל לקצבה, שיאפשר הפרדה מלאה בין החסכונות ללא צורך בתאום מס משותף בין הצדדים לאחר הפרידה.⁵⁷ לבסוף, במקרים בהם העמית כבר יצא לפנסיה בעת גירושיו כך שלא ניתן לערוך עוד "חלוקת רוחב", שכן אין יותר יתרה צבורה הרשומה על שמו של העמית, מוצע לקבוע, כי קצבת הפרישה תחולק ב"חלוקת אורך" והסדר ייחודי לקצבת השארים.

לסיכום, העקרונות המומלצים על ידי הוועדה לחלוקת הסדר צבירה מוגדרת הינם כדלקמן:

1. חישוב חלקו של בן הזוג לשעבר בכספים שנצברו בקופת הגמל בעת הגירושו.
2. פתיחת תיק עצמאי לכל אחד מבני הזוג מייד לאחר הגירושו.
3. שאריו של העמית יהיו אותם שארים המוכרים כיום על פי התקנון ולא יכללו את בן הזוג לשעבר.
4. קביעת מעמדו בן הזוג לשעבר כעמית לא פעיל, תוך הותרת האפשרות שלו להתקשר עם הקופה בהסדר ביטוחי התואם את נתוניו.
5. הגנה על כספי הפיצויים של המעביד על ידי הותרתם בקופה המקורית וקביעת מנגנון וטו של בן הזוג לשעבר על פעולות בכספים הללו עד להבשלתם.
6. פתרון מיסוי להסדרת הפיצול של החיסכון הפנסיוני.
7. אם הגירושו היו לאחר שהעמית כבר יצא לפנסיה, אזי ככל שבן הזוג לשעבר היה זכאי, אלמלא הפרידה, לקצבת שאר לכל חייו, הוא ימשיך להיות זכאי לקצבה כאמור. לעומת

⁵⁷ פיצול רוחב ללא מיסוי היה מעניק הטבת מס למתגרשים שכן בעת מימוש הקצבה יוכלו בני הזוג ליהנות משיעורי המס המופחתים יחסית לתשלום המס על קצבה מלאה. כזכור, הוועדה לא הוסמכה להציע הסדרים שיש להם השלכה תקציבית חיצונית. דרך אחת למנוע הטבת מס כזו הייתה, לדרוש מהמתגרשים לערוך תאום מס משותף בעת מימוש הקצבה. עם זאת, דרך כזו הייתה דורשת מהם המשך שיתוף פעולה ובכך מנוגדת לכל רעיון חלוקת הרוחב. על רקע זה הוחלט על פיצול רוחבי מלא המלווה בהסדר מיסוי ייחודי להסדרת הפיצול. חשוב לציין בהקשר זה, כי בני זוג שלא ירצו בתוצאות המס הללו יוכלו להתקשר בהסדר פרטי לחלוקת אורך, על הסדר מסוג זה לא יחולו הוראות החוק המוצע אלא הדין הקיים.

זאת, במקרים שבהם יש למוטבים זכות לקבל סכום חד-פעמי או תשלומים חודשיים לתקופה קצובה - יהיה זכאי בן הזוג לשעבר לקבל מתוך סך הסכומים את החלק שקבע לו בבית המשפט עד למגבלת מקסימום של חצי משיעור הצבירה המשותף.

2. חלוקת הסדרי צבירת זכויות

בעוד שלגבי הסדר צבירה מוגדרת העדיפה הוועדה "חלוקת רוחב", הוועדה עמדה על כך שאופיים המיוחד של הסדר פנסיה תקציבית וקרנות הפנסיה הוותיקות אשר פועלים על בסיס צבירת זכויות מקשה מאד על "חלוקת רוחב" כבר בעת הגירושין.⁵⁸ לכן, לגבי סוגי הפנסיה הללו העדיפה הוועדה "חלוקת אורך" לגבי קצבת הפרישה וכינון הסדר מיוחד לגבי קצבאות השארים וקצבת הנכות. להלן נסביר את אופי ההסדר שנבחר לגבי כל אחת מן הקצבאות הללו ואת תכניו המיוחדים.

2.1. חלוקת קצבת הפרישה בהסדר פנסיה תקציבית ובקרנות הפנסיה הוותיקות

מנקודת המבט של דיני המשפחה אין כל ספק שהרכיב בקצבת הפרישה שנצבר בתקופת הנישואין הוא נכס משותף וכך גם פוסקים בתי המשפט היום כדבר שבשגרה. ועדיין, כפי שראינו, הסעיפים שמגבילים את העבירות והרישום של הקצבה על שם העמית או העובד בלבד מקשים על בן הזוג לשעבר הן את קבלת חלקו בקצבה לאחר מימושה והן את ניהולה לפני מימושה. הוועדה סברה בראש ובראשונה כי יש לבטל את מגבלות העבירות ולאפשר לבן הזוג לשעבר לדרוש את חלקו בפנסיה במישרין מן הגוף המשלם, וזאת באמצעות "חלוקת אורך". עם זאת, הוועדה עמדה על כך שביטול מגבלות העבירות בלבד אינו מספיק, שכן בתקופת הביניים הזכויות רשומות על שם החוסך, היות והוא עשוי לבצע פעולות חד צדדיות גם בחלק של בן זוגו לשעבר. לפיכך, לצד האפשרות הניתנת לעמית או לעובד לקבל את חלקו של בן זוגו בפנסיה באמצעות התקשרות פרטית בין שני בני הזוג, עיצבה הוועדה גם מנגנון לניהול משותף של הפנסיה באותם המקרים בהם הצדדים יחליטו להמשיך בשותפות בחיסכון הפנסיוני עד מועד קבלת הקצבה. ניהול משותף זה כולל דרישה להסכמה מצד בן הזוג לשעבר לגבי פעולות שונות, בעיקר היוון חלק הקצבה המועבר אליו, פירעון מוקדם ודחיית קבלת קצבה.

יצוין כי הסדרי פנסיה תקציבית כוללים תשלומים של סכומים חד פעמיים בעת הפרישה, כגון: מענק פרישה (לפי סעיף 22 לחוק הגימלאות, למשל) ומענק שנים עודפות לפי סעיף 39 לחוק הגימלאות, למשל), ואשר מקובל גם בקרנות הוותיקות. מאחר שמדובר בתשלומים חד

⁵⁸ כזכור, חלוקת רוחב במובנה המלא משמעה - התייחסות לבן הזוג כעמית במונח המלא לרבות מרכיבי ביטוח עצמאיים ואולי גם התייחסות לשאריו כזכאים חדשים. לדעת הוועדה חלוקה כזו אינה סבירה. היא מטילה חבות נוספת ולא מוצדקת לגבי הגורמים המשלמים והיא מעניקה לבני זוג גרושים יתרונות שאינם מוענקים לבני זוג רגילים. בהתאם לכך, היא עלולה להגדיל את החבות האקטוארית של המעבידים בפנסיה תקציבית וקרנות הפנסיה הוותיקות, וזאת בניגוד להסכמת הוועדה. אכן באופן תיאורטי ניתן היה להציע נוסחה אקטוארית שתכמת את שווי זכויות הפנסיה התקציבית בעת הגירושין, תחלקם, תעניקם לבן הזוג הלא רשום ותקזז אותם מן הזכויות המגיעות לעמית הרשום. ברם, מדובר בחישוב ספקולטיבי ולא מדויק המתייחס לזכויות תיאורטיות ואין כנגדו סכום הצבור לזכותו של העמית. משום כך, נציגי המדינה והקופות דחו אפשרות זו וגם יתר חברי הוועדה התרשמו כי אפשרות זו טומנת בחובה קשיי ביצוע רבים וסיכונים אקטואריים התומכים בחלוקת אורך. עיון בהצעות החוק שתמכו בחלוקת הרוחב מגלה כי הם הסתפקו בקביעה סתמית על כך שהעמית הלא רשום יחשב כעמית לא פעיל, אולם הם לא הסבירו כיצד יחושבו זכויותיו וכיצד יופחתו בהתאם זכויות העמית הרשום.

פעמיים שניתן להסדיר את חלוקתם בין בני הזוג לא מצאה הוועדה לנכון להציע הסדר לחלוקתם.

בהקשר זה חשוב לציין, כי כפי שפורט לעיל בפרק הכללי בעניין הסדר פנסיה תקציבית, מעבידים שחל עליהם ההסדר האמור נחלקים לסוגים שונים ולמעט נציגי המדינה, לא נכללו נציגים של אותם מעבידים בוועדה. נזכיר, כי אמנם הוועדה פנתה בתחילת עבודתה לכלל הציבור בבקשה להשמיע עמדותיו לעניין הנושאים שהוועדה מטפלת, אולם דומה, כי לנוכח המלצות הוועדה והפתרונות שנבחרו יש מקום להעביר את המלצות הוועדה וטיוטת התזכיר לצורך שמיעת עמדת הגופים האמורים בשלב הפצת תזכיר החוק.

בנוסף, יצוין כי בהחלטת ממשלה מס' 4845 מיום 7 בפברואר 1999 נקבע כי הממשלה לא תגיש הצעת חוק לתיקון חוק הגמלאות, אלא לאחר קבלת הסכמתה של הסתדרות העובדים הכללית החדשה (להלן – ההסתדרות). אמנם מדובר בהצעה כללית אשר מטפלת בכל הסדרי החיסכון הפנסיוני ואולם דומה כי יש מקום גם לשמוע את עמדת ההסתדרות ולהעביר להתייחסותה את המלצות הוועדה וטיוטת תזכיר החוק שצורפה אליה בטרם תקודם הפצת התזכיר.

לסיכום, העקרונות המוצעים לחלוקה של קצבת פרישה בהסדרי פנסיה תקציבית ובקרנות הוותיקות:

1. אימוץ "חלוקת האורך", דהיינו הקרן או הקופה ישמשו כ"צינור" שיעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו במישרין בעת תשלום הקצבה לחוסך, שגובהו בהתאם לקביעת בית המשפט.
2. קביעת מגבלות שונות על פעילות החוסך, ללא הסכמת בן זוגו לשעבר, כל עוד לא חולקה הקצבה כגון מגבלות על היוון, שבירת החיסכון, דחיית תשלום הקצבה וכיו"ב.
3. החלטות על היוון חלק הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר יתקבלו בהסכמת בן הזוג.
4. החלוקה כפופה לחופש החוזים כך שבן הזוג לשעבר שיחליט להותיר את כל הקצבה אצל העמית בתמורה לנכסים אחרים יוכל לעשות זאת. עם זאת, על מנת למנוע את העברה לבן הזוג לשעבר מעבר לחלקו בפנסיה, נקבעה מגבלה של חמישים אחוזים מסך הסכום המשותף שאותו לא ניתן להעביר לבן הזוג לשעבר מכוח החוק, אף כאשר בית המשפט קבע אחרת. צדדים שירצו להתקשר בהסדר פרטי המעביר לבן הזוג לשעבר יותר מן המגבלה החוקית יוכלו לעשות זאת בהסכם ביניהם. הסכם זה יהיה בתוקף במישור היחסים הפנימי בין הצדדים וימומש על פי הדינים הכלליים אך לא יחייב את הקופות ואת הקרנות.
5. בנוסף לכך, בשל המגבלות המוטלות על החוסך, נקבעו כללי מינימום המאפשרים את הפעלת הסדר זה רק לאחר מינימום של עשר שנות צבירה משותפת.

2.2. קצבת נכות ותשלומים ממומנים על ידי מעביד בשל פרישה מוקדמת

בעקבות הפסיקה והחוק, שעיצבו את דיני השיתוף הזוגי בישראל, סברה הוועדה כי השיתוף יחול רק על רכיב החיסכון הפנסיוני שהוא תוצר במישרין או בעקיפין של עבודתו של החוסך בתקופת החיים המשותפים. ברגיל, קביעת הרכיבים המשותפים בפנסיה נעשית על ידי בית המשפט בהתאם לדיני השיתוף הזוגי. הוועדה לא הוסמכה ולא ביקשה להתערב בדינים הללו אלא רק להקל על מימושן. אולם, בדרך כלל פסק דין של בית המשפט הדין בחיסכון הפנסיוני של חוסך פעיל אינו מתייחס למעמדה של קצבת נכות שנוצרה לאחר הגירושין או למעמדם של כספי פנסיה המתקבלים עקב פרישה מוקדמת. הוועדה בקשה לצמצם את אי הוודאות הקיימת כיום בהיבטים הללו באמצעות עיצוב קריטריונים ועקרונות פעולה לסוג מקרים זה.⁵⁹

2.2.1. מעמדה של קצבת הנכות

כאמור, בפרק ב' לדוח זה, במקרים מסוימים חוסך זכאי בשל אי כושר עבודה ממנו הוא סובל לקצבת נכות. לדעת הוועדה, קצבת הנכות מהווה חלק מן המרכיב הביטוחי של תכנית הפנסיה ומשום כך יש לראות בה כתחליף לשכר שהיה מרוויח החוסך אלמלא הפגיעה שגרמה לאי הכושר. לכן, סברה הוועדה כי כשם שבן הזוג לשעבר אינו מתחלק בשכר עבודתו של מי שהוא נפרד ממנו, כך אין זה ראוי להעניק לו זכות לחלוק בקצבת הנכות, היות והיא מהווה באופן מהותי תחליף לשכרו של החוסך.⁶⁰ עם זאת, סברה הוועדה, כי במקרה של יציאה מוקדמת לפנסיה בשל נכות יש להבחין בין תקופת העבודה שבה הקצבה מהווה תחליף לשכר לבין התקופה שבה הוא אמור לצאת לגמלאות. בתקופה שלאחר היציאה לגמלאות קצבת הנכות מהווה חלק מקצבת פרישה ועל כן בן הזוג לשעבר זכאי לחלקו היחסי בה. לפיכך, הצעת החוק שהוועדה מציעה קובעת כי עד לגיל הפרישה תיחוס קצבת הנכות לחוסך בלבד, אולם לאחר גיל פרישה הקבוע בחוק היא תחשב כקצבת פרישה ותחולק בהתאם לכללים הרגילים.

2.2.2. פרישה מוקדמת במקרה של הסדר פרישה

בצורה דומה סברה הוועדה כי במקרה של "פרישה מוקדמת" הממומנת על ידי המעביד, יש לראות בכספי הפנסיה המוקדמת כתחליף שכר לעובד ולא כקצבת פרישה. לכן, גם במקרה זה ממליצה הוועדה שפסק הדין העוסק בחלוקת קצבת הפרישה לא יחול עד למועד הפרישה, לפי החוק שחל עליו, ורק לכשיגיע לגיל זה יתחלקו הצדדים בקצבה.⁶¹

⁵⁹ עדיין ההוראות שעיצבה הוועדה בהקשר לקביעת החלק המשותף להבדיל מדרכי מימוש השיתוף, כפופים לשיקול הדעת של בית המשפט העוסק בנושא וניתנים לשינוי בהסדר פרטי בין הצדדים או באמצעות פנייה לבית המשפט לדיון נוסף עקב שינוי נסיבות.

⁶⁰ בדיוני הוועדה הוזכרה האפשרות של בית המשפט לקבוע כי משכורת לאחר גירושין היא תוצר של הון אנושי קודם ועל נכס בר חלוקה. החלטנו להותיר לשיקול הדעת הנקודתי של בתי המשפט את הקביעה בדבר מעמד קצבת הנכות במקרים אלה. עם זאת, ברירת המחדל שקבעה הוועדה הנה כי קצבת נכות איננה נכס משותף במקרה שבו יפסוק בית המשפט אחרת הרי שפסק הדין ימומש על ידי ההוצאה לפועל במישור יחסי הצדדים והוראות החוק לא יחולו עליו.

⁶¹ סיבה נוספת להחלטתנו בנושא זה הייתה, הרצון לעודד הסדרי פרישה שיאפשרו רה-ארגון והתייעלות והחשש שהסדרים כאלו לא יוסכמו על ידי העובדים אם ידעו שעליהם לחלוק בפנסיה המוקדמת, אך לא בשכר הרגיל עם בני זוגם לשעבר.

2.3 קצבת שארים של פנסיונר בהסדר פנסיה תקציבית או בקרן פנסיה וותיקה

האתגר הקשה ביותר שמולו ניצבה הוועדה היה הסדרת מעמדו של בן הזוג לשעבר לגבי קצבת שארים של החוסך המבוטח בפנסיה תקציבית או בקרן ותיקה.

בחלקים הקודמים של הדוח עמדנו על המורכבות הייחודית של קצבה זו ועל ההבדל בינה לבין הקצבאות האחרות בהקשר לשאלת זכויותיהן של בני זוג פרודים. נזכיר להלן את עיקרי הדברים ונציג את הפתרון שמוצע על ידי הוועדה.

ראשית, בעוד זכותם של בני זוג פרודים למחצית קצבת הפרישה שנצברה במהלך הנישואין נשענת על רציונאל קנייני או מעין קנייני מכוח השותפות בין בני הזוג, בשל תרומתם לעבודת החוסך אשר זיכתה אותו בפנסיה, **זכותם של שארים לפנסיה נשענת בעיקר על רציונאל סוציאלי וביטוחי**. הרציונאל הסוציאלי אינו מבוסס על זכותו של השאר בחיסכון הפנסיוני, אלא בדאגה הסוציאלית למי שהיה תלוי בעובד בעת פטירתו, כלומר, הילדים ובני הזוג בעת הפטירה. לכן, לא ניתן לראות בבן הזוג לשעבר, שאינו תלוי במי שהוא נפרד ממנו שאר. שנית, בעוד שבנושאים האחרים שבהם דנו עד כה, ניתן היה להציע דרך לממש את שיתוף הנכסים בכל סוגי הקצבאות, בין בהסדרי צבירה מוגדרת ואפילו בקצבת זקנה בקופות הוותיקות ובפנסיה תקציבית, מבלי לשנות את בסיס החבות של הקופה או של הגורם הפנסיוני מעבר לחבות הקיימת כיום. לעומת זאת, **הוספת בן הזוג לשעבר למקבלי קצבאות השארים מגדילה את בסיס החבות הקיים של הגופים הפנסיוניים**. לכן, יש משמעות תקציבית כשמדובר במדינה והשתת עלות נוספת על כלל העמיתים והפנסיונרים ככל שמדובר בקרן וותיקה.

לעניין זה יצוין גם, כי בדיקות אקטואריות שהוצגו בפני הוועדה העלו כי חלוקת קצבת השארים בין בן הזוג לשעבר לבין בן זוג חדש ומתן חלק קצבת שאר לבן הזוג לשעבר כשאינו בן זוג חדש, משמעותם עלות אקטוארית שנאמדת במאות מיליונים שקלים חדשים.

כך למשל, לפי חישובים אקטואריים שהוצגו לוועדה עתידות ההתחייבויות האקטואריות של ממשלת ישראל לעובדיה המבוטחים בפנסיה תקציבית (כולל חיילים המשרתים בשירות קבע וכולל זכויות העתידות להיצבר בגין האוכלוסייה הקיימת), לגדול בלמעלה משני מיליארד ש"ח כתוצאה מיישום המלצות הוועדה.

חרף הקשיים הללו סברה הוועדה כי הותרת המצב הקיים לפיו בן הזוג לשעבר אינו זכאי לקצבת שארים של פנסיונר הוא בלתי נסבל מן הנימוקים הבאים:

1. תרומת בן הזוג לשעבר ליצירת הזכות - אכן, קצבת השארים בקרנות הותיקות או בפנסיה התקציבית בנויה על רציונאל סוציאלי וביטוחי, ועל אף שאין התאמה בין הפרשת החוסך (כשיש הפרשה - כאמור בפנסיה תקציבית אין הפרשה - למעט ההשתתפות המזערית כפי שפורטה לעיל) לזכות השארים בפנסיה, אין להתעלם מכך שתכנית הפנסיה ניתנה לפנסיונר כחלק מתנאי שכרו של עובד בתמורה לעבודתו, וכי המדובר בטובת הנאה משמעותית שעומדת לזכות החוסך. בהתאם להסבר שפורט בהרחבה במבוא, הרציונאל

המרכזי להסדרי השיתוף הזוגי במשפט הישראלי נשען על התפיסה כי בן הזוג לשעבר של החוסך תרם באמצעות המאמץ המשותף שלו למשפחה לעבודת החוסך. על כן, לדעת הוועדה הוא צריך להיות שותף בכל טובת הנאה שמפיק החוסך מעבודתו. לכן, במצב שבו בן זוגו לשעבר שהיה בן זוג של החוסך בתקופת עבודתו ונפרד ממנו בעת שיצא לפנסיה, נישולו מקצבת השארים שלה הוא תרם עומד בניגוד בסיסי לתפיסת השיתוף.

2. גם מנקודת המבט הסוציאלית, אין סיבה להעדיף את צרכיו של בן הזוג הנוכחי של החוסך לעומת צרכיו של בן הזוג לשעבר. במקרים רבים בן הזוג לשעבר מבוגר יותר מבן הזוג הנוכחי של החוסך, ונוצרה אצלו תלות כלכלית רבה יותר בחוסך מאשר בן הזוג הנוכחי. ללא ספק זהו המצב כאשר מדובר בנישואין ראשוניים ממושכים שבו בן הזוג לשעבר לא עבד מחוץ לבית ולשם כך לעתים וויתר על יצירת מקור הכנסה לעצמו, משום שהסתמך על תרומתו למי שהיה בן זוגו. זאת ועוד, בן הזוג הנוכחי ידע בעת שהקים תא משפחתי חדש עם החוסך על התלות הכלכלית של בן הזוג לשעבר בחוסך. לכן הוא יכול היה לתכנן את צעדיו מראש לשעה שיקבל את קצבת השארים, בפרט שבדרך כלל הוא צעיר לימים לעומת בן הזוג לשעבר.

3. שלישית, הרציונאל הסוציאלי לגבי בני זוג לשעבר קיים כיום בחקיקה שקובעת כי בני זוג הגרושים או פרודים פרידה של קבע זכאים למזונות.⁶² אכן, הסדרים אלה אינם קוהרנטיים והם מעוררים סדרה של בעיות מנקודת המבט של דיני המשפחה:

• ראשית, קיימת עמימות פרשנית באשר לטבעם של המזונות שמקנה הזכות לקצבת השארים. על פי גישה אחת, יש לצמצם את המונח מזונות רק למזונות המוכרים על פי דין. לפי גישה זו, יש לצמצם את המונח מזונות רק למזונות לבת זוג פרודה. על פי גישה אחרת, כאשר בני הזוג לשעבר הסכימו בעת הפרידה על תשלום סכום עיתי שנהג ביניהם בתקופת הזוגיות, הדבר ייחשב למזונות ויקנה לבן הזוג לשעבר זכות לקצבת שארים. נוסח החוקים העוסקים בעניינים הללו אינו אחיד וכך גם העמדות של הרשויות השיפוטיות והמנהליות האמונות על

⁶² ס' 38 לחוק שירות המדינה (גמלאות) קובע:

דין אישה הזכאית למזונות
(א) אדם שנתגרש מאשתו ואגב כך נתחייב בתשלום מזונותיה, על פי פסק דין או על פי הסכם בכתב, רואים את האשה, בענין הזכויות הקשורות במותו לפי חוק זה, כאילו לא נתגרשה ממנו, ובלבד שאם תגיע לה קצבה, היא לא תעלה על סך המזונות שהאדם היה חייב בהם ערב פטירתו.

(ב) לענין סעיף קטן (א) יחולו כללים אלה:
(1) היה לממונה יסוד להניח, כי החיוב במזונות או השינוי בשיעורם נקבעו למראית עין - על תובעת הגמלה לפי סעיף זה הראיה, כי החיוב או השינוי הוא כן;
(2) חל שינוי ניכר במשכורת הקובעת מאז נקבעה זכות הגרושה לקצבה, רשאי הממונה לשנות את קצבתה לפי חישובים ונימוקים שבית משפט היה רשאי לעשות זאת לגבי מזונותיה, אילולא פטירתו של החייב.
(ג) אדם שנפרד מאשתו פרידה של קבע, דינה לענין חוק זה כדין גרושה, אף אם לא השאיר אחריו אשה אחרת. בנוסח מעט שונה קובע ס' 33 א לחוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) קובע:

דין אשה הזכאית למזונות
(א) חייל שנתגרש מאשתו ואגב כך נתחייב בתשלום מזונותיה לפי פסק דין או לפי הסכם בכתב, רואים את האשה, בענין הזכויות הקשורות במותו לפי חוק זה, כאילו לא נתגרשה ממנו, ובלבד שאם תגיע לה קצבה, לא תעלה על סכום המזונות שהאדם היה חייב בהם ערב פטירתו.
(ב) חל שינוי ניכר במשכורת הקובעת מאז נקבעה זכות הגרושה לקצבה, רשאי הממונה לשנות את קצבתה לטובתה לפי חישובים ונימוקים שבית משפט היה רשאי לעשות זאת לגבי מזונותיה, אילולא פטירתו של החייב.
(ג) חייל שאשתו עזבה אותו מרצונה, דינה לענין חוק זה כדין גרושה, בין שהניח ובין שלא הניח אחריו אשה אחרת, ובלבד שנתמלאו אחד מאלה:
(1) האשה עזבה את החייל לא יאוחר משנה לפני מותו ולא חזרה אליו לפני מותו ולא הגישה תוך שנה לאחר שעזבה אותו תביעה למזונות לבית משפט או לבית דין מוסמך;
(2) תביעת האשה למזונות הסתיימה בפסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך, או שהחייל והאשה ערכו הסכם בכתב בדבר המזונות.

מימושן. עמימות זו אינה ראויה והיא בעייתית במיוחד כאשר נלקח בחשבון פער הזמן בין מועד הפרידה שבו נערך ההסכם שבא להבטיח את הפנסיה לבין הדרישה למימושו לאחר מות מי שכן הזוג נפרד ממנו.

- מעבר לעמימות הקיימת כבר כיום, הוועדה צופה התדיינויות עתידיות מרובות בהקשר לסוגים חדשים של "מזונות" המתפתחים כיום בפסיקה, כגון: מזונות לידועים בציבור, מזונות אזרחיים לגבי הנשואים בנישואין אזרחיים ותשלומים עיתיים לאחר גירושין כפיצוי על תרומה ליצירת "הון אנושי".⁶³ לדעת הוועדה, מגמה זו עשויה להרחיב את מגוון המצבים שבהם בן זוג לשעבר יוכל לקבל תשלומי פנסיה גם במצב החוקי הנוהג היום.

- יתרה מזו, התליית זכות בן הזוג לשעבר לפנסיה בזכות למזונות יתמרץ בני זוג שנפרדו להעדיף הסדרי מזונות ממושכים על פני הסדרי רכוש שבהם הצד החלש מבחינה כלכלית, מקבל חלק גדול יותר ברכוש המשותף בתמורה לויתורו על התמיכה הכלכלית העתידית. עניין זה מנוגד למדיניות הפרידה הנקייה שדיני המשפחה תומכים בה.

- לבסוף, התלות במזונות מתמרצת בני זוג של עמיתים לסרב להיפרד דבר שמגביר את מצוקת הגירושין הקיימת כיום בישראל.

4. נוסף על כל אלה, כפי שנסקר בחלקים הקודמים,⁶⁴ הפסיקה לא נותרה אדישה למצוקת בני הזוג הפרודים. בחלק מן המקרים הסתפקה הפסיקה בקריאה למחוקק לשינוי החוק. במקרים אחרים, נקטו שופטי בית המשפט העליון כמו גם שופטי בית המשפט לענייני משפחה בפרשנות יצירתית שהקנתה בסופו של דבר בדרכים עקלקלות זכויות פנסיה לבני הזוג לשעבר. פסיקות אלה כמו גם קריאותיהם המפורשות של בתי המשפט מבהירות כי יש צורך בתיקון מסודר של המצב הקיים והעיוותים הגלומים בו ולא בפתרונות חלקיים אד-הוק.

על רקע כל האמור, השיקולים השונים מציעה הוועדה פתרון חדשני אשר משלב בין התפיסה הקניינית בדיני משפחה לבין ההיגיון הסוציאלי והביטוחי של דיני הפנסיה. הפתרון המוצע הוא כי בני זוג לשעבר הזכאים לקצבת פרישה בחיי החוסך, יתווספו לרשימת השארים. אולם, זאת בכפוף לחלוקה רעיונית של קצבת השארים, כדלקמן: ראשית, יחושב סכום קצבת השארים שהיה משולם לבן זוג בעת פטירת החוסך, אלמלא הפירוד. שנית, ייקבע חלקו של בן הזוג לשעבר בקצבת השארים כפונקציה של חלקו בקצבת הפרישה. בן הזוג הנוכחי, ככל שישנו, יקבל את יתרת קצבת השארים הפוטנציאלית.

מחוות הדעת האקטואריות שהוצגו בפני הוועדה, עלה כי דרך חישוב זו מגדילה בעיקר את החבות האקטוארית כאשר לא קיים בן זוג בעת הגירושין ואת חבות קופות הפנסיה - חבות שלא קיימת עד כה.

⁶³ ראו רע"א 8256/99 פלונית נ' פלוני, פ"ד נח(2) 213 (2003) (מזונות אזרחיים מכח חוזה). בג"צ 2232/03 פלונית נ' ביה"ד הרבני האיזורי בת"א-יפו (פורסם בנבו) (2006) (בני נח). (אף כי פסקי הדין הללו עסקו בנישואים אזרחיים, יש המרחיבים אותם גם לנישואים דתיים ראו ע"מ (חי') 740/08 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו) (2008).

⁶⁴ ראו לעיל ה"ש 51-53.

בהתאם לגישת הוועדה שאין לפגוע בכלל המבוטחים על ידי הגדלת חבות הקרן, וכדי שלא להגדיל את העלות המושגת על מעבידים בפנסיה תקציבית, נעזרה הוועדה בחוות דעת אקטוארית. לפי חוות דעת זו, במקרה של גירושין, תופחת קצבת הפרישה בשיעור שיממן את התוספת לקצבת השארים. הפחתת הקצבה תחולק באופן שווה בין שני בני הזוג. המקדמים האמורים ייקבעו לפי מינו של החוסך, בדומה למקדמים אחרים אשר משמשים לחישובים אקטוארים בתחום. בהתאם לבדיקות אקטואריות שבוצעו הן של התחייבויות אקטואריות לתשלומי פנסיה תקציבית של ממשלת ישראל והן של קרנות הפנסיה הוותיקות שבהסדר, נמצא כי המקדמים להפחתה כאמור עומדים על 1.2% לאישה ו-2.8% לגבר.

2.4 קצבת שארים של עובד המבוטח בפנסיה תקציבית או בקרן ותיקה

בשונה מקצבת השארים של פנסיונר הניתנת בשל זכויות שנצברו בעבר, קצבת השארים של חוסך מהווה למעשה מנגנון ביטוחי מתחדש התלוי בהמשך השוטף של ביטוח החוסך. בנוסף לכך, קצבת השארים של החוסך היא מנגנון ביטוחי סוציאלי מובהק שנועד להגן על שאריו של החוסך ולספק להם תחליף משכורת במקרה של פטירה. לכן, סבורה הוועדה כי קצבה זו "שייכת" רק לבן זוגו בעת המוות ולא לבן הזוג לשעבר. עם זאת, כאשר החוסך צבר בזמן הפרידה זכויות פרישה הרי שזכויות אלה הם בעלות אופי קנייני ביחסים בין בני הזוג, וזאת הגם שהחוסך כבר לא יהיה זכאי לכל קצבת פרישה, ומשום כך לבן זוגו לשעבר חלק בהם למרות שהם נפרדו.

על רקע זאת, מוצע הסדר מורכב לפיו עד למועד בו היה מגיע החוסך לגיל הפרישה תינתן קצבת שארים לתלויים של החוסך כפי שהדבר נוהג כיום. לעומת זאת, במועד שבו היה מגיע החוסך לגיל פרישה, אלמלא נפטר, תחולק קצבת השארים בין בן הזוג הנוכחי לבן הזוג לשעבר, במתכונת דומה מנגנון שנקבע לגבי קצבת שארים של פנסיונר. בשל מורכבותו של ההסדר והפגיעה בבן הזוג לשעבר של החוסך הגלומה בו, מוצע להגביל הסדר זה לבני זוג שתקופת החיים המשותפת עולה על 120 חודשים, בתקופת העבודה שחל עליה הסדר הפנסיה התקציבית או הביטוח בקרנות הפנסיה וותיקות.

לסיכום קצבת שארים בפנסיות בהסדר פנסיה תקציבית ובקרנות הוותיקות תחולק במתכונת הבאה:

1. בני זוג לשעבר יתווספו יהיו זכאים לקצבת שארים במקרה של מות פנסיונר.
2. תקבע נוסחה הקובעת את גובה קצבת השארים של בן הזוג לשעבר כפונקציה של קצבת השארים המלאה שהייתה מגיעה להם לו היו בני הזוג של החוסך בעת מותו ושל חלקם היחסי בפנסיה כפי שהוא מתבטא בקצבת הפרישה.
3. במידה וקיים בן זוג חדש בעת פטירת החוסך, חלקו יקבע מהשיעור הרעיוני המלא של קצבת השארים פחות חלקו של בן הזוג לשעבר.
4. קצבת הפרישה של בני זוג לשעבר תופחת בהתאם לחישוב אקטוארי שיאפשר לממן את תוספת העלות שלהם לרשימת השארים.

5. לבן הזוג לשעבר לא תהיה זכות של קצבת שארים של חוסך שנפטר (שאינו פנסיונר), עד התקופה שבה היה החוסך אמור להגיע לגיל הפרישה.
6. לאחר המועד שבו צפוי היה החוסך להגיע לגיל פרישה תחולק קצבת השארים בין בן הזוג לשעבר לבין בן הזוג הנוכחי, אם ישנו, בהתאם לנוסחה שנקבעה לגבי קצבת השארים. זאת, כאשר תקופת החיים המשותפת של בני הזוג עלתה על 120 חודשים, בעת שחל הסדר הפנסיה התקציבית או ביטוח בקרנות הוותיקות על בן הזוג החוסך.

3. קופות ביטוח קלאסיות

בעוד שלגבי הסדר צבירה מוגדרת העדיפה הוועדה כאמור "חלוקת רוחב", אופיים המיוחד גם של קופות ביטוח קלאסיות, בהן אין חלוקה בין מרכיב החיסכון למרכיב הכיסוי הביטוחי, מקשה מאד על "חלוקת רוחב" בעת הגירושין. לכן, לגבי קופות ביטוח כאמור העדיפה הוועדה "חלוקת אורך" לגבי קצבת הפרישה (בפוליסה לקצבה) או לגבי קבלת סכום חד-פעמי (בפוליסה הונית) וכינון הסדר מיוחד במקרה של פטירה. להלן נסביר את אופי ההסדר שנבחר ואת תכניו המיוחדים.

מנקודת המבט של דיני המשפחה אין כל ספק שהרכיב בקצבת הפרישה או בסכום ההוני המתייחס לתקופת הנישואים הוא נכס משותף, וכך גם פוסקים בתי המשפט באופן שגרת. ועדיין, כפי שראינו, סעיפים מגבילי עבירות והרישום של הקצבה על שם העמית הרשום בלבד מקשים על בן הזוג לשעבר הן לממש את חלקו בקצבה, או בסכום החד-פעמי לאחר שמומשה והן, לנהל אותה בטרם מומשה. הוועדה סברה בראש ובראשונה כי יש לבטל את מגבלות העבירות ולאפשר לבן הזוג לשעבר לדרוש את חלקו בקצבת הפרישה, או בסכום החד-פעמי במישרין מן הקופות באמצעות "חלוקת אורך". עם זאת, הוועדה עמדה על כך שביטול מגבלות העבירות לבדו אינו מספיק, שכן, בתקופת הביניים הזכויות רשומות על שם העמית והוא עשוי לבצע פעולות חד צדדיות גם בחלק של בן זוגו. לפיכך, עיצבה הוועדה מנגנוני ניהול משותף של החיסכון שיישמו באותם המקרים בהם הצדדים יחליטו להמשיך במנגנון השותפות בה עד להבשלתה. ניהול משותף זה כולל דרישה להסכמה מצד בן הזוג לשעבר לגבי פירעון מוקדם והעברת כספים לקופת גמל אחרת. בנוסף, במקרה של פטירה של עמית בקופת ביטוח קלאסית יהיו זכאים מוטביו לקבל סכום חד-פעמי שמחושב בהתאם לתכנית הביטוח.

בשונה מזכויות לקצבת שארים בקרנות הוותיקות ובהסדר פנסיה תקציבית, התשלום בהסדר זה במקרה של פטירת העמית נעשה למוטביו של העמית, לפי בחירתו. התשלום לבן הזוג לשעבר הוא מכוח זכותו לקבל מחצית קצבת הפרישה או הסכום החד-פעמי שנצברו במהלך הנישואין. זכות זאת נשענת על רציונאל קנייני או מעין קנייני בנכסים המשותפים של בני הזוג, בשל תרומתו של בן הזוג לשעבר לעבודת החוסך אשר מזכה אותו בזכות לקצבה או לסכום כאמור. על כן סברה הוועדה כי יש מקום לקבוע את בן הזוג לשעבר כמוטב בלתי חוזר אשר זכאי לקבל את השיעור המשותף מתוך מרכיב החיסכון בסכום החד-פעמי שישולם למוטביו של החוסך בהתאם לתכנית הביטוח.

בחלק מהפוליסות ההוניות קיימת לעמית אפשרות להמיר את הסכום ההוני לקצבה. בנוסף, בקופת גמל לקצבה ניתן בהתאם להוראות הדין למשוך כספים שהופקדו עד לשנת 2000 בסכום חד-פעמי. לגבי משיכת כספים אלה, מאחר שההמרה לקצבה או משיכה בדרך של קצבה מתבצעת לפי מקדמיו של העמית, מוצע לקבוע כי בן הזוג הגרוש יוכל להמיר את חלקו לקצבה או למשוך בדרך של קצבה רק אם העמית ביקש לעשות כן.

לסיכום, להלן עקרונות החלוקה של בקופת ביטוח קלאסית:

1. אימוץ חלוקת האורך, דהיינו הקופה תשמש כצינור שיעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו במישרין בהתאם לקביעת בית המשפט.
2. קביעת מגבלות שונות על פעילות העמית הרשום, ללא הסכמת בן זוגו לשעבר כל עוד לא חולקה הקצבה של שבירת החיסכון והעברה לקופת גמל אחרת.
3. החלוקה כפופה לחופש החוזים כך שבני זוג לשעבר שיחליטו להותיר את כל הקצבה או הסכום החד-פעמי אצל העמית הרשום בתמורה לנכסים אחרים יוכלו לעשות זאת. עם זאת, על מנת למנוע סחר הפוך שבמסגרתו יועבר לבן הזוג לשעבר יותר מחלקו בחיסכון הפנסיוני, נקבעה מגבלה של חמישים אחוזים מסך הסכום המשותף שעליו יחולו מנגנוני החוק. צדדים שירצו להתקשר בהסדר פרטי המעביר לבן הזוג לשעבר יותר מן המגבלה החוקית יוכלו לעשות זאת בהסכם. הסכם זה יהיה בתוקף במישור היחסים הפנימי בין הצדדים וימומש על פי הדינים הכלליים אך לא יחייב את הקופות.
4. קביעה של בן הזוג לשעבר כמוטב בלתי חוזר אשר יהיה זכאי לקבל את השיעור המשותף מתוך מרכיב החיסכון בסכום החד-פעמי שישולם למוטביו של העמית בהתאם לתכנית הביטוח.
5. קביעת מגבלות על משיכה בדרך של קצבה בהתאם לאופן משיכת הכספים על ידי העמית.
6. בשל המגבלות המוטלות על העמית הרשום, נקבעו כללי מינימום המאפשרים את הפעלת המכניזם רק לאחר מינימום מסוים של צבירה משותפת.

לסיכום

לסיכום, גיבוש הצעת לחלוקת זכויות בין בני זוג שנפרדו אשר לשמה הוקמה הוועדה, מבקשת להתאים לכל אחד מסוגי החיסכון הפנסיוני את טכניקת החלוקה התואמת את מאפייניו הייחודיים.

ברוח זו, במקרה של חלוקת הסדרי צבירה מוגדרת, מוצעת "חלוקת רוחב" ופיצול החיסכון לשני חיסכונות משנה כאשר מעמדו של בן הזוג לשעבר יהיה כעמית לא פעיל. בנוסף לכך, מוצע לקבוע הוראות שמטרתן הגנה על זכויות מעבידים בכספי פיצויים וכן טכניקת מיסוי שתאפשר את "חלוקת הרוחב". לעומת זאת, ממליצה הוועדה על "חלוקת אורך" של הסדרי צבירת זכויות, תוך קביעת מנגנוני ניהול משותף בתקופת הביניים וביטול ההסדרים האוסרים על הגופים

המשלמים להעביר לבני הזוג לשעבר את חלקם באופן ישיר. גולת הכותרת של פעילות הוועדה היא הטיפול בקצבת השארים ותיקון המצב הקיים שבו בני זוג לשעבר נושלו מכל חלק בקצבה זו. זאת, תוך התחשבות באינטרסים הלגיטימיים של בני הזוג של העמיתים בעת מותם ומבלי להוסיף על החבות האקטוארית של הגופים המשלמים.

הוועדה רואה בהצעת החוק סגירת מהלך היסטורי, התחיל בפסיקות בתי המשפט שהכירו בחסכון הפנסיוני כנכס בר חלוקה. עם זאת, המבנה המיוחד של החיסכון הפנסיוני הולך לכך שבמקרים רבים הפסיקות הללו לא מומשו הלכה למעשה. כפי שהובהר במסמך זה בהרחבה הקשיים בישוב דיני הפנסיה ודיני המשפחה הם מגוונים ומהותיים. לאור זאת, רבים, ובתחילת הדרך אפילו חלק מחברי הוועדה הביעו עמדה ספקנית באשר ליכולת להתאים את דיני הפנסיה לדיני השיתוף הזוגי. לשמחתנו, המחויבות העמוקה של חברי הוועדה לצדק המשפחתי מחד ולשימור הרציונאליים הייחודים לחסכון הפנסיוני מאידך הוליכו אותנו להציע הסדרים יצירתיים המאפשרים לדעתנו לשלב בין דיני הפנסיה לבין דיני השיתוף הזוגי.

על בסיס דיוניה ממליצה הוועדה על חקיקת חוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010 ובהתאמה לחוק זה על תיקון הוראות חוק שירות המדינה (גימלאות)[נוסח משולב], התש"ל-1970, חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות)[נוסח משולב], התשמ"ה-1985 ופקודת מס הכנסה [נוסח חדש], בנוסח שבפרק הבא.

פרק שמיני: תזכיר חוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010

א. שם החוק המוצע

חוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010.

ב. מטרת החוק המוצע והצורך בו

הוועדה הציבורית לבחינת חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג שנפרדו (להלן - הוועדה), בראשותו של כב' השופט שאול שוחט, שופט בית המשפט המחוזי בת"א, מונתה בעקבות הגשתו של מספר הצעות חוק פרטיות ובכללן - הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה בין בני זוג, התשס"ז-2007 (פ 2087/17) של חה"כ חיים אורון ואח' וכן הצעת חוק חלוקת זכויות פנסיה של בני זוג, התשס"ז-2007 של חה"כ אורית נוקד (פ 2080/17). הצעות אלו ביקשו להתמודד עם הבעיה של היעדר אפשרות מעשית לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג שהתגרשו לפני מועד הפרישה של בן הזוג החוסך. זאת על אף, שזכויות אלו הן נכס בר חלוקה מכוח הלכת השיתוף או הסדר איזון המשאבים בין בני הזוג. חלוקתו של חיסכון זה סמוך למועד הפרידה נועד לאפשר לכל אחד מבני הזוג ללכת בדרכו ולפתוח בחיים עצמאיים.

הצעות החוק האמורות נדונו בוועדת השרים לענייני חקיקה ביום 16 במאי 2007 ו- 18 בנובמבר 2007 והוחלט לגביהן - "להקים צוות בין-משרדי משותף של משרד המשפטים ומשרד האוצר שידון בנושא ויגבש המלצותיו לוועדת השרים לענייני חקיקה תוך 3 חודשים". על רקע זה מונתה הוועדה, אשר לבסוף מונתה כוועדה ציבורית.

הצעת החוק כוללת את הפתרונות שגובשו על ידי הוועדה והיא צורפה כנספח להמלצות הוועדה.

ג. עיקרי החוק המוצע

כללי

במסגרת דיוני הוועדה נדרש ליישב בין שתי מערכות דינים המתקיימות בו זמנית במשפט הישראלי, ושולעתים אינן מתיישבות זו עם זו:

המערכת הנורמטיבית הראשונה, הנה מערכת דיני המשפחה המחויבת לשיתוף נכסים בין בני זוג בכלל, ולחלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני הזוג בפרט. מערכת זו, ממוקדת בעיקר בבני הזוג ובאינטרסים שלהם. מבחינה משפטית, היא בנויה על שילוב של "הלכת השיתוף" אשר פותחה על ידי הפסיקה, והסדר "איזון המשאבים" הקבוע בחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן – חוק יחסי ממון) והשיתוף מכוח "הדין הכללי". על פי דיני המשפחה, החיסכון הפנסיוני מהווה נכס משותף ובר איזון ומשום כך בתי המשפט העוסקים ביחסי הרכוש בין בני זוג קובעים באופן תדיר כי יש לחלק בין בני הזוג את החיסכון הפנסיוני שנצבר במהלך החיים המשותפים.

המערכת הנורמטיבית השנייה, היא מערכת החיסכון הפנסיוני בישראל אשר חלים לגביה הוראות דין שונות, וביניהן: חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן – חוק הפיקוח), חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 (להלן – חוק קופות גמל) ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964. המדובר במכשירים מורכבים שכוללים מרכיבי חיסכון וביטוח לטווח ארוך. סוגי החיסכון הפנסיוני (להלן ביחד – החיסכון הפנסיוני) כוללים: הסדרי פנסיה תקציבית, קופות גמל לקצבה (ובכלל זה: קרנות פנסיה וותיקות, קרנות פנסיה חדשות ופוליסות ביטוח חיים), קופות גמל לתגמולים וקופות גמל אישיות לפיצויים.

החיסכון הפנסיוני מהווה מקור עיקרי של פרנסה לאחר גיל פרישה. מצב שבו אין לפרט חיסכון פנסיוני עלול להביא אותו למעגל העוני לאחר הפרישה מעבודה ולהשית את נטל הטיפול באותו פרט על כתפי הציבור. עוד יש לזכור, כי הנזק שעשוי להיגרם בשל היעדר חיסכון פנסיוני ובמקרים מסוימים של היעדר כיסוי פנסיוני מקיף, הינו ומעבר לנזק לפרט, נזק למשפחתו ולכל התלויים בו כלכלית.

לנוכח חשיבות החיסכון הפנסיוני, ניתנות הטבות מס שונות בהתאם לסוגי המוצרים השונים לציבור החוסכים בקופות גמל. הטבות המס האלה באות לידי ביטוי בשלב הפקדת הכספים בקופת הגמל, בשלב צבירת החיסכון ובשלב משיכת הכספים. למרות החשיבות האמורה, המציאות לימדה בעבר כי לפרטים רבים אין הסדר חיסכון לגיל פרישה, וזאת בשל מספר סיבות וביניהן אלה:

(1) קוצר ראות - הפרט אינו מעריך בצורה נכונה את חשיבותו של החיסכון הפנסיוני ככלי שנועד להבטיח את רמת החיים לאחר גיל הפרישה, ואינו צופה את הירידה הניכרת שתהיה בעתיד בהכנסתו אם לא יחסוך לגיל פרישה.

(2) העדפת הזמן של הפרט - פרטים מעדיפים את הצריכה בהווה על פני הצריכה בעתיד וחוששים מהפקדת כספים נזילים באפיק שבו הם אינם ניתנים למשיכה עד הגיעם לגיל פרישה.

(3) היעדר יכולת לתכנן - בהתייחס לחיסכון פנסיוני מקובל לחשוב כי קביעת רמת החיסכון הראויה במהלך תקופת החיסכון היא קשה גם לגבי מי שיש לו רקע כלכלי, ומקל וחומר לגבי מי שאין לו רקע כאמור.

אשר על כן, מאחר שעובדים רבים נותרו למרות האמור לעיל ללא הסדר של חיסכון פנסיוני, ביום 19 בנובמבר 2007 נחתם הסכם קיבוצי כללי לביטוח פנסיוני במשק בין לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה, אשר כולל חיוב של מעבידים להפקיד בשל עובדיהם הפקדות לקופת גמל לקצבה בשיעורים שנקבעו בהסכם האמור ובתנאים אחרים. ביום 30 בדצמבר 2007 התקין שר התעשייה, המסחר והתעסוקה צו הרחבה להסכם הקיבוצי על כל העובדים והמעבידים במשק.

עוד יצוין, כי לנוכח החשיבות כאמור הופץ לאחרונה על ידי משרד האוצר תזכיר חוק פנסיה לעצמאים, התש"ע-2010, במסגרתו מוצע להחיל חובת הפקדת קצבה לקופת גמל לקצבה לעצמאים.

לאור ההבדלים בין מבנה השיתוף הזוגי בישראל והערכים שבבסיסו לבין המבנה והתוכן הערכי של דיני החיסכון הפנסיוני ומטרותיו, המחויבות המוצהרת של המשפט הישראלי לשיתוף זוגי בכלל ולשיתוף בנכסי החיסכון הפנסיוני בפרט אינה מיושמת, במקרים רבים, הלכה למעשה. יתרה מזו, במקרים רבים נקבע בהסכמי גירושין כי ככל שהחוסך ילך לעולמו לפני בן הזוג, יהיה בן הזוג זכאי לקבל קצבת שאיר בגובה הקצבה אשר שולמה לו בחייו של החוסך, וזאת עד לפטירתו של בן הזוג. הסכמים אלה מנוגדים להוראות הסדרי הפנסיה (הוראות חקיקה, הסכמים קיבוצים או תקנוני קרנות הפנסיה, לפי העניין), שלפיהם בן הזוג אינו מוגדר כשאייר ואינו זכאי לפנסיה במקרה של פטירת בן הזוג.

מטרתה של הוועדה הייתה לנסות ולגשר על הפערים ולקבוע הסדרים שישלבו בין דיני החיסכון הפנסיוני לבין דיני השיתוף הזוגי. לאחר שחקרה את הנושא ותוך התייחסות לדיונים והצעות קודמות, העלתה הוועדה ארבע אפשרויות לחלוקת הפנסיות בין בני הזוג:

(1) הותרת המצב על כנו בכפוף לפתרון בעיית העבירות - על פי פתרון זה אין לערוך שינויים במצב הקיים פרט לביטול החיקוקים האוסרים על עבירות החיסכון הפנסיוני לאחר החלטות שיפוטיות בנושא. על פי פתרון זה השליטה בחיסכון הפנסיוני תהיה כולה בשליטת העמית או העובד. עם זאת, בעת מימוש הזכויות יפעל הגוף המשלם בשיטה של "צינור" ויעביר לבן זוגו לשעבר של העמית או של העובד את הסכומים שנקבעו לו על ידי בית המשפט.

(2) "חלוקת אורך" וניהול משותף עד למימוש - בדומה למודל הקודם, על פי פתרון זה בעת הגירושין, ישמר החיסכון הפנסיוני מאוחד על שם החוסך. החלוקה תיערך בעת מימוש הזכויות בפועל, כאשר בניגוד למצב הקיים שבו הגוף המשלם מסרב

להעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו, על פי מודל זה הגוף המשלם יפעל כ"צינור" ויעביר לבן הזוג לשעבר את חלקו מן הכספים המתקבלים בפועל על ידי החוסך, בהתאם לחלקו היחסי. עם זאת, בניגוד לפתרון הקודם המוגבל אך ורק לשאלת העבירות, על פי פתרון זה, בתקופת הביניים שבין הגירושין למועד המימוש יקבעו הוראות שימנעו פעולות חד צדדיות של החוסך בחלקו של בן הזוג לשעבר ויאפשרו ניהול משותף של הזכות לחיסכון פנסיוני עד למימושה.

(3) "חלוקת רוחב" - על פי פתרון זה, כבר בעת הגירושין יחולק החיסכון הפנסיוני לשני תיקי משנה ולכל אחד מן הצדדים יהיה מעמד עצמאי בחלקו כלפי הגוף המשלם.

(4) פיצול הקופות בעת ההפקדה - שינוי רדיקלי של מבנה הזכויות באופן שכבר בשלב ההפרשה לחיסכון הפנסיוני יפוצלו הסכומים לשני חשבונות.

לאחר שהוועדה שקלה את היתרונות וחסרונות של המודלים השונים, ומאחר שלא ניתן להכריז על הסדר אחד המתאים לכלל סוגי החיסכון הפנסיוני, הומלץ להתאים לכל אחד מהסוגים את מנגנון החלוקה המתאים לו ביותר. בנוסף, לגבי סוגים מסוימים הומלץ לבחור בפתרון ביניים המשלב "חלוקת רוחב" ו"חלוקת אורך". עוד הומלץ, על קביעת מנגנון ייחודי לדיון בקצבת השאירים בקרנות הפנסיה הוותיקות ובהסדרי הפנסיה התקציבית, וזאת, מפאת מורכבותם.

הפתרונות השונים שגובשו שונים בהתאם לשלושת סוגי החיסכון הפנסיוני הינם כמפורט להלן:

(1) הסדרי צבירה מוגדרת – הסדרים אלו מבוססים על סכום שנצבר בפועל עקב הפקדות העובד והמעביד (לסוג זה משתייך החיסכון בקופות גמל לקצבה, קופות גמל לתגמולים וקופות גמל אישיות לפיצויים, שאינו נמנה על האמור בפסקאות (2) ו-(3)).

(2) הסדרי צבירת זכויות – אשר כוללים שני סוגים:

א. הסדרי פנסיה תקציבית - הסדר פנסיוני לפיו משולמים תשלומי פנסיה לעובד ולשאיריו מקופת הגוף בו העובד הועסק (וכן לגבי נושאי משרה ולחיילים). הסדרי הפנסיה התקציבית הוחלו באופנים הבאים:

1. באמצעות חקיקה – כך למשל, חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970 (להלן – חוק הגמלאות) חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גמלאות) [נוסח משולב], התשמ"ה-1985 (להלן – חוק שירות הקבע) חוק גמלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון, התשכ"ט-1969, והחלטות הגמלאות שהוצאו

מכוחו לגבי נושאי משרה.

2. באמצעות הסכמים שהחילו את ההסדרים שנקבעו בחוק הגמלאות (ולגבי חלקם בשינויים קלים) – כך למשל, עובדי רשויות מקומיות, עובדי רשות הנמלים (חברת הפיתוח והנכסים בע"מ וחברות הנמל, שבאו במקום רשות הנמלים), עובדי רשות הדואר (חברת דואר ישראל בע"מ שבאה במקום רשות הדואר) או הסדרים אחרים.

ב. קרנות פנסיה וותיקות- הכוללות קרנות וותיקות שחל לגביהן פרק ז' לחוק הפיקוח, וקרנות פנסיה ותיקות שאינן קרנות כאמור.

המשותף להסדרי פנסיה תקציבית ולמרבית קרנות הפנסיה הוותיקות, שהם פועלים על פי שיטה של "הגדרת זכויות". על פי שיטה זו, זכאי העובד או העמית לקבל מהגוף המשלם בקרות אחד מהאירועים המזכים (בהתאם לתכנית הפנסיה בה הוא מבוטח), קצבה בשיעור משכורתו הקובעת. בהתאם לכך, בקרן ותיקה אין קשר ישיר בין הסכומים שנצברו במהלך כל תקופת החיסכון והתשואה שהושגה עליהם לבין הקצבה שאותה מקבל אותו עמית.

יצוין, כי לגבי יתרת קרנות הפנסיה הוותיקות שיטת חישוב קצבת פרישה שבהן היא לפי חישוב של מנות פנסיה שצובר המבוטח במהלך תקופת החיסכון. שיטת חישוב קצבת שאירים דומה במהותה לשיטת החישוב בקרנות הוותיקות שבהסדר.

(3) קופות ביטוח שאושרו לשיווק עד יום 31 בדצמבר 2003 ושמרכיב הביטוח והחיסכון אינם מופרדים (להלן – קופות ביטוח קלאסיות).

להשלמת התמונה יצוין, כי אישור קופת גמל ניתן גם לסוגי קופות שאינן חלק מהחיסכון הפנסיוני (קרנות השתלמות, קופת גמל לדמי מחלה, קופת גמל למטרה אחרת וכו'), ועל כן המוצע בהצעת החוק אינו מתייחס לסוגים האמורים. כאמור מטרת ההצעה היא חלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג, וזאת בשים לב למאפיינים המיוחדים של החיסכון, ולבעייתיות של תלות בני הזוג אחד בשני לתקופות ארוכות לאחר הגירושין, או לאחר פטירתו של החוסך. האמור אינו חל בסוגי הקופות הנוספים, שאינן מהוות כלים לחסכון ארוך טווח. בהקשר זה יצוין גם כי הצעת החוק אינה דנה במוצרים פיננסיים אחרים שיש לבני הזוג (כגון: תכנית חסכון בבנק, מניות, קרנות נאמנות).

עוד יצוין, כי קיימות קופות גמל מרכזיות לפיצויים, לקצבה ולסוגים אחרים, אשר בהן העמית הוא המעביד ועל כן גם לגביהן לא חל המוצע בהצעת החוק.

הצעת החוק כוללת חוק מסגרת אשר יסדיר את הפתרונות המוצעים לעניין קופות גמל והסדרי פנסיה תקציבית, שאינם מעוגנים בחוק הגימלאות או בחוק שירות הקבע.

בנוסף, מוצעים תיקונים עקיפים לחוק הגימלאות וחוק שירות הקבע, וזאת בהתחשב בהוראות המפורטות של הסדרי הפנסיה שנקבעו בחוקים האמורים והצורך להתאימם להסדרים המוצעים. כמו-כן, מוצע לתקן את פקודת מס הכנסה בהתאם.

לסעיפים 1, 17(1) ו-18(1)

מוצע לקבוע מספר הגדרות לצורך החוק האמור, חוק הגימלאות וחוק שירות הקבע. יצוין כי ההגדרה "פנסיה תקציבית הסכמית" מתייחסת להסדרי פנסיה אשר החילו את הוראות חוק הגימלאות.

לסעיף 2

כפי שפורט בחלק הכללי מוצע לקבוע כי מטרתו של החוק תהיה קביעת הוראות שיחולו על גוף אשר מבצע את הסדר הפנסיה (חברה מנהלת של קופת גמל, מבטח או מעביד בהסדר פנסיה תקציבית) (להלן – הגוף המשלם) לחלוקת חיסכון פנסיוני כפי שנקבעה בפסק דין לחלוקת רכוש בין חוסך לבין בן זוג לשעבר (להלן – פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני).

לסעיף 3, 17(9) (סעיף 42 לחוק הגימלאות המוצע) ו-18(9) (סעיף 47 לחוק שירות הקבע המוצע)

לנוכח חשיבותו של החיסכון הפנסיוני, אשר מהווה כפי שפורט לעיל מקור עיקרי של פרנסה לאחר גיל פרישה, מוצע לקבוע כי הוראות החוק יחולו לגבי פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני שנקבע בו כי הקצבה או הסכום החד פעמי שיועברו לבן הזוג הגרוש יהיו לפי שיעור שלא יעלה על מחצית היחס שבין התקופה המשותפת של בני הזוג שחלה בתקופת צבירת החיסכון הפנסיוני לבין תקופת צבירת החיסכון הפנסיוני (להלן - השיעור המשותף). בנוסף, ובמטרה לפשט את אופן היישום של פסק הדין ובהתאם להפחית את הטעויות, מוצע לקבוע כי השיעור האמור יהיה קבוע ולא ישתנה במהלך תקופת תשלומי הקצבאות.

בנוסף, סעיף 38 לחוק הגימלאות וסעיף 30 לחוק שירות הקבע קובעים כי דין אישה שנפרדה פרידה של קבע מבעלה כדין גרושה לעניין החוק האמור. כפי שיפורט להלן מוצע לבטל את הסעיפים האמורים. במקום ההסדר הקיים מוצע להחיל את ההסדר שנקבע לעניין שאירים כפי שיפורט להלן לגבי בן זוג שנפרד פרידה של קבע מעובד, חייל או פנסיונר שנפטר, ושניתן לגביו פסק דין לפי סעיף 5(ב) לחוק יחסי ממון בדבר חלוקת נכסים בשל פקיעת נישואין עקב פטירה כאמור (להלן – פסק דין לאיזון).

אשר לחלוקת יתרה צבורה בהסדר צבירה מוגדרת, ובהתאם לאמור מוצע לקבוע כי חלוקת היתרה הצבורה תהיה בשיעור שלא יעלה על מחצית מהיתרה הצבורה.

לסעיפים 4, 13, 17(9) (סעיף 42 לחוק הגימלאות המוצע) ו-18(9) (סעיף 47 לחוק הגימלאות המוצע)

מוצע לקבוע הוראות בדבר הסדרת רישום פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני ולעניין חוק הגימלאות וחוק שירות הקבע גם לגבי פסק דין לאיזון. מוצע להטיל את הגשת הבקשה לרישום אצל הגוף המשלם על בן הזוג לשעבר. במסגרת ההוראות האמורות מוצע לקבוע את אופן הגשת הבקשה והפרטים שירשמו.

בנוסף, מוצע לקבוע כי הגוף המשלם ישלח הודעה לבן הזוג לשעבר ולחוסך בדבר רישום הבקשה. בשל חשיבות הגעת ההודעה לשני בני הזוג, מוצע לקבוע כי היא תישלח בדואר רשום או בדרך אחרת שיורה עליה השר.

כפי שיפורט להלן חלוקת יתרה צבורה בהסדר צבירה מוגדרת תיעשה רק בחלוף ארבעים וחמישה ימים מהמועד שבו נשלחה ההודעה לבני הזוג בדבר רישום פסק הדין כאמור. פרק הזמן האמור מאפשר לעמית להשיג במידת הצורך על האמור בבקשה, וזאת בשים לב לכך שחלוקת היתרה הצבורה בין בני הזוג היא מהלך לא הפיך אשר יש לו משמעויות על הכיסוי הביטוחי של העמית. בנוסף, מאחר שבהתאם להסכמי העבודה בין עובד למעבידו ובכפוף להוראות חוק פיצויי פיטורים התשכ"ג-1963 (להלן – חוק פיצויי פיטורים), ישנם מצבים שבהם הפקדות המעביד בשל מרכיב הפיצויים יוחזרו לעובד (ראו למשל: סעיף 17 לחוק פיצויי פיטורים), מוצע לקבוע כי חלקו של בן הזוג לשעבר במרכיב הפיצויים יועבר אליו רק במועד שבו זכאי העמית למשוך את אותם כספים.

בשני המצבים האמורים נותר חלק היתרה הצבורה שיש להעביר לבן הזוג לשעבר בחשבוננו של העמית. במטרה למנוע פגיעה של העמית בחלק האמור ולהגן על החלק האמור מפני צדדים שלישיים, מוצע לקבוע מנגנון של רישום הערת אזהרה לטובתו של בן זוג לשעבר על מלוא הסכום, לרבות מרכיב הפיצויים, שעל הגוף המשלם היה להעביר אילו החלוקה

הייתה מתבצעת במועד הרישום. מוצע לקבוע כי ההערה האמורה תימחק על פי צו של בית המשפט או בית הדין, בערכאה הראשונה (להלן – הערכאה הראשונה), שנתן את פסק הדין לחלוקת חיסכון פנסיוני או בהתאם להוראות החוק.

משמעותה של הערת אזהרה היא כי לא ניתן יהיה לבצע בכספים שעליהם נרשמה ההערה פעולות של משיכת כספים, העברת כספים לקופת גמל אחרת או למסלול השקעה אחר בקופת גמל מסלולית, אלא בהסכמת בן הזוג לשעבר. בנוסף, לא ניתן יהיה לעקל או לשעבד את החלק האמור כל עוד לא נמחקה ההערה.

לסעיף 5

בהסדרים של צבירה מוגדרת מוצעת החלופה של "חלוקת רוחב", דהיינו חלוקת היתרה הצבורה לזכותו של העמית לשני חלקים.

ההצעה האמורה נובעת, בין השאר, בשל הנימוקים הבאים:

א. בשל טיבו של הסדר צבירה מוגדרת חלוקת היתרה הצבורה לשני חשבונות לא תגדיל את המחויבות הכוללת של קופת הגמל ולא תדרוש חישוב אקטוארי מורכב.

ב. הפתרון המתמייחסים לקופה כ"צינור" בלבד להעברת אחוז מסוים מגובה קצבת הזקנה לבן הזוג לשעבר, לא יממשו את המחויבות של המשפט הישראלי לשיתוף. כך למשל, סכום היתרה הצבורה מושפע ממסלול הביטוח שבחר העמית וכן בעת פרישה מבחירת שיעור קצבת השאיר המיועד לשאיריו. אין ספק כי קיים ניגוד אינטרסים בין העמית הרשום לבין בן הזוג לשעבר בבחירות האמורות. העמית עשוי לבחור בחירות אשר משמעותן הפחתת גובה קצבת הפרישה לטובת הגדלת הכיסויים הביטוחיים.

מוצע לקבוע כי החלוקה תתבצע לפי השיעור מהיתרה הצבורה שנקבע בפסק הדין נכון למועד הפירוד ועליו תיווסף או תופחת, לפי העניין, התשואה שהשיגה הקופה בשל התקופה שבין מועד הפירוד למועד החלוקה, בניכוי דמי הניהול שגבתה הקופה בשל אותם כספים. מאחר שניתן לראות את חלוקת הכספים כמשיכת כספים (לרבות לעניין תשלום מס שיש לשלם על משיכת כספים) מוצע לקבוע, כי לא יראו בחלוקת הכספים כמשיכה מחשבוננו של העמית, אלא פיצול שיחולו עליו הכללים האמורים בחוק המוצע. עם זאת, מסכום שמחולק בקופת גמל לקצבה ינוכה מס כפי שיפורט להלן.

מאחר שאין הצדקה לחייב את קופת גמל, אשר כוללת כיסויים ביטוחיים, לבטח את בן הזוג לשעבר של העמית באופן אוטומטי, מוצע כי ברירת המחדל היא שבן הזוג יהיה במעמד של עמית לא פעיל. ואולם, קופת הגמל רשאית כמובן, בכפוף להוראות הדין, תקנון הפנסיה או תכנית הביטוח, ולכללי הצטרפות למבטח, לאפשר לבן הזוג לשעבר להפוך למעמד של עמית פעיל.

בנוסף, ומאחר שהכיסויים הביטוחיים נקבעים, בין השאר, בהתאם למועד הצטרפות עמית לקופה, מוצע לקבוע כי לעניין מועד ההצטרפות לקופת גמל לקצבה, יראו את מועד פתיחת החשבון החדש. מאחר שבהתאם לתיקון מס' 3 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, החל משנת 2008 לא ניתן להפקיד כספים חדשים לקופת גמל לתגמולים או לקופת גמל אישית לפיצויים, ועל מנת לשמר את מעמדם של כספים שהופקדו לקופות האמורות, מוצע לראות את מועד פתיחת החשבון של בן הזוג לשעבר כמועד שבו נפתח חשבונו של העמית.

כמו-כן, במקרים שבהם העמית כבר יצא לקצבת פרישה לפני שנרשם פסק הדין לחלוקת חיסכון פנסיוני בקופה, כך שלאין יותר יתרה צבורה הרשומה על שמו של העמית ועל כן לא ניתן לבצע "חלוקת רוחב" (להלן – גימלאי בהסדר צבירה מוגדרת), מוצע לקבוע כי קצבת הפרישה תחולק ב"חלוקת אורך" בהתאם להסדרים המוצעים בהסדרי צבירת זכויות.

לסעיפים 6 ו-7

ההסדר המוצע בסעיף 5 לא יבוצע לגבי כספים אשר הוטל עליהם עיקול או שיעבוד כדין. במקרה כזה מוצע לייחס את העיקול או השעבוד באופן יחסי בין חלקו של העמית לבין חלקו של בן הזוג לשעבר, אלא אם כן נקבע בצו של הערכאה הראשונה כי יש לייחס את סכום העיקול או השעבוד בין שני החלקים באופן אחר.

עוד מוצע לא להחיל את ההסדר האמור בסעיף 5 במקרה שבו קיימת בחשבונו של העמית יתרת חוב בשל הלוואה שנלקחה מהקופה וסכום הלוואה לאחר העברת אותם כספים עולה על השיעור המירבי שעמית רשאי לקחת הלוואה מהקופה.

לסעיפים 8(א), 9, 10(א) ו-10(ב) (סעיף 58(א) לחוק הגימלאות המוצע) ו-10(10) (סעיף 62(ב) לחוק שירות הקבע המוצע)

הבעיה המיידית במימוש השיתוף הזוגי על הסדרי החיסכון הפנסיוני קשורה בחוקים האוסרים על עבירות החיסכון הפנסיוני. כך למשל, סעיף 62 לחוק שירות הקבע כולל

הוראה האוסרת על העברה, שעבוד או עיקול של זכויות לקצבה לפי חוק שירות הקבע. בדומה נקבע בסעיף 25(א) לחוק קופות גמל בדבר איסור העברת זכויות עמית בקופת גמל. הסדרים אלה אינם מתיישבים עם פסקי דין בענייני משפחה המורים על חלוקת החיסכון הפנסיוני. משום כך, בעוד שפסקי דין העוסקים בשיתוף בנכסים אחרים כגון מניות בחברה, נדל"ן וחשבונות בנקים ממומשים באופן שגרתי, פסקי הדין העוסקים בחלוקת החיסכון הפנסיוני אינם מיושמים על ידי חלק מהגופים המשלמים. האמור יוצר מצוקה קשה אצל בני זוג לשעבר של מקבלי פנסיה הנאלצים שנים לאחר הגירושין לחדש את הקשר עם בני זוגם כדי לגבות מהם על בסיס חודשי את חלקן בפנסיה. במקרה של אי שיתוף פעולה מצד בני הזוג לשעבר נאלצים בני הזוג לפנות להוצאה לפועל ללא שתהיה להן כל טענה משפטית כלפי הגורם המשלם.

לנוכח האמור לעיל, מוצע לבטל את מגבלות העבירות לגבי העברת חלק מהקצבה בהסדר צבירת זכויות ולאפשר לבן הזוג לשעבר לדרוש את חלקו בפנסיה כך שיועבר אליו במישרין מן הגוף המשלם, וזאת באמצעות שיטת ה"צינור". בהקשר זה יובהר כי בשיטה זו מיסוי מלוא הקצבה יהיה לפי נתוניו של החוסך.

מוצע לבטל את המגבלה האמורה גם לגבי חלוקת קצבה בהסדר צבירה מוגדרת במקרה שבו פסק הדין לחלוקת החיסכון הפנסיוני מיושם לאחר שהחוסך הפך להיות גימלאי בקופת הגמל לקצבה.

בדומה להסדר צבירה מוגדרת מוצע לקבוע כי העברת חלק מהקצבה כאמור ייעשה רק בשל החודש שחל לאחר שחלפו ארבעים וחמישה ימים מהמועד שבו הודיע הגוף המשלם לגימלאי בדבר רישום פסק הדין.

בעקבות הפסיקה והחוק, שעיצבו את דיני השיתוף הזוגי בישראל, מוצע לקבוע כי השיתוף יחול רק על רכיב בחיסכון הפנסיוני שהוא תוצר במישרין או בעקיפין של עבודתו של החוסך בתקופת החיים המשותפים. ברגיל, קביעת הרכיבים המשותפים בפנסיה נעשית על ידי בית המשפט בהתאם לדיני השיתוף הזוגי. עם זאת, בדרך כלל פסק דין של בית המשפט הדין בחיסכון הפנסיוני של חוסך פעיל אינו מתייחס למעמדה של קצבת נכות שנוצרה לאחר הגירושין או למעמדם של כספי פנסיה המתקבלים עקב פרישה מוקדמת. מוצע לצמצם את אי הוודאות הקיימת כיום בהיבטים הללו באמצעות עיצוב קריטריונים ועקרונות פעולה לסוג מקרים זה באופן הבא:

א. קצבת נכות - במקרים מסוימים עובד בהסדר פנסיה תקציבית זכאי בשל אי כושר עבודה לקבל קצבת נכות (המכונה בחלק מההסדרים קצבת פרישה בשל מצב

בריאות לקוי). כך גם, לגבי עמית בקרן פנסיה. קצבת הנכות מהווה חלק מן המרכיב הביטוחי של תכנית הפנסיה ומשום כך יש לראות בה כתחליף לשכר שהיה מרוויח העובד אלמלא הפגיעה שגרמה לאי הכושר. לכן, כשם שבן הזוג לשעבר אינו מתחלק בשכר עבודתו של מי שהוא נפרד ממנו, דומה כי אין זה ראוי להעניק לו את זכות לחלוק בקצבת הנכות, היות והיא מהווה באופן מהותי תחליף לשכרו של החוסך. עם זאת, בהסדר פנסיה תקציבית במקרה של יציאה מוקדמת לפנסיה בשל מצב בריאות לקוי, יש להבחין בין תקופת העבודה שבה הקצבה מהווה תחליף לשכר לבין התקופה שבה העובד היה אמור לצאת לגמלאות. בתקופה שלאחר היציאה לגמלאות קצבת הנכות מהווה חלק מקצבת פרישה ועל כן בן הזוג לשעבר זכאי לחלקו היחסי בה. לפיכך, מוצע לקבוע כי עד למועד שבו יגיע החוסך לגיל פרישת חובה תשלום קצבת הנכות במלואה לחוסך בלבד, אולם לאחר גיל פרישה היא תחשב כקצבת פרישה ותחולק בהתאם לכללים הרגילים. עוד מוצע לגבי הסדר פנסיה תקציבית כי ניתן לקבוע בפסק הדין לחלוקת החיסכון הפנסיוני גיל מוקדם יותר שבו תחולק הקצבה האמורה, ובלבד שבאותו גיל היה העובד מקבל קצבה באופן מיידי אילו היה יוצא לקצבה לפי הסדר הפנסיה.

ב. פרישה מוקדמת בקרן פנסיה וותיקה – ככלל, קיימים הסדרי פרישה מוקדמת בקרנות הוותיקות אשר ממומנים על ידי המעביד באמצעות מימון שוטף (המכונה הסדר שלמות) או באמצעות תשלום סכום חד-פעמי לקרן לפי הוראות שקבע הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר. בדומה לאמור לעניין תשלומי קצת נכות יש לראות בתשלומי הפנסיה המוקדמת כתחליף שכר לעובד ולא כקצבת פרישה. לכן, גם במקרה זה מוצע לקבוע כי פסק הדין העוסק בחלוקת קצבת הפרישה לא יחול עד למועד הפרישה, לפי החוק שחל עליו, ורק לכשיגיע לגיל זה יתחלקו הצדדים בקצבה.

עוד מוצע לבטל את מגבלת העבירות גם לגבי חלוקת סכום חד-פעמי בקופת ביטוח קלאסית וכי העברה כאמור תחול רק לאחר שחלפו 45 ימים מהמועד שבו הודיע הגוף המשלם לעמית בדבר רישום פסק הדין.

יצוין, כי הסדרי פנסיה תקציבית כוללים תשלומים של סכומים חד-פעמיים בעת פרישה (כגון: מענק פרישה ומענק שנים עודפות). בנוסף, ישנם גם תשלומים של סכומים חד-פעמיים בעת פרישה בקרנות הפנסיה הוותיקות (כגון: מענק שנים עודפות והחזר דמי גמולים). מאחר שמדובר בתשלומים חד-פעמיים, שניתן להסדיר את חלוקתם בין בני הזוג, ומאחר שעשויות להתעורר שאלות לגבי השיתוף בהם, הוראות ההעברה לא יחולו לגביהם.

לסעיף 8(א)(2) ו-3

נפטר גימלאי בהסדר צבירה מוגדרת, מוצע לקבוע כי אם קצבתו חושבה בהנחה שבן הזוג לשעבר יהיה זכאי לקצבת שאיר בשל מותו של הגימלאי, הוא יהיה זכאי לקבל את הקצבה האמורה.

בנוסף, ככל שמוטביו או יורשיו של גימלאי כאמור זכאים לקבל מהקופה תשלומים חודשיים לתקופה קצובה או סכום חד-פעמי, יהיה בן הזוג לשעבר מוטב הזכאי לקבל מחצית מהשיעור המשותף מתוך הסכומים האמורים.

מוצע כי ההסדר האמור יחול גם לגבי תשלומים מתוך מרכיב החיסכון בקופת ביטוח קלאסית במקרה של פטירת עמית.

לסעיף 8(ב), 17(10) (סעיף 58(א) לחוק הגימלאות המוצע) ו-18(10) (סעיף 62(ג) לחוק שירות הקבע המוצע)

על מנת שחלק הקצבה אשר מועבר לבן הזוג לשעבר לא יהיה חשוף לעיקולים של נושיו של החוסך או שהחוסך יוכל לשעבדו או להעבירו לאחר, מוצע לקבוע איסור בדבר ביצוע כל אחת מהפעולות האמורות.

לסעיף 8(ג), 11, 17(2),(3), (5) עד (7), (10)(א) (סעיף 58(א3) עד (א5) לחוק הגימלאות המוצע), 18(3) עד (7) ו-10 (סעיף 62(ד) עד (ו) לחוק שירות הקבע המוצע)

קצבת שאירי פנסיונר

במצב המשפטי הקיים בהסדרי חיסכון פנסיוני אשר כוללים תשלום קצבה במקרה של פטירת זכאי לקצבה, בני זוג לשעבר של גימלאי כאמור אינם מוגדרים כשאיירים ומשום כך אינם זכאים לקצבת שאירים במקרה פטירה כאמור. לעומת זאת, בני זוג חדשים של אותו גימלאי, לרבות בני זוג שחיים עימו לאחר שמרבית הזכויות בקופה או בהסדר הפנסיה התקציבית או אפילו כולם כבר גמלו, מוגדרים ככלל כשאיירים, בכפוף לתנאים שנקבעו בהסדר הפנסיה, ומשום כך הם יזכו לקצבת השאיירים.

בעוד זכותם של בני זוג לשעבר למחצית קצבת הפרישה שנצברה במהלך הנישואין נשענת על רציונל קנייני או מעין קנייני, במישור היחסים בין בני הזוג, בשל תרומתם לעבודת החוסך אשר זיכתה אותו בפנסיה, זכותם של שאירים לפנסיה נשענת בעיקר על רציונאל סוציאלי וביטוחי. הרציונאל הסוציאלי אינו מבוסס על זכותו של השאיר בחיסכון

הפנסיוני, אלא בדאגה הסוציאלית למי שהיה תלוי בעובד בעת פטירתו, כלומר, הילדים ובני הזוג בעת הפטירה. לכן, לא ניתן לראות בבן הזוג לשעבר, שאינו תלוי במי שהוא נפרד ממנו שאיר. בנוסף, הוספת בן הזוג לשעבר למקבלי קצבאות השאירים מגדילה את בסיס החבות האקטוארית הקיים של הגופים הפנסיוניים. לכן, יש משמעות תקציבית כשמדובר במדינה והשתת עלות נוספת על כלל העמיתים והפנסיונרים ככל שמדובר בקרן וותיקה.

לעניין זה יצוין, כי בדיקות אקטואריות שהוצגו בפני הוועדה העלו כי חלוקת קצבת השאירים בין בן הזוג לשעבר לבין בן זוג חדש ומתן חלק קצבת שאיר לבן הזוג לשעבר כשאינן בן זוג חדש, משמעותם עלות אקטוארית שנאמדת במאות מיליוני ש"ח.

חרף הקשיים האמורים דומה כי הותרת המצב הקיים לפיו בן הזוג לשעבר אינו זכאי לקצבת שאירים של פנסיונר הוא בלתי נסבל מן הנימוקים הבאים:

א. תרומת בן הזוג לשעבר ליצירת הזכות - אכן, קצבת השאירים בקרנות הותיקות או בפנסיה התקציבית בנויה על רציונאל סוציאלי וביטוחי, ועל אף שאין התאמה בין הפרשת החוסך (כשיש הפרשה - כאמור בפנסיה תקציבית אין הפרשה - למעט השתתפות מזערית לפי חוק התכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004), התשס"ג-2003), לזכות השאירים בפנסיה, אין להתעלם מכך שתכנית הפנסיה ניתנה לפנסיונר כחלק מתנאי שכרו של עובד בתמורה לעבודתו, וכי המדובר בטובת הנאה משמעותית שעומדת לזכות החוסך. הרציונל המרכזי להסדרי השיתוף הזוגי במשפט הישראלי נשען על התפיסה כי בן הזוג לשעבר של החוסך תרם באמצעות המאמץ המשותף שלו למשפחה לעבודת החוסך. על כן, הוא צריך להיות שותף בכל טובת הנאה שמפיק החוסך מעבודתו. לכן, במצב שבו בן הזוג לשעבר שהיה נשוי לחוסך בתקופת עבודתו ונפרד ממנו בעת שיצא לפנסיה נישולו מקצבת השאירים שלה הוא תרם עומד בניגוד בסיסי לתפיסת השיתוף.

ב. גם מנקודת המבט הסוציאלית, אין סיבה להעדיף את צרכיו של בן הזוג הנוכחי של החוסך לעומת צרכיו של בן הזוג לשעבר. במקרים רבים בן הזוג לשעבר מבוגר יותר מבן הזוג הנוכחי של החוסך, ונוצרה אצלו תלות כלכלית רבה יותר בחוסך מאשר בן הזוג הנוכחי. ללא ספק זהו המצב כאשר מדובר בנישואין ראשוניים ממושכים שבו בן הזוג לשעבר לא עבד מחוץ לבית ולשם כך לעתים ויותר על יצירת מקור הכנסה לעצמו, משום שהסתמך על תרומתו של מי שהיה בן זוגו. זאת ועוד, בן הזוג הנוכחי ידע בעת שהקים תא משפחתי חדש עם החוסך על התלות הכלכלית של בן הזוג לשעבר בחוסך. לכן הוא יכול היה לתכנן את צעדיו מראש לשעה שיקבל את קצבת השאירים, בפרט שבדרך כלל הוא צעיר לימים לעומת בן הזוג לשעבר.

לנוכח כל האמור לעיל, מוצע לקבוע כי בני זוג לשעבר הזכאים לקצבת פרישה בחיי החוסך, יתווספו לרשימת השאירים. אולם, זאת בכפוף לחלוקה רעיונית של קצבת השאירים, כדלקמן: ראשית, יחושב סכום קצבת השאירים שהיה משולם לבן זוג בעת פטירת החוסך, אלמלא הפירוד. שנית, ייקבע חלקו של בן הזוג לשעבר בקצבת השאירים כפונקציה של חלקו בקצבת הפרישה.

לאחר מכן, יקבל בן הזוג הנוכחי, בהנחה שקיים כזה, את יתרת קצבת השאירים הפוטנציאלית.

כפי שניתן לראות מחוות הדעת האקטואריות שהוצגו בפני הוועדה, דרך חישוב זו מגדילה בעיקר את החבות האקטוארית כאשר לא קיים בן זוג בעת הגירושין כך שהוספת הגרוש לרשימת השאירים מוסיפה חבות שלא הייתה מלכתחילה.

אשר על כן, מוצע כי במקרה של גירושין, תופחת קצבת הפרישה בשיעור שיממן את התוספת לקצבת השאירים. הפחתת הקצבה תחולק באופן שווה בין שני בני הזוג. המקדמים האמורים ייקבעו לפי מינו של החוסך, ויפורטו בתוספת לחוק, זאת בדומה למקדמים האקטוארים האחרים אשר משמשים לחישובים אקטוארים.

עוד מוצע לקבוע, כי שר האוצר רשאי לשנות את השיעורים האמורים לפי חישוב אקטוארי שיבטיח כי הוספת כלל בני הזוג לשעבר כזכאים לקצבת שאיר לא תיצור הגדלת התחייבויות אקטואריות של הגופים המשלמים.

עם זאת, מוצע לאפשר לקבוע בפסק הדין לחלוקת חיסכון פנסיוני כי לא תחול הוספת בן הזוג לשעבר כשאיר ובהתאם גם לא תופחת קצבת הפרישה המשולמת לבני הזוג. בנוסף, מוצע להגביל את המועד שבו ניתן לבצע רישום כאמור אם יצא העובד לקצבה, וזאת במטרה למנוע הפחתת הקצבה. בהתאם לכך, מוצע לקבוע כי האמור לא יחול אם פסק הדין לחלוקת חיסכון פנסיוני הוגש לרישום לאחר שנתיים מהמועד שבו ניתן או לאחר החודש שקדם לחודש שבו הפך החוסך לגימלאי, לפי המועד המאוחר מביניהם.

קצבת שאירי עמית או עובד

בשונה מקצבת השאירים של פנסיונר הניתנת בשל זכויות שנצברו בעבר, קצבת השאירים בשל חוסך מהווה למעשה מנגנון ביטוחי מתחדש התלוי בהמשך השוטף של ביטוח החוסך. בנוסף לכך, קצבת השאירים בשל החוסך היא מנגנון ביטוחי סוציאלי מובהק שנועד להגן על שאיריו של החוסך ולספק להם תחליף משכורת במקרה של פטירה. לכן, קצבה זו

"שייכת" רק לבן זוגו בעת המוות ולא לבן הזוג לשעבר. עם זאת, כאשר החוסך צבר בזמן הפרידה זכויות פרישה הרי שזכויות אלה הם בעלות אופי קנייני ביחסים בין בני הזוג, וזאת הגם שהחוסך כבר לא יהיה זכאי לכל קצבת פרישה, ומשום כך לבן זוגו לשעבר חלק בהם למרות שהם נפרדו.

על רקע זאת, מוצע הסדר מורכב לפיו עד למועד שבו היה מגיע החוסך לגיל הפרישה תינתן קצבת שאירים לתלויים של החוסך כפי שהדבר נוהג כיום. לעומת זאת, במועד שבו היה מגיע החוסך לגיל פרישה חובה (לגבי הסדר פנסיה תקציבית) או לגיל הזכאות לקבלת קצבה מקרן הפנסיה הוותיקה, אלמלא נפטר, תחולק קצבת השאירים בין בן הזוג הנוכחי לבין בן הזוג לשעבר, במתכונת המזכירה את המנגנון שנקבע לגבי קצבת שאירים של פנסיונר. בשל מורכבותו של ההסדר והפגיעה בבן הזוג לשעבר של העמית הגלומה בו, מוצע להגביל הסדר זה לבני זוג שתקופת החיים המשותפת, שחלה בתקופת עבודה שחל עליה הסדר בפנסיה תקציבית או ביטוח בקרנות הוותיקות, עולה על 120 חודשים.

לסעיפים 10, 17(4) ו-18(2)

במקרים מסוימים ביטול מגבלות העבירות בהסדר צבירת זכויות כמוצע אינו מספיק, שכן בתקופת הביניים זכויות של החיסכון הפנסיוני רשומות על שם החוסך, והוא עשוי לבצע פעולות חד צדדיות גם בחלק של בן זוגו לשעבר. לפיכך, מוצע מנגנון לניהול משותף של החיסכון הפנסיוני עד למועד קבלת הקצבה. ניהול משותף זה כולל דרישה להסכמה מצד בן הזוג לשעבר לגבי פעולות שונות בהתאם לסוג החיסכון הפנסיוני.

מאחר שהמנגנון האמור מגביל את זכויותיו של החוסך לבצע בחירות לגבי החיסכון הפנסיוני שלו, מוצע לקבוע כי המגבלות האמורות תחולנה רק במקרה שבו נקבע בפסק הדין לחלוקת החיסכון הפנסיוני כי מתקיימת תקופה משותפת שחלה בתקופת החיסכון הפנסיוני שהיא 120 חודשים או יותר, ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו (להלן – **התנאים להסכמה**).

כך לגבי קרן ותיקה מוצע לקבוע כי ההסכמה תינתן במקרה שבו העמית ביקש למשוך כספים שלא בדרך של קצבה. משיכה כאמור משמעותה שבירת מלוא החיסכון בקרן. עוד מוצע לקבוע כי במקרה שבו ביקש עמית לדחות את יציאתו לקצבה לאחר שהגיע לגיל הזכאות לקבלת קצבה תידרש הסכמת בן זוגו לכך.

לגבי קופת ביטוח קלאסית מוצע לקבוע כי הסכמתו של בן הזוג לשעבר תידרש אם ביקש העמית למשוך כספים בניגוד להוראות לפי סעיף 23 לחוק קופות גמל. משיכה כאמור מכונה משיכה שלא כדין ומשמעותה תשלום של 35% מס. בנוסף, תידרש הסכמתו של בן

הזוג לשעבר במקרה שבו ביקש העמית להעביר כספים לקופת גמל אחרת.

לגבי הסדר פנסיה תקציבית, ומאחר שתכליתו של ההסדר תשלום קצבה לעובד, מוצע לקבוע כי במקרה שבו העובד יכול לבחור בתשלום סכום חד-פעמי במקום מלוא זכותו לקצבה, תידרש הסכמתו של בן הזוג לבחור באמור.

עוד מוצע לקבוע כי אם ביקש עמית בקרן ותיקה לדחות יציאתו לקצבה לאחר שצבר את השיעור המירבי לפי תקנון הקרן, ועל כן לא אמורה להיות סיבה לדחייה האמורה, תידרש הסכמתו של בן הזוג לשעבר לדחייה כאמור גם אם לא מתקיימים התנאים הנדרשים להסכמתו של בן הזוג.

בנוסף, לגבי קופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים, שהיא קופת ביטוח קלאסית, אשר כוללת אפשרות להמיר את הכספים הצבורים בה לקצבה, ולגבי החלק המותר במשיכה כסכום חד-פעמי בקופת גמל לקצבה, שהיא קופת ביטוח קלאסית, יהיה רשאי בן הזוג לשעבר להמיר את החלק המגיע לו לקצבה, או למשוך את חלקו בדרך של קצבה, רק אם ביקש העמית לעשות כן וחשוב הקצבה ייעשה בהתאם לתנאים שבהם מחושבת הקצבה לעמית.

לסעיפים 12, 17(12)(ב) ו-18(12)(א)

לגבי בקשה להיוון חלק מהקצבה שמועבר לבן זוג לשעבר מוצע לקבוע כי היוון כאמור ייעשה אם ניתנה לכך הסכמתו של בן הזוג לשעבר בשיעור ולתקופה שביקש העמית בהתאם להסדר הפנסיה. מתן אפשרות לשיעורי היוון או תקופות שונות לבני הזוג עשויה ליצור קשיים בחישובם של גימלאות כפל או ניכוי קופה ציבורית.

לסעיפים 14, 17(12) (סעיף 109(א)(8) לחוק הגימלאות המוצע) ו-18(12) (סעיף 69(8) לחוק שירות קבע המוצע)

במטרה לאפשר לבן הזוג לשעבר שמועברת לו קצבה מקופת גמל לקצבה או ממעביד בפנסיה תקציבית לקבל מידע בדבר התשלומים שמועברים אליו מאותו הגוף והיחס בינם לבין מלוא הקצבה שמשולמת לגימלאי, מוצע להסמיך את שר האוצר (ולגבי חוק שירות הקבע את שר הביטחון) לקבוע דוחות תקופתיים ודוחות נוספים שבהם ייכללו פרטים שיקבע השר, וכן אופן שליחת הדוחות, המועדים לשליחתם ותקופות הדיווח.

לסעיף 15

מוצע לקבוע כי שר האוצר יהיה ממונה על ביצוע החוק וכי הוא יהיה רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצועו.

לסעיף 16

מאחר שבמסגרת הוראות החוק נקבעו תנאים לחלוקת החיסכון הפנסיוני בין בני זוג, וביניהם: הגבלה בדבר שיעור החלוקה, המועדים שבהן תתחיל להתבצע חלוקת קצבת פרישה וכיו"ב, מוצע לקבוע כי בני זוג אשר מעוניינים בהסדרים שונים, יהיו רשאים לעשות כן באמצעות הסדר אשר הוראות החוק לא יחול עליו. הסדר כאמור ייאכף במנגנוני ההוצאה לפועל הרגילים בהתאם למצב הקיים כיום.

בנוסף, מאחר שהמוצע בהוראות החוק אינו כולל התייחסות לכל התשלומים בשל פרישה מעבודה (בין אם התשלומים מוסדרים בהסדר הפנסיה ובין אם לאו), מובהר כי אין באמור בו כדי לגרוע מהאמור בכל דין לעניין חלוקת זכויות בין בני זוג בשל תשלומים כאמור.

לסעיפים 17(8) ו-18(8)

כאמור סעיף 38 לחוק הגימלאות קובע כי דין אישה שנפרדה פרידה של קבע מבעלה כדין גרושה לעניין החוק האמור. עם זאת, נקבע בסעיפים האמורים כי אם העובד נתחייב בתשלום מזונותיה של אישה כאמור על פי פסק דין או הסכם בכתב יראו אותה כאילו לא נתגרשה, ואם תגיע לה קצבה היא לא תעלה על סך המזונות שהאדם היה חייב בהם ערב פטירתו. עוד נקבע כי אם היה לממונה על תשלום הגימלאות יסוד להניח כי החיוב במזונות או השינוי בשיעורים נקבעו למראית עין, על התובעת גמלה לפי סעיף זה הראיה, כי החיוב או השינוי הוא כן. סעיף 30 לחוק שירות הקבע קובע הסדר דומה.

הסדרים אלה אינם קוהרנטיים והם מעוררים סדרה של בעיות מנקודת המבט של דיני המשפחה:

קיימת עמימות פרשנית באשר לטבעם של המזונות שמקנה הזכות לקצבת השאירים. על פי גישה אחת, יש לצמצם את המונח מזונות רק למזונות המוכרים על פי דין. לפי גישה זו, יש לצמצם את המונח מזונות רק למזונות לבת זוג פרודה. על פי גישה אחרת, כאשר בני הזוג לשעבר הסכימו בעת הפרידה על תשלום סכום עיתי שנהג ביניהם בתקופת הזוגיות, הדבר ייחשב למזונות ויקנה לבן הזוג לשעבר זכות לקצבת שאירים. נוסח החוקים העוסקים בעניינים הללו אינו אחיד וכך גם העמדות של הרשויות השיפוטיות והמנהליות

האמונות על מימושן. עמימות זו אינה ראויה והיא בעייתית במיוחד כאשר נלקח בחשבון פער הזמן שבין מועד הפרידה שבו נערך ההסכם שבא למבטיח את הפנסיה לבין הדרישה למימושו לאחר מות מי שבן הזוג נפרד ממנו.

מעבר לעמימות הקיימת כבר כיום, יש להניח כי בעתיד יהיו התדיינות מרובות בהקשר לסוגים חדשים של "מזונות" המתפתחים כיום בפסיקה, כגון: מזונות לידועים בציבור, מזונות אזרחיים לגבי הנישואים בנישואין אזרחיים ותשלומים עיתיים לאחר גירושין כפיצוי על תרומה ליצירת "הון אנושי". מגמה זו עשויה להרחיב את מגוון המצבים שבהם בן זוג לשעבר יוכל לקבל תשלומי פנסיה גם במצב החוקי הנוהג היום.

יתרה מזו, התליית זכות בת הזוג לשעבר לפנסיה בזכותה למזונות תתמרץ בני זוג שנפרדו להעדיף הסדרי מזונות ממושכים על פני הסדרי רכוש שבהם הצד החלש מבחינה כלכלית, מקבל חלק גדול יותר ברכוש המשותף בתמורה לויתורו על התמיכה הכלכלית העתידית. עניין זה מנוגד למדיניות הפרידה הנקייה שדיני המשפחה תומכים בה. בנוסף, התלות במזונות מתמרצת בני זוג של עמיתים לסרב להיפרד דבר שמגביר את מצוקת הגירושין הקיימת כיום בישראל.

לנוכח כל האמור לעיל, מוצע לבטל את ההסדרים הקיימים כיום לגבי פרידה של קבע ולקבוע הסדר חלופי. לעניין זה מוצע לקבוע תנאים שיגדירו מצב של פרידה של קבע בהתאם לתנאים שנקבעו בחוק יחסי ממון, היינו: פרידה של 9 חודשים מתוך תקופה של שנה או בחלוף שנה מיום הגשת תביעות הדדיות בין בני הזוג. עוד מוצע לקבוע כי במקרה של פטירה ושיקבע בפסק דין לאיזון כי הפרוד של קבע היה זכאי להעברת חלק מקצבת הפרישה לפי הוראות חוק הגימלאות או חוק שירות הקבע, אלמלא נפטר העובד, החייל או הזכאי לקצבה, יחולו ההוראות לעניין קצבת שאירים לגבי אותו פרוד של קבע כפי שחלים על בן זוג לשעבר שנקבע לגביו פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני.

לסעיף 17(11) ו-18(11)

בסעיף 62 לחוק הגימלאות ובסעיף 65 לחוק שירות הקבע נקבע כי במקום שבו נשללה הגמלה, כולה או מקצתה, מזכאי לקצבה או שהופסק תשלומה, רשאי הממונה על תשלום הגימלאות להורות כי היא תשולם, כולה או מקצתה, למי שהאדם חייב בפרנסתם. מוצע לתקן את הסעיפים האמורים כך שניתן יהיה להורות על תשלומם גם לגבי בן זוג לשעבר שמועבר לו חלק מהקצבה לפי הוראות סעיף 58 לחוק הגימלאות או סעיף 62 לחוק שירות הקבע, לפי העניין.

לסעיפים 17(12) (סעיף 109(א)7) לחוק הגימלאות המוצע) ו-18(12) (סעיף 69(7) לחוק שירות קבע המוצע)

לנוכח הוצאות הכרוכות ביישום הוראות החוק בכל הקשור לרישום פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני או פסק דין לאיזון, מוצע ליתן סמכות לשר האוצר (לעניין חוק הגימלאות) ולשר הביטחון בהסכמת שר האוצר (לעניין חוק שירות הקבע), לקבוע אגרות לרישום פסקי הדין האמורים ואופן תשלומם.

לסעיף 19

פיצול רוחב של יתרה צבורה בהסדר צבירה מוגדרת ללא מיסוי, היה מעניק הטבת מס לבני זוג מתגרשים, שכן, בעת מימוש הקצבה יוכלו בני הזוג ליהנות משיעורי המס המופחתים יחסית לתשלום המס על קצבה מלאה. דרך אחת למנוע הטבת מס כזו הייתה, לדרוש מהמתגרשים לערוך תיאום מס משותף בעת מימוש הקצבה. עם זאת, דרך כזו הייתה דורשת מהם המשך שיתוף פעולה ובכך מנוגדת לכל רעיון חלוקת הרוחב. על רקע זה מוצע לבצע פיצול רוחבי מלא המלווה בהסדר מיסוי ייחודי להסדרת הפיצול אשר יעמוד על שיעור של 10% מחלקו של בן הזוג לשעבר. חשוב לציין בהקשר זה, כי בני זוג שלא ירצו בתוצאות המס הללו יוכלו להתקשר בהסדר פרטי לחלוקת אורך, על הסדר מסוג זה לא יחולו הוראות החוק המוצע, אלא הדין הקיים.

עוד מוצע לקבוע כי יחיד ששילם את המס האמור לא יהא זכאי לנכות הוצאות שהוצאו בייצור ההכנסה האמורה ולא יהא זכאי לזיכוי, קיזוז או פטור מההכנסה או מהמס החל עליה.

לסעיף 20

מוצע לקבוע כי תחילתו של חוק זה תוך שישה חודשים מיום פרסומו (להלן – מועד התחילה), וזאת במטרה לאפשר לגופים המשלמים להיערך לביצועו.

בנוסף, מוצע לקבוע כי הוראות החוק בכל הקשור להסדר צבירה מוגדרת וכן הוראות החוק בכל הקשור להעברת חלק הקצבה בהסדר צבירת זכויות, יחולו גם לגבי פסק דין לחלוקת חיסכון פנסיוני שניתן לפני מועד התחילה (להלן – פסק דין קיים).

אשר להוראות בדבר קצבת שאירים לגבי פסק דין קיים, ומאחר שהן משליכות על זכויות של בן זוג חדש של החוסך, ככל שקיים, מוצע לקבוע כי הן יחולו גם לגבי פסק דין קיים, ובלבד שבית המשפט או בית הדין שנתן את פסק הדין קבע כי התמלאו הדרישות

האמורות בסעיפי החוק לעניין זה והחוסך לא נפטר לפני מועד התחילה.

אשר לשינוי ההסדר הקיים באשר לפרודים של קבע מוצע כי הוא לא יחול לגבי מי שניתנה לו התחייבות לתשלום מזונות על פי פסק דין או על פי הסכם בכתב לפני מועד תחילתו של החוק.

ד. השפעת החוק המוצע על החוק הקיים

החוק המוצע כולל תיקונים עקיפים לחוקים הבאים: חוק הגימלאות, חוק שירות הקבע, ופקודת מס הכנסה. בנוסף, חלק מהוראות החוק המוצע גוברות על הוראות חקיקה קיימות וביניהן למשל: הוראות חוק קופות גמל.

ה. השפעת החוק המוצע על התקן המנהלי ועל תקציב המדינה

כאמור החוק המוצע כולל, בין השאר, הכרה בבן זוג לשעבר של עובד, חייל או נושא משרה, שנפסק בפסק דין כי הקצבה המגיעה לו תחולק בינו לבין בן זוג, כשאייר של אותו עובד, חייל או נושא משרה שנפטר או של זכאי לקבלת קצבה כאמור שנפטר. בהכרה כאמור יש משום הגדלת ההתחייבויות האקטואריות של ממשלת ישראל לעובדיה המבוטחים בפנסיה תקציבית, שנאמדה בסוף שנת 2008 בערך נוכחי של כ 541-מיליארד ש"ח (כולל חיילים המשרתים בשירות קבע וכולל זכויות העתידות להיצבר בגין האוכלוסייה הקיימת). לפי חישובים אקטואריים שהוצגו לוועדה עתידות ההתחייבויות לגדול בלמעלה משני מיליארד ש"ח כתוצאה מיישום המלצות הוועדה. עם זאת, בהתאם לחוק המוצע מוצע כי העלות הנוספת תמומן באמצעות הפחתת קצבת הפרישה של עובד חייל או נושא משרה שיש לגביו פסק דין כאמור.

בנוסף, ביישום הוראות חוק הגימלאות, חוק שירות הקבע והסדרי פנסיה תקציבית אחרים אשר ממונים מאוצר המדינה, כרוכות הוצאות תפעול. בהקשר זה מוצע בהצעת החוק ליתן לשר האוצר (לעניין חוק הגימלאות) ולשר הביטחון בהסכמת שר האוצר (לעניין חוק שירות הקבע) לקבוע אגרות לרישום פסקי הדין האמורים ואופן תשלומם.

ו. להלן נוסח החוק המוצע:

תזכיר חוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010

הגדרות

1.

בחוק זה -

"בן זוג" – לרבות ידוע בציבור;

"בן זוג לשעבר" - בן זוגו של החוסך שנקבע בפסק דין לחלוקת רכוש כזכאי לחלוקת החיסכון הפנסיוני של החוסך;

"בן זוג שהוא שאיר" – בן זוג לשעבר שהיה זכאי לקבל מהגוף המשלם קצבה בשל פטירת החוסך, אילו החוסך נפטר ערב מועד הפירוד;

"גיל הפרישה", "גיל פרישת חובה" ו-"גיל הפרישה המוקדמת" – כמשמעותם בחוק גיל פרישה;

"גיל זכאות לקבלת קצבה" – הגיל שבהגיעו אליו זכאי העמית לפי תקנון קרן הפנסיה לקצבת פרישה ללא הפחתת סכום הקצבה בשל פרישה באותו גיל;

"גימלאי" – מי שמשולמת לו קצבת פרישה;

"הגוף המשלם" – החברה המנהלת, מבטח או מעביד בפנסיה תקציבית, לפי העניין;

"החברה המנהלת", "הממונה", "מבטח", "מרכיב הפיצויים", "עמית", "קופת ביטוח", "קופת גמל אישית לפיצויים", "קופת גמל לקצבה", "קופת גמל לתגמולים", "קופת גמל מסלולית", "קופת גמל משלמת לקצבה", "קופת גמל לא משלמת לקצבה" ו-"קרן ותיקה" – כהגדרתם בסעיף 1 לחוק קופות גמל;

"הסדר הפנסיה" – תקנון קופת גמל לקצבה, תכנית הביטוח או הסדר הפנסיה התקציבית, לפי העניין;

"הסדר פנסיה תקציבית" - הסדר לפי דין או הסכם, לפיו ישולמו תשלומים בשל פרישה לעובד, לנושא משרה, או לשאירו של אחד מהם, מדי חודש באופן רציף, מאוצר המדינה או מקופת מעבידו, במשך כל ימי חייו, למעט תשלומים כאמור לפי כל אחד מאלה:

(1) חוק הגימלאות;

(2) חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) [נוסח משולב], התשמ"ה-1985⁶⁵;

(3) פנסיה תקציבית הסכמית;

"הסדר צבירת זכויות" – אחד מאלה:

(1) הסדר פנסיה תקציבית;

(2) קרן ותיקה;

(3) קופת ביטוח קלאסית;

"הסדר צבירה מוגדרת" – אחד מהמפורטים להלן שאינו האמור בפסקאות (2) ו-(3) להגדרה "הסדר צבירת זכויות":

(1) קופת גמל לקצבה;

(2) קופת גמל לתגמולים;

(3) קופת גמל אישית לפיצויים;

"השיעור המשותף" - היחס שבין התקופה המשותפת לבין תקופת הצבירה;

"השר" - שר האוצר;

"חוסך" - עובד בפנסיה תקציבית, עמית או גימלאי, לפי העניין;

"חוק גיל פרישה" – חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004⁶⁶;

"חוק הגימלאות" - חוק שירות המדינה (גימלאות)[נוסח משולב], התש"ל-1970⁶⁷;

⁶⁵ ס"ח התשמ"ה, עמ' 142.

⁶⁶ ס"ח התשס"ד, עמ' 46.

⁶⁷ ס"ח התש"ל, עמ' 65.

"חוק הפיקוח על הביטוח" – חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981⁶⁸;

"חוק יחסי ממון" – חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973⁶⁹;

"חוק קופות גמל" – חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005⁷⁰;

"חיסכון פנסיוני" – הסדר צבירת זכויות או הסדר צבירה מוגדרת;

"חלקו של בן הזוג לשעבר" – הסכום שמחושב לפי סעיף 5(ב);

"חלקו של העמית" – ההפרש שבין היתרה הצבורה במועד ההעברה לחשבוננו של הפרוד לפי סעיף 5(ב) לבין חלקו של בן הזוג לשעבר;

"יתרה צבורה" במועד מסוים – הכספים שנצברו לזכותו של העמית בחשבוננו בהסדר צבירה מוגדרת עד מועד חישוב רווחי הקופה שקדם למועד האמור;

"כיסוי ביטוחי לסיכוני מוות" – זכאות לקבלת קצבה או תגמולי ביטוח שלא בדרך של קצבה מקופת הגמל, בשל פטירת העמית, בהתאם לתקנון הקופה;

"כיסוי ביטוחי לסיכוני נכות" – זכאות לקבלת קצבת נכות בהתאם לתקנון הקופה;

"מועד הפירוד" – המועד שבו חל הפירוד בין החוסך לבין בן זוגו לשעבר כפי שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש;

"עובד בפנסיה תקציבית" – עובד או נושא משרה, שהסדר הפנסיה שחל עליו הוא הסדר פנסיה תקציבית;

"עובד בפנסיה תקציבית הסכמית" – עובד שהסדר הפנסיה שחל עליו הוא פנסיה תקציבית הסכמית;

"ערכאה ראשונה" – הערכאה הראשונה שדנה בחלוקת החיסכון הפנסיוני בין החוסך לבין בן זוגו לשעבר;

⁶⁸ ס"ח התשמ"א, עמ' 208.

⁶⁹ ס"ח התשל"ג, עמ' 267.

⁷⁰ ס"ח התשס"ה, עמ' 889.

”פירוד” – אחד מאלה:

- (1) התרת נישואין, כהגדרתה בסעיף 2(ד) בחוק יחסי ממון;
 - (2) הסדר איזון משאבים שהתקיימו בו התנאים הקבועים בסעיף 5א לחוק יחסי ממון;
 - (3) הסדר שאינו לפי פסקה (2) לחלוקת רכוש בין בני זוג בשל פרידה;
- ”פנסיה תקציבית הסכמית” – הסכם המחיל את הוראות חוק הגימלאות;
- ”פסק דין לחלוקת רכוש” – פסק דין שנקבעה בו, בין השאר, חלוקה של חסכון פנסיוני בין חוסך לבן הזוג לשעבר;
- ”קופת ביטוח קלאסית” – קופת ביטוח שאושרה לשיווק עד יום י' בטבת התשס"ד (31 בדצמבר 2003) ושמרכיב החיסכון בה אינו נפרד ממרכיב הכיסוי הביטוחי;
- ”קצבה” – תשלומים המשולמים מדי חודש באופן רציף מאוצר המדינה או מקופת מעבידו, לפי הסדר הפנסיה, לחוסך או לשאירו, במשך כל ימי חייו;
- ”קצבת פרישה” – אחד מאלה:

- (1) תשלומים בשל פרישה המשולמים מדי חודש באופן רציף, מאוצר המדינה או מקופת מעבידו, לפי הסדר הפנסיה, לעובד בפנסיה תקציבית או לעובד בפנסיה תקציבית הסכמית, במשך כל ימי חייו;
 - (2) תשלומים המשולמים מדי חודש באופן רציף מקופת גמל לקצבה, לפי תקנון הקופה או תכנית הביטוח, לעמית, במשך כל ימי חייו, החל בהגיעו לגיל המזכה בכך או בגיל מאוחר יותר, ובכלל זה: תשלומים ששולמו מחמת פרישתו של עמית מעבודתו בשל גילו אף בטרם הגיע לגיל הפרישה שנקבעו לגביהם בהסדר הפנסיה הוראות בדבר הפחתת הקצבה בשל הפרישה המוקדמת כאמור;
- ”תכנית ביטוח” - כמשמעותה בחוק הפיקוח על הביטוח;

"תקופת הצבירה" – סך התקופה שבשלה שולמו תשלומים לקופת הגמל בעד עמית או תקופת העבודה שחל לגביה הסדר פנסיה תקציבית, לפי העניין;

"תקופה משותפת" – התקופה שנקבעה בפסק הדין לחלוקת רכוש שבשלה מחולק החיסכון הפנסיוני ואשר חלה בתקופת הצבירה.

מטרה 2.2 מטרתו של חוק זה לקבוע הוראות שיחולו על גוף משלם לחלוקת חיסכון פנסיוני שנקבעה בפסק דין בין חוסך לבין בן זוג לשעבר.

פסק דין לחלוקת רכוש 3.3 הוראות חוק זה יחולו לגבי פסק דין לחלוקת רכוש שהתקיים בו המפורט להלן, לפי העניין:

(1) לגבי הסדר צבירת זכויות ולגבי גימלאי בהסדר צבירה מוגדרת –

(א) בקופת גמל שאינה קופה כאמור בפסקה (ב) ובהסדר פנסיה תקציבית - נקבע בו כי קצבת הפרישה תחולק בין החוסך לבין בן הזוג לשעבר באופן שלבן הזוג לשעבר יועבר שיעור קבוע ממלוא הקצבה שהייתה משולמת לחוסך אילולא ההעברה האמורה; השיעור האמור לא יעלה על מחצית השיעור המשותף;

(ב) בקופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים - נקבע בו כי הסכום החד-פעמי שיועבר לבן הזוג לשעבר לא יעלה על מחצית השיעור המשותף ממלוא הסכום החד-פעמי שהיה משולם לחוסך אילולא ההעברה האמורה; ואולם אם הקופה האמורה כוללת אפשרות להמיר כספים לקצבה יחול האמור בפסקה (א) על חלוקת קצבה בין החוסך לבן הזוג לשעבר;

(2) לגבי הסדר צבירה מוגדרת למי שאינו גימלאי - נקבע בו כי חלק של היתרה הצבורה שיועבר לזכותו של בן הזוג לשעבר לא יעלה על מחצית מהיתרה הצבורה.

רישום פסק דין לחלוקת רכוש 4.4 (א) בן זוג לשעבר רשאי להגיש לגוף משלם בקשה לרישום פסק דין לחלוקת רכוש, לפי טופס שהשר קבע.

(ב) הגוף המשלם ירשום את פסק הדין לחלוקת רכוש שמתקיים בו האמור בסעיף 2 ויכלול, בין השאר, את אורכה של התקופה המשותפת ואת כל אלה -

(1) לגבי הסדר צבירת זכויות -

(א) בקופה שאינה מהקופות המנויות בפסקה (ב), חלק מהקצבה שיועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 8, ואם נקבע בפסק הדין כי נדרשת הסכמתו של בן הזוג לשעבר בהתקיים האמור בסעיף 10(א) עד (ג) או (ד)2);

(ב) בקופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים, חלק מהסכום החד-פעמי שיועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 9, ואם נקבע בפסק הדין כי נדרשת הסכמתו של בן הזוג לשעבר בהתקיים האמור בסעיף 10(ג)1);

(2) לגבי הסדר צבירה מוגדרת -

(א) לגבי מי שאינו גימלאי - חלק מהיתרה הצבורה שיועבר לחשבוננו של בן הזוג לשעבר לפי סעיף 5;

(ב) לגבי גימלאי - חלק מהקצבה שיועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 8.

(ג) במועד הרישום לפי סעיף קטן (ב) בהסדר צבירה מוגדרת ירשום הגוף המשלם הערת אזהרה לטובתו של בן הזוג לשעבר על מלוא הסכום, לרבות מרכיב הפיצויים, שהיה על הגוף המשלם להעביר לפי סעיף 5(א) אילו מועד ההעברה היה חל במועד הרישום כאמור.

(ד) הגוף המשלם ישלח לבן הזוג לשעבר ולחוסך הודעה בדבר רישום הבקשה לפי סעיף קטן (א) בדואר רשום או בדרך אחרת שיורה עליה השר.

(ה) לגבי קופת גמל שלעמית בה היה כיסוי ביטוחי לסיכונים נכות או מוות, החל ממועד רישום הערת האזהרה לפי סעיף קטן (ג) יהיה הכיסוי הביטוחי האמור בהתאם לכיסוי שהיה אילו כבר הועבר חלק היתרה הצבורה של בן הזוג לשעבר לפי סעיף 5(א) והוא יחושב בהתאם.

5. חלוקת יתרה
צבורה

(ו) השר רשאי לקבוע הוראות לעניין אופן הגשת בקשה כאמור בסעיף קטן (א).

(א) על אף האמור בסעיף 25(א) לחוק קופות גמל, בהתקיים התנאים המפורטים להלן יפתח הגוף המשלם בהסדר צבירה מוגדרת חשבון חדש על שמו של בן הזוג לשעבר, ויעביר אליו את הסכום המחושב לפי סעיף קטן (ב) -

(1) ניתן פסק דין לחלוקת רכוש ונרשמה הבקשה לרישום לפי סעיף 4;

(2) חלפו ארבעים וחמישה ימים מהמועד שבו שלח הגוף המשלם הודעה בדבר רישום פסק הדין לחלוקת רכוש כאמור בסעיף 4(ד);

(3) שולם מס בגין חלקו של בן הזוג לשעבר בהתאם להוראות סעיף 125 לפקודת מס הכנסה.

(ב) הסכום שיש להעבירו לפי סעיף קטן (א) יחושב לפי השיעור מהיתרה הצבורה שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש נכון למועד הפירוד ועליו תיווסף או תופחת, לפי העניין, התשואה שהשיגה הקופה על החלק האמור בשל התקופה שבין מועד הפירוד לבין מועד ההעברה לחשבונו של בן הזוג לשעבר לפי סעיף קטן (א), בניכוי דמי הניהול שגבתה הקופה בשל אותם כספים באותה תקופה.

(ג) לעניין כל דין יראו את מועד הצטרפותו של בן הזוג לשעבר לחשבון החדש בקופה שנפתח לפי סעיף קטן (א):

(1) לעניין קופת גמל לקצבה - המועד שבו נפתח החשבון החדש כאמור בסעיף קטן (א);

(2) לעניין הסדר צבירה מוגדרת שאינו קופת גמל לקצבה - המועד שבו הצטרף העמית לקופה.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (א), לגבי כספים ממרכיב הפיצויים יחולו הוראות אלה:

(1) הכספים האמורים יועברו לחשבון על שמו של בן הזוג לשעבר רק במועד שבו זכאי העמית למשוך את הכספים, ובלבד שנוכה מס בהתאם להוראות סעיף 164 לפקודת מס הכנסה וזאת לגבי החלק שאינו זכאי לפטור לפי סעיף 9(א7) לפקודת מס הכנסה;

(2) היה מעבידו של העמית זכאי למשיכת כספים במרכיב הפיצויים וביקש למשוך אותם תימחק הערת האזהרה;

(3) הודעה בדבר מחיקת הערת אזהרה כאמור בפסקה (2) תשלח לבן הזוג לשעבר.

(ה) לא יראו העברה לפי סעיף זה לחשבוננו של בן הזוג לשעבר כמשיכה לעניין כל דין והקופה לא תהיה רשאית להפחית סכום כלשהו מהיתרה הצבורה בשל העברה כאמור.

(ו) במועד העברת כספים מהיתרה הצבורה לחשבוננו של בן הזוג לשעבר כאמור בסעיף קטן (א), תימחק הערת האזהרה לגבי הכספים המועברים.

(ז) נפטר עמית וטרם בוצעה חלוקת הכספים לפי סעיף קטן (א) -

(1) נרשם פסק הדין לפי סעיף 4(ב), תבוצע החלוקה לפי סעיף קטן (א) ולעניין הכיסוי הביטוחי לסיכוני מוות יראו את החלוקה כאילו התבצעה במועד רישום פסק הדין;

(2) לא נרשם פסק הדין לפי סעיף 4(ב), והגישה בת הזוג לשעבר בקשה לרשום את פסק הדין לחלוקת רכוש בתוך 60 ימים ממועד מתן פסק הדין או ממועד פטירתו של העמית, לפי המאוחר מביניהם, יחול האמור בסעיפים 4 ו-5 ולעניין הכיסוי הביטוחי לסיכוני מוות יראו את החלוקה כאילו התבצעה ערב פטירתו של העמית.

הוטל עיקול או שיעבוד שנעשה כדין על יתרה צבורה של עמית לפני שנרשמה הערת אזהרה כאמור בסעיף 4(ג) על חלקו של בן הזוג לשעבר, ייחס סכום העיקול או השיעבוד, באופן יחסי בין חלקו של העמית לבין חלקו של בן הזוג לשעבר, אלא אם כן נקבע בצו של הערכאה הראשונה כי יש לייחס את סכום העיקול או השיעבוד באופן אחר.

ייחוס עיקול או
שיעבוד 6.

7. סייג לחלוקה

על אף האמור בסעיף 5, לא ניתן להעביר כספים מיתרה צבורה לחשבון על שם בן זוג לשעבר כאמור באותו סעיף במקרים אלה:

(1) מוטל עיקול על הכספים האמורים;

(2) מוטל שיעבוד שנעשה כדין על הכספים האמורים;

(3) קיימת בחשבונו של העמית יתרת חוב, ולאחר העברת אותם כספים יתרת החוב עולה על השיעור המירבי כפי שנקבע לפי הוראות הדין מחלקו של העמית; לעניין זה, "יתרת חוב" – יתרת חוב העמית לקופה בשל הלוואות שניתנו לו;

(4) העמית החל לקבל קצבת פרישה המחושבת לפי חלקו של בן הזוג לשעבר.

8. העברת קצבה לבן זוג לשעבר

ע (א) על אף האמור בסעיף 25(א) לחוק קופות גמל, בכל דין או הסכם, לרבות הסכם קיבוצי, בהתקיים התנאים המפורטים להלן לגבי גימלאי בהסדר צבירת זכויות או לגבי גימלאי בהסדר צבירה מוגדרת, יעביר הגוף המשלם חלק מקצבת הפרישה לבן הזוג לשעבר (להלן – החלק המועבר לבן הזוג לשעבר), ואולם –

(1) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור אלא בשל החודש שחל לאחר שחלפו ארבעים וחמישה ימים מהמועד שבו הודיע הגוף המשלם לגימלאי בדבר רישום פסק הדין לחלוקת רכוש;

(2) לגבי הסדר פנסיה תקציבית ופנסיה תקציבית הסכמית – לא יועבר חלק מהקצבה כאמור של גימלאי שפרישתו מעבודתו הייתה בשל מצב בריאותו הלקוי, אלא בשל הקצבה בעד החודש המתחיל אחרי החודש שבו הגיע הגימלאי לגיל פרישה; לעניין זה, "גיל הפרישה" – גיל פרישת חובה, ואם נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש גיל אחר לגבי גימלאי שהתקיים בו האמור – אותו גיל, ובלבד שאם הגימלאי היה יוצא לקצבה לפי הסדר הפנסיה בהגיעו לאותו גיל הייתה משולמת לו קצבה החל מהחודש לאחר החודש שבו הגיע לאותו גיל כאמור;

(3) לגבי קרן ותיקה – לא יועבר חלק מהקצבה כאמור של גימלאי שפרש מהקרן לפני הגיעו לגיל זכאות לקבלת קצבה אם הפרישה האמורה מומנה על ידי מעבידו של העמית באמצעות תשלום סכום חד-פעמי לקרן לפי הוראות הממונה או באמצעות תשלום רציף לקרן, אלא בשל הקצבה בעד החודש המתחיל אחרי החודש שבו הגיע הגימלאי לגיל הזכאות לקבלת קצבה;

(4) לא יועבר חלק מהקצבה לפי סעיף זה אם התקבל בתקופה האמורה בפסקה (1) צו של בית משפט שמונע העברה כאמור.

(ב) על אף האמור בכל דין, החלק המועבר לבן הזוג לשעבר לא ניתן לעיקול, לשעבוד או להעברה לאחר.

(ג) לגבי הסדר פנסיה תקציבית וקרן ותיקה –

(1) מלוא הקצבה המשולמת לגימלאי תופחת בסכום השווה למכפלת מלוא הקצבה כאמור בשיעור הקבוע בתוספת הראשונה לפי מינו של הגימלאי (להלן – סכום להפחתה);

(2) השר רשאי לשנות את השיעורים שנקבעו בתוספת הראשונה לפי חישוב אקטוארי שיבטיח כי הוספת כלל בני הזוג לשעבר כזכאים לקצבת שאיר כאמור בסעיף 11 לא תיצור הגדלת התחייבויות אקטואריות של הגופים המשלמים אשר נקבעה לגביהם הוספת בני זוג לשעבר כזכאים לקצבת שאיר לפי חוק זה;

(3) הסכום להפחתה יופחת באופן שווה מהקצבה המשולמת לגימלאי ומהסכום המועבר לבן הזוג לשעבר.

על אף האמור בסעיף 25(א) לחוק קופות גמל, בהתקיים התנאים המפורטים להלן לגבי קופת גמל לתגמולים או קופה אישית לפיצויים, שהיא קופת ביטוח קלאסית, יועבר חלק מסכום חד-פעמי לבן הזוג לשעבר -

9. העברת סכום חד-פעמי לבן זוג לשעבר

(1) ההעברה תהיה לבן הזוג לשעבר בלבד ובשיעור הקבוע בפסק הדין לחלוקת רכוש;

(2) התקיים האמור בסעיף 10(ג);

(3) לא יועבר הסכום האמור אלא לאחר 45 ימים מהמועד שבו הודיע הגוף המשלם לעמית בדבר רישום פסק הדין לחלוקת רכוש;

(4) לא יועבר הסכום לפי סעיף זה אם התקבל בתקופה האמורה בפסקה (1) צו של בית משפט שמונע העברה כאמור.

(א) נקבע בפסק דין לחלוקת רכוש כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו (להלן – תנאי להסכמה), תידרש הסכמתו של בן הזוג לשעבר בכל אחד מאלה:

(1) לגבי קרן ותיקה -

(א) ביקש עמית למשוך כספים שלא בדרך של קצבה;

(ב) ביקש עמית לדחות יציאתו לקצבה לאחר הגיעו לגיל הזכאות לקבלת קצבה.

(2) לגבי קופת ביטוח קלאסית -

(א) ביקש עמית למשוך כספים בניגוד להוראות לפי סעיף 23 לחוק קופות גמל;

(ב) ביקש עמית להעביר כספים לקופת גמל אחרת.

(3) לגבי הסדר פנסיה תקציבית - אם לעובד בפנסיה תקציבית יש ברירה בין קבלת קצבה לקבלת סכום חד-פעמי, למעט לעניין היוון קצבה, ואותו עובד ביקש לקבל סכום חד-פעמי כאמור.

(ב) ביקש עמית בקרן ותיקה לדחות יציאתו לקצבה לאחר שצבר את שיעור הקצבה המרבי לפי תקנון הקרן, תידרש הסכמה של בן הזוג לשעבר לדחייה כאמור גם אם לא מתקיים תנאי להסכמה.

(ג) לגבי קופת ביטוח קלאסית יחולו ההוראות הבאות -

(1) בקופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים, הכוללת אפשרות להמיר כספים לקצבה -

תנאים בהסדר 10.
צבירת זכויות

(א) ביקש העמית למשוך כספים בסכום חד-פעמי –
יהיה בן הזוג לשעבר רשאי למשוך את חלקו בסכום חד-
פעמי, בלבד.

(ב) ביקש העמית להמיר את החלק המגיע לו לקצבה –
יהיה בן הזוג לשעבר רשאי למשוך את חלקו בסכום חד-
פעמי או להמיר לקצבה במועד שבו החל העמית לקבל
קצבה, וחשוב הקצבה ייעשה בהתאם לתנאים שבהם
מחושבת הקצבה לעמית.

(2) בקופת גמל לקצבה לגבי החלק המותר במשיכה כסכום
חד-פעמי לפי הוראות לפי סעיף 23 לחוק קופות גמל -

(א) כל אחד מבני הזוג יהיה רשאי לבקש למשוך את
חלקו בסכום חד-פעמי.

(ב) ביקש העמית למשוך את חלקו בסכום חד-פעמי –
יהיה בן הזוג לשעבר רשאי למשוך את החלק המגיע לו
באמצעות סכום חד-פעמי, בלבד.

(ג) משיכת חלקו של בן הזוג לשעבר בדרך של קצבה
תהיה רק במועד שבו החל העמית לקבל קצבה, וחשוב
הקצבה ייעשה בהתאם לתנאים שבהם מחושבת הקצבה
לעמית.

(ד) ביקש עמית בהסדר צבירה מוגדרת למשוך כספים
ממרכיב הפיצויים שנרשמה בשלהם הערת אזהרה לפי סעיף
4(ג), תידרש הסכמה של בן הזוג לשעבר למשיכה כאמור.

11. ב (א) על אף האמור בכל דין, תקנון הקרן או הסכם, לרבות
לשאלומים לשאירים הסכם קיבוצי, יחולו כל אלה:

(1) בקרן ותיקה ובהסדר פנסיה תקציבית:

(א) נפטר עמית או עובד בפנסיה תקציבית ונקבע בפסק
הדין לחלוקת רכוש כי התקופה המשותפת היא 120
חודשים או יותר, יחולו כל אלה:

(1) החל מהחודש שלאחר חודש הפרישה יהיה בן זוג לשעבר שהוא שאיר זכאי לקבל מהגוף המשלם, וכל עוד הוא היה זכאי לפי הוראות הסדר הפנסיה אילו הוא היה בשעת מותו של העמית או עובד בפנסיה תקציבית בן זוגו – קצבה בשיעור מחצית מהשיעור המשותף כשהוא מוכפל בסכום קצבת שאיר לבן זוג.

(2) כשיש בשעת מותו של העמית או העובד בפנסיה תקציבית בן זוג הזכאי לפי הוראות הסדר הפנסיה לקצבה מהגוף המשלם, לפי הוראות הסדר הפנסיה, וכל עוד הוא זכאי, הוא יהיה זכאי לקצבה שתחושב באופן הבא:

(א) עד לחודש הפרישה – קצבת שאיר לבן זוג;

(ב) החל מהחודש שלאחר חודש הפרישה - לפי ההפרש שבין קצבת שאיר לבן זוג לבין סכום הקצבה לו זכאי בן הזוג לשעבר שהוא שאיר לפי פסקה (1).

(3) זכאים יורשיו של העמית בקרן ותיקה לקבל סכום חד פעמי מהקרן, יהיה בן הזוג לשעבר זכאי לקבל את מחצית השיעור המשותף מתוך הסכום האמור.

(4) לעניין סעיף קטן זה -

”חודש הפרישה” -

(1) לגבי קרן ותיקה – החודש שבו היה העמית מגיל לגיל זכאות לקבלת קצבה אילולא נפטר;

(2) לגבי הסדר פנסיה תקציבית – החודש שבו היה העובד מגיע לגיל פרישת חובה אילולא נפטר;

”קצבת שאיר לבן זוג” – סכום הקצבה שהייתה משולמת לבן זוג לפי הסדר הפנסיה כשאינו בן זוג לשעבר שהוא שאיר;

(ב) נפטר גימלאי ונקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי התקופה המשותפת היא 36 חודשים או יותר יחולו כל אלה:

(1) בן זוג לשעבר שהוא שאיר יהיה זכאי לקצבת שאיר שתחושב לפי שיעור קצבה לבן זוג כשהוא מוכפל בסכום הקצבה שהועבר לבן הזוג לשעבר ערב פטירתו לפי הוראות סעיף 8, וכל עוד הוא זכאי לקצבה כאמור לפי הסדר הפנסיה אילו היה בן זוגו של הזכאי ערב פטירתו;

(2) כשיש בשעת מותו של הגימלאי בן זוג הזכאי לפי הוראות הסדר הפנסיה לקצבה מהגוף המשלם, וכל עוד זכאי בן הזוג לקצבה כאמור, יהיה זכאי לקצבה שתחושב לפי שיעור הקצבה לבן הזוג כשהוא מוכפל בקצבה ששולמה לגימלאי ללא החלק המועבר לבן הזוג לשעבר.

(3) לעניין סעיף קטן זה -

”שיעור קצבה לבן זוג” – היחס שבין הקצבה לה זכאי בן זוג של גימלאי שנפטר לפי הוראות הסדר הפנסיה אלמלא הוראות חוק זה לבין הקצבה ששולמה לגימלאי ערב פטירתו אלמלא הוראות חוק זה.

(2) נפטר גימלאי בהסדר צבירה מוגדרת -

(1) ככל שקצבתו חושבה בהנחה שבן הזוג לשעבר יהיה זכאי לקצבת שאיר בשל מותו של הגימלאי, יהיה זכאי בן הזוג לשעבר לקצבת שאיר שתחושב לפי הוראות הסדר הפנסיה אילו היה פירוד בין בני הזוג.

(2) ככל שמוטביו או יורשיו לפי דין זכאים לפי הסדר הפנסיה לקבל מהגוף המשלם תשלומים חודשיים לתקופה קצובה או סכום חד-פעמי, יהיה בן הזוג לשעבר מוטב הזכאי לקבל את מחצית השיעור המשותף מתוך הסכומים האמורים.

(3) נפטר עמית בקופת ביטוח קלאסית יהיה בן הזוג לשעבר כמוטב בלתי חוזר ויהיה זכאי לקבל מחצית השיעור המשותף מתוך מרכיב החיסכון בסכום החד-פעמי שישולם למוטביו של העמית בהתאם לתכנית הביטוח.

(ב) הוראות סעיף קטן (א)(1)(ב) וסעיף 8(ג) לא יחולו בהתקיים אחד מאלה:

(1) נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי האמור בו יחול רק לעניין העברת חלק המועבר לבן הזוג לשעבר;

(2) פסק הדין לחלוקת רכוש הוגש לרישום לאחר שנתיים מהמועד שבו ניתן או לאחר החודש שקדם לחודש שבו הפך העובד או העמית לגימלאי, לפי המועד המאוחר מביניהם.

נרשם פסק דין לחלוקת רכוש בקופת גמל לקצבה או בהסדר פנסיה תקציבית, לא יותר היוון חלק הקצבה שמועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 8, בשיעור ולתקופה שביקש העמית או העובד, בכפוף להוראות הדין, ההסכם או התקנון, אלא אם ניתנה לכך הסכמתו של בן הזוג לשעבר.

היוון 12.

נ (א) נרשמה הערת אזהרה לפי סעיף 4(ג) על חלק יתרה צבורה וכל עוד לא נמחקה, יחולו כל אלה:

תוצאות של הערת אזהרה 13.

(1) לא יבוצע בכספים שעליהם נרשמה הערה כאמור אחד מהפעולות המפורטות להלן, אלא לאחר קבלת הסכמתו של בן הזוג לשעבר:

(א) משיכת הכספים;

(ב) העברת הכספים לקופת גמל אחרת;

(ג) העברת הכספים ממסלול השקעה אחד בקופת גמל מסלולית למסלול השקעה אחר באותה קופה;

(2) לא ניתן יהיה לעקל או לשעבד את החלק האמור, כל עוד לא נמחקה ההערה.

(ב) הערה שנרשמה לפי סעיף 4(ג) תימחק על פי צו של הערכאה הראשונה או בהתאם להוראות חוק זה.

14. דיווח ה הגוף המשלם ישלח לבן הזוג לשעבר שמועברת לו קצבה לפי סעיף 8, דוחות תקופתיים ודוחות נוספים שיקבע השר, שבהם ייכללו הפרטים שיקבע השר, וביניהם: גובה הקצבה לה זכאי הגימלאי אלמלא חוק זה וחלק הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר, באופן, במועדים ולתקופות שיקבע.
15. ביצוע ותקנות השר ממונה על ביצועו של חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצועו.
16. סייג א (א) אין בהוראות חוק זה כדי לגרוע מהאמור בכל דין לעניין חלוקת זכויות בין בני זוג של תשלומים בשל פרישה מעבודה שאינם נכללים בהוראות חוק זה.
- (ב) הוראות לפי חוק זה, אינן ניתנות להתניה, ואולם בני הזוג רשאים להסכים ביניהם על חלוקת הזכויות הנובעות מההוראות האמורות שלא באמצעות הגוף המשלם ועל הסכמה כאמור לא יחולו הוראות חוק זה.

תוספת ראשונה

(סעיף 6(ג)(1))

לגבי אישה	לגבי גבר
1.2%	2.8%

17. תיקון חוק שירות המדינה (גימלאות)[נוסח משולב], התש"ל-1970⁷¹ - בחוק שירות המדינה (גימלאות)[נוסח משולב], התש"ל-1970⁷¹ -
- שירות המדינה (גימלאות)[נוסח משולב]

(1) בסעיף 1 -

(א) אחרי "בחוק זה –" יבוא:

"בן זוג לשעבר" – אחד מהמפורטים להלן, שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כזכאי לחלוקת זכויות לקצבה לפי חוק זה:

⁷¹ ס"ח התש"ל, עמ' 120.

- (1) מי שהיתה אשתו של עובד או של זכאי לקצבת פרישה, לרבות מי שהייתה ידועה בציבור כאשתו;
- (2) אשתו של עובד או של זכאי לקצבת פרישה, שנפרדה ממנו פרידה של קבע;
- (3) מי שהיה בעלה של עובדת או של זכאית לקצבת פרישה, לרבות מי שהיה ידוע בציבור כבעלה;
- (4) בעלה של עובדת או של זכאית לקצבת פרישה, שנפרד ממנה פרידה של קבע;
- "גיל פרישת חובה" - כהגדרתו בחוק גיל פרישה, התשס"ד-2004⁷²;

(ב) אחרי ההגדרה "היום הקובע" יבוא:
"השיעור המשותף" – היחס שבין התקופה המשותפת לבין כל תקופת השירות;

"התרת נישואין" - כהגדרתה בסעיף 2(ד) בחוק יחסי ממון⁷³;

(ג) אחרי ההגדרה "חוק המשמעת" יבוא:
"חוק חלוקת חיסכון פנסיוני" – חוק לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010⁷³;
"חוק יחסי ממון" – חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973⁷⁴;

(ד) אחרי ההגדרה "עומד ברשות עצמו" יבוא:
"פירוד" – אחד מאלה:

- (1) התרת נישואין;
- (2) הסדר איזון משאבים שהתקיימו בו התנאים הקבועים בסעיף 5 לחוק יחסי ממון;

⁷² ס"ח התשס"ד, עמ' 46.

⁷³ ס"ח התש"ע, עמ' ____.

⁷⁴ ס"ח התשל"ג, עמ' 267.

(3) הסדר שאינו לפי פסקה (2) לחלוקת רכוש בין בני זוג בשל פרידה;

"פסק דין לאיזון" – פסק דין לפי סעיף 5(ב) לחוק יחסי ממון בדבר חלוקת נכסים בשל פקיעת נישואין עקב מותו של עובד או זכאי לקצבה;

"פסק דין לחלוקת רכוש" – פסק דין שנקבע בו, בין השאר, חלוקת קצבת פרישה המשולמת לפי חוק זה בין עובד או זכאי לקצבת פרישה לבין בן זוג לשעבר;

"פרוד של קבע" – אחד מהמפורטים להלן שאינו בן זוג לשעבר, ובלבד שנקבע בפסק דין לאיזון כי הוא זכאי לחלוקת הזכות לקבלת קצבה לפי חוק זה:

(1) אשתו של עובד או של זכאי לקיצבת פרישה, שנפרדה ממנו פרידה של קבע;

(2) בעלה של עובדת או של זכאית לקיצבת פרישה, שנפרד ממנה פרידה של קבע;

"פרידה של קבע" – התקיים אחד מאלה:

(1) חלפה שנה מיום שנפתח אחד מההליכים המפורטים להלן ואותו הליך לא נסגר בתקופה האמורה:

(א) הליך להתרת נישואין;

(ב) תביעה לחלוקת רכוש בין בני הזוג, לרבות תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין המשותפים לבני הזוג לפי חוק המקרקעין, התשכ"ט-1969⁷⁵;

(ג) תביעה לפסק דין הצהרתי בדבר זכויות בני הזוג;

(ד) בקשה לביצוע הסדר איזון משאבים לפי חוק יחסי ממון;

(ה) בקשה לפי סעיף 11 לחוק יחסי ממון;

⁷⁵ ס"ח התשכ"ט, עמ' 259.

(2) קיים קרע בין בני הזוג או שבני הזוג חיים בנפרד אף אם תחת קורת גג אחת במשך תקופה מצטברת של תשעה חודשים לפחות מתוך תקופה רצופה של שנה.”;

(ה) אחרי ההגדרה “שירות” יבוא:

”תקופה משותפת” – התקופה שנקבעה בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק דין לאיזון, לפי העניין, שבשלה מחולקים הזכויות לקצבה לפי חוק זה ואשר חלה בתקופת שירותו של העובד או הזכאי לקיצבת פרישה”;

(2) בסעיף 4 -

(א) בפסקה (1), אחרי “בשעת מותו” יבוא “למעט אם נפרדו פרידה של קבע”;

(ב) בפסקה (2), אחרי “בשעת מותה” יבוא “למעט אם נפרדו פרידה של קבע”;

(ג) אחרי פסקה (2) יבוא:

”(א2) בן זוגו לשעבר;

(ב2) פרוד של קבע שלו”;

(3) אחרי סעיף 4 יבוא:

”דין בן זוג לשעבר ופרוד של קבע
א4 לעניין סעיפים 26(א)(2) עד (4), 28(א)(2) עד (4), 36 ו-37, יראו בן זוג לשעבר ופרוד של קבע כבן זוג.”;

(4) בסעיף 17א, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

”(ב1) נרשם פסק דין לחלוקת רכוש בשל עובד ונקבע בו כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו לבחור בקבלת פיצויים עקב סיום השירות במקום שיחול לגביו האמור בסעיף קטן (א), לא יהיה העובד רשאי לבחור בקבלת פיצויים כאמור, אלא בהסכמת בן הזוג לשעבר.”;

(5) בסעיף 26 -

(א) בפסקה (1), במקום "לבן זוג" יבוא "לבן זוג, כשאין בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה,";

(ב) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א) לבן זוג, ויש בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה לפי פסקה (ב), כל עוד לא נישא בן הזוג -

(א) בעד החודש שקדם לחודש שבו היה מגיע העובד לגיל פרישת חובה אילולא נפטר (בסעיף זה - חודש הפרישה) - ארבעים אחוז;

(ב) בעד חודש הפרישה ואילך - ההפרש שבין ארבעים אחוזים לבין השיעור המנוי בפסקה (ב);

(ב1) לבן זוג לשעבר או לפרוד של קבע, שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר, כל עוד לא נישא - עשרים אחוזים מהשיעור המשותף;"

(6) בסעיף 28 -

(א) בסעיף קטן (א) -

(1) בפסקה (1), במקום "לבן זוג" יבוא "לבן זוג, כשאין בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה,";

(2) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א) לבן זוג, כשיש בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה לפי פסקה (ב), אם היה בן זוגו לפחות שלוש שנים שקדמו לפטירתו או נולד להם ילד, כל עוד לא נישא - ההפרש שבין שישים אחוז לבין השיעור המנוי בפסקה (ב), אך לא יותר מארבעים אחוז ממשכורתו הקובעת של הזכאי לקצבת פרישה שנפטר;

(ב1) בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, אם היה בן זוגו לפחות שלוש שנים, או נולד להם ילד, ושנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק הדין לאיזון, כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 36 חודשים או יותר, כל עוד לא נישא – שלושים אחוז מהשיעור המשותף; לעניין זה, יראו את המועד שבו חלה הפרידה של קבע כמועד שבו הפרוד של קבע הפסיק להיות בן זוגו";

(ב) בסעיף קטן (ד) -

(1) הסיפה החל במילים "תבוא במקום הקצבה" תסומן כפסקה (1);

(2) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(2) לגבי בן זוג, שמתקיים בו האמור בפסקה (א1), כל עוד לא נישא - בעד החודש שקדם לחודש שבו היה מגיע העובד לגיל פרישת חובה, אילולא נפטר – שישים אחוז, אך לא יותר מארבעים אחוז ממשכורתו הקובעת של העובד";

(ג) אחרי סעיף קטן (ד) יבוא:

"(ה) על אף האמור בסעיף קטן (ד), הוראות הסעיף האמור יחולו לגבי בן זוג לשעבר או פרוד של קבע רק אם נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק דין לאיזון כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר.";

(7) בסעיף 36, בסופו יבוא:

"(4) על אף האמור בסעיף זה, לא תשולם קצבת שאיר, לבן הזוג לשעבר או לפרוד של קבע, שהוא זכאי לקצבה לפי סעיפים 26, 28(ד) או 34, אלא בעד החודש שלאחר החודש שבו היה מגיע העובד לגיל פרישת חובה, אילולא נפטר.";

(8) סעיף 38 – בטל;

(9) אחרי סעיף 42 יבוא:

”פסק דין
לחלוקת רכוש
ופסק דין לאיזון

42א (א) הוראות חוק זה יחולו לגבי פסק דין
לחלוקת רכוש שהתקיים בו כל אלה:

(1) נקבע בו כי קצבת פרישה המשולמת לפי
חוק זה תחולק בין בני הזוג באופן שלבן הזוג
לשעבר יועבר שיעור קבוע ממלוא הקצבה
שהייתה משולמת לזכאי לקצבה אילולא ההעברה
האמורה;

(2) השיעור כאמור בפסקה (1) לא יעלה על
מחצית השיעור המשותף.

(ב) הוראות חוק זה יחולו לגבי פסק דין לאיזון
שנקבע בו כי אלמלא פטירתו של העובד או הזכאי
לקצבה, קצבת הפרישה שהייתה משולמת לפי חוק
זה הייתה מחולקת בין בני הזוג באופן שלבן הזוג
לשעבר יועבר שיעור קבוע ממלוא הקצבה שהייתה
משולמת לזכאי לקצבה אילולא ההעברה האמורה,
אשר אינו עולה על מחצית השיעור המשותף.

רישום פסק דין 42ב (א) בן זוג לשעבר רשאי להגיש לממונה בקשה
לחלוקת רכוש לרישום פסק דין לחלוקת רכוש בטופס שקבע
השר.

(ב) פרוד של קבע רשאי להגיש לממונה בקשה
לרישום פסק דין לאיזון בטופס שקבע השר.

(ג) השר רשאי לקבוע בתקנות את אופן הגשת
בקשה כאמור בסעיף קטן (א) או (ב).

(ד) הממונה או מי שהסמיך לכך ירשום את פסק הדין לחלוקת רכוש או פסק דין לאיזון; במסגרת הרישום יפורט חלק מהקצבה המגיעה לזכאי לקצבה שיועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 62(ב)2, אורכה של התקופה המשותפת, ואם נקבע בפסק הדין כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו לבחירה בפיצויים כאמור בסעיף 17א.

(ה) בקשה לרישום לפי סעיף קטן (א) או (ב) תוגש לא יאוחר משנתיים מיום פטירתו של העובד או הזכאי לקצבה; הממונה רשאי להאריך תקופה זו, אם האיחור בהגשת הבקשה חל מסיבות שלמבקש לא היתה שליטה עליהן.

(ו) הודעה של הממונה או מי שהסמיך לכך בדבר רישום בקשה לפסק דין לחלוקת רכוש לפי סעיף קטן (ד) תישלח בדואר רשום למבקש ולעובד או לזכאי לקצבת פרישה או באופן אחר שקבע השר בתקנות.

(ז) לא יראו בהחלטה לרישום או בסירוב לרישום פסק דין על פי סעיף זה כהחלטה לעניין סעיף 43;”

(10) בסעיף 58 -

(א) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

”(א1) על אף האמור בסעיף קטן (א) ובסעיף 48, בהתקיים התנאים המפורטים להלן יועבר חלק הקצבה למי שהיה בן זוגו של הזכאי לקצבה ושנרשם פסק הדין לחלוקת רכוש לפי סעיף 42א(ב), ואולם -

(1) ההעברה תהיה לבן הזוג לשעבר בלבד ובשיעור הקבוע בפסק הדין לחלוקת רכוש.

(2) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור אלא בשל החודש שחל לאחר שחלפו שישים ימים מהמועד שבו הודיע הממונה בדבר רישום פסק הדין לחלוקת רכוש והעובד או הזכאי לקצבה.

(3) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור של זכאי לקצבת פרישה לפי סעיף 15(א)(2) או (3), או 17א, אלא בשל הקצבה בעד החודש המתחיל אחרי היום שבו הגיע לגיל הפרישה; לעניין זה, "גיל הפרישה" – גיל פרישת חובה, ואם נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש גיל אחר לגבי זכאי לקצבת פרישה כאמור – אותו גיל, ובלבד שאם הזכאי לקצבת פרישה היה יוצא לקצבה בהגיעו לאותו גיל הייתה משולמת לו קצבה החל מהחודש לאחר החודש שבו הגיע לאותו גיל כאמור;

(4) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור של זכאי לקצבת פרישה לפי סעיף 17(1) או (3), אלא בשל הקצבה בעד החודש המתחיל אחרי היום שבו הגיע לגיל 60.

(2א) חלק הקצבה שמועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף קטן (1א), לא יהא ניתן לעיקול, להעברה או לשעבוד.

(3א) מלוא הקצבה המשולמת לזכאי לקצבת פרישה תופחת בסכום השווה למכפלת מלוא הקצבה כאמור בשיעור הקבוע בתוספת לחוק חלוקת חיסכון פנסיוני לפי מינו של הזכאי לקצבת פרישה (להלן – סכום להפחתה).

(4א) הסכום להפחתה יופחת באופן שווה מהקצבה המשולמת לזכאי לקצבת שאיר ומהסכום המועבר לבן הזוג לשעבר.

(5א) בהתקיים אחד מהמפורטים להלן לא תחול הוראת סעיף קטן (3א) ולעניין סעיף 28 יחול האמור בו כשאין בן זוג לשעבר:

(1) נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי האמור בו יחול רק לעניין העברת חלק המועבר לבן הזוג לשעבר;

(2) פסק הדין לחלוקת רכוש הוגש לרישום לאחר שנתיים מהמועד שבו ניתן או לאחר החודש שקדם לחודש שבו הפך העובד לזכאי לקצבת פרישה, לפי המועד המאוחר מביניהם.”;

(ב) בסעיף קטן (ב), במקום “קטן (א)” יבוא “קטנים (א) ו-(א1)”;

(11) בסעיף 62(א), אחרי “חייב בפרנסתם” יבוא “או למי שמועבר לו חלק מהקצבה לפי סעיף 58(א1)”;

(12) בסעיף 109 -

(א) בסעיף קטן (א), בסופו יבוא:

” (7) גובה אגרה לרישום פסק דין על פי סעיף 42ב, ואופן תשלום האגרה;

(8) דינים וחשבונות תקופתיים לבן זוג לשעבר, שבהם יכללו פרטים בדבר גובה מלוא הקצבה אשר בשלה מועבר לבן הזוג לשעבר חלק לפי סעיף 58(א1) וחלק הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר, והמועדים לשליחת דינים כאמור.”;

(ב) בסעיף קטן (ב), בסופו יבוא:

” (4) נרשם פסק דין לחלוקת רכוש בשל עובד, לא יותר היוון חלק של הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר לפי הסעיף האמור בשיעור ולתקופה שביקש הזכאי, אלא אם ניתנה לכך הסכמתו של בן הזוג לשעבר.”;

תיקון חוק
שירות הקבע
בצבא הגנה
לישראל
(גימלאות)[נוסח
משולב]

18. בחוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות)[נוסח משולב], התשמ"ה-1985⁷⁶ -

(1) בסעיף 1 -

(א) אחרי "בחוק זה –" יבוא:

"בן זוג לשעבר" – אחד מהמפורטים להלן שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כזכאי לחלוקת זכויות לקצבה לפי חוק זה:

(1) מי שהייתה אשתו של חייל או של זכאי לקצבת פרישה, לרבות מי שהייתה ידועה בציבור כאשתו;

(2) אשתו של חייל או של זכאי לקצבת פרישה, שנפרדה ממנו פרידה של קבע;

(3) מי שהיה בעלה של חיילת או של זכאית לקצבת פרישה, לרבות מי שהיה ידוע בציבור כבעלה;

(4) בעלה של חיילת או של זכאית לקצבת פרישה, שנפרד ממנה פרידה של קבע;

"גיל פרישת חובה" - כהגדרתו בחוק גיל פרישה, התשס"ד-2004⁷⁷;

(ב) אחרי ההגדרה "חייל" יבוא:

"חוק חלוקת חיסכון פנסיוני" – חוק חלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג, התש"ע-2010⁷⁸;

"חוק יחסי ממון" – חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973⁷⁸;

(ג) אחרי ההגדרה "נכה" יבוא:

⁷⁶ ס"ח התשמ"ה, עמ' 142.

⁷⁷ ס"ח התשס"ד, עמ' 46.

⁷⁸ ס"ח התש"ע, עמ' ____.

”פירוד” – אחד מאלה:

- (1) התרת נישואין;
 - (2) הסדר איזון משאבים שהתקיימו בו התנאים הקבועים בסעיף 5 לחוק יחסי ממון;
 - (3) הסדר שאינו לפי פסקה (2) לחלוקת רכוש בין בני זוג בשל פרידה;
- ”פסק דין לאיזון” – פסק דין לפי סעיף 5(ב) לחוק יחסי ממון בדבר חלוקת נכסים בשל פקיעת נישואין עקב מותו של חייל או זכאי לקצבה;
- ”פסק דין לחלוקת רכוש” – פסק דין שנקבע בו, בין השאר, חלוקת קצבת פרישה המשולמת לפי חוק זה בין חייל לבין בן זוג לשעבר;
- ”פרוד של קבע” – אחד מהמפורטים להלן שאינו פרוד, ובלבד שנקבע בפסק דין לאיזון כי הוא זכאי לחלוקת הזכות לקבלת קצבה לפי חוק זה:

- (1) אשתו של חייל או של זכאי לקצבת פרישה, שנפרדה ממנו פרידה של קבע;
 - (2) בעלה של חיילת או של זכאית לקצבת פרישה, שנפרד ממנה פרידה של קבע;
- ”פרידה של קבע” – התקיים אחד מאלה:

(1) חלפה שנה מיום שנפתח אחד מההליכים המפורטים להלן ואותו הליך לא נסגר בתקופה האמורה:

- (א) הליך להתרת נישואין;
- (ב) תביעה לחלוקת רכוש בין בני הזוג, לרבות תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין המשותפים לבני הזוג לפי חוק המקרקעין, התשכ”ט-1969;⁷⁹

⁷⁹ ס”ח התשכ”ט, עמ’ 259.

(ג) תביעה לפסק דין הצהרתי בדבר זכויות בני הזוג;

(ד) בקשה לביצוע הסדר איזון משאבים לפי חוק יחסי ממון;

(ה) בקשה לפי סעיף 11 לחוק יחסי ממון;

(2) קיים קרע בין בני הזוג או שבני הזוג חיים בנפרד אף אם תחת קורת גג אחת במשך תקופה מצטברת של תשעה חודשים לפחות מתוך תקופה רצופה של שנה.;

(ד) אחרי ההגדרה "הרמטכ"ל" יבוא:

"השיעור המשותף" – היחס שבין התקופה המשותפת לבין כל תקופת השירות;

"התרת נישואין" – כהגדרתה בסעיף 2(ד) בחוק יחסי ממון.;

(ה) אחרי ההגדרה "שירות קבע" יבוא:

"תקופה משותפת" - התקופה שנקבעה בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק דין האיזון, לפי הענין, שבשלה מחולקים הזכויות לקצבה לפי חוק זה ואשר חלה בתקופת שירותו של החייל או הזכאי לקיצבת פרישה.;

(2) בסעיף 12א(ב)(1), בסופו יבוא "נרשם פסק דין לחלוקת רכוש בשל חייל ונקבע בו כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו לבחור בקבלת מענק שחרור במקום שיחול לגביו האמור בסעיף קטן (א), לא יהיה החייל רשאי לבחור בקבלת מענק שחרור כאמור, אלא בהסכמת בן הזוג לשעבר.;

(3) בסעיף 21 -

(א) בפסקה (1), אחרי "בשעת מותו" יבוא "למעט אם נפרדו פרידה של קבע" ואחרי "בשעת מותה" יבוא "למעט אם נפרדו פרידה של קבע.;

(ב) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א1) בן זוגו לשעבר;

(ב1) פרוד של קבע שלו";

(4) אחרי סעיף 21 יבוא:

"דין בן זוג לשעבר ופרוד של קבע 21 לעניין סעיפים (2)22 עד (4), 23, 23א(ד), 25א(א)(2) עד (4), 27, 28 ו-29 יראו בן זוג לשעבר ופרוד של קבע כבן זוג.";

(5) בסעיף 22 -

(1) בפסקה (1), במקום "לבן זוג" יבוא "לבן זוג, כשאינ בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה,";

(2) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א1) לבן זוג, ויש בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה לפי פסקה (ב1), כל עוד לא נישא בן הזוג -

(1) בעד החודש שקדם לחודש שבו היה מגיע העובד לגיל פרישת חובה, אילולא נפטר (בסעיף זה - חודש הפרישה) - ארבעים אחוז;

(2) בעד חודש הפרישה ואילך - ההפרש שבין ארבעים אחוזים לבין השיעור המנוי בפסקה (ב1);

(ב1) לבן הזוג לשעבר או לפרוד של קבע, שנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר, כל עוד לא נישא - עשרים אחוזים מהשיעור המשותף";

(6) בסעיף 25 -

(א) בסעיף קטן (א) -

(1) בפסקה (1), במקום "לבן זוג" יבוא "לבן זוג, כשאינ בשעת מותו, לבן הזוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקצבה,";

(2) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(א) לבן זוג, כשיש בשעת מותו, בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, הזכאי לקיצבה לפי פסקה (ב1), אם היה בן זוגו לפחות שלוש שנים שקדמו לפטירתו או נולד להם ילד, כל עוד לא נישא – ההפרש שבין שישים אחוזים לבין השיעור המנוי בפסקה (ב1), ובלבד שקיצבתו לא תעלה על ארבעים האחוזים ממשכורתו הקובעת של הנפטר;

(ב) בן זוג לשעבר או פרוד של קבע, אם היה בן זוגו לפחות שלוש שנים, או נולד להם ילד, ושנקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק הדין לאיזון, לפי העניין, כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 36 חודשים או יותר, כל עוד לא נישא – שלושים אחוזים מהשיעור המשותף; לענין זה, יראו את המועד שבו חלה פרידה של קבע כמועד שבו הפרוד של קבע הפסיק להיות בן זוג";

(ב) בסעיף קטן (ד) -

(1) הסיפה החל במילים "תבוא במקום הקצבה" תסומן כפסקה (1);

(2) אחרי פסקה (1) יבוא:

"(2) לגבי בן זוג, שמתקיים בו האמור בפסקה (א1), כל עוד לא נישא - בעד החודש שקדם לחודש שבו היה מגיע החייל לגיל פרישת חובה אילולא נפטר – שישים אחוז, ובלבד שקצבתו לא תעלה על ארבעים אחוזים ממשכורתו הקובעת של הנפטר";

(ג) אחרי סעיף קטן (ד) יבוא:

"(ה) על אף האמור בסעיף קטן (ד), הוראות הסעיף האמור יחולו לגבי בן זוג לשעבר או פרוד של קבע רק אם נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש או בפסק הדין לאיזון כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר.";

(7) בסעיף 28, אחרי פסקה (3) יבוא:

"(4) על אף האמור בסעיף זה, לא תשולם קצבת שאיר, לבן הזוג לשעבר או לפרוד של קבע, שהוא זכאי לקצבה לפי סעיפים 22, 23, או 25(ד), אלא בעד החודש שלאחר החודש שבו היה מגיע החייל לגיל פרישת חובה, אילולא נפטר:";

(8) סעיף 30 – בטל;

(9) אחרי סעיף 47 יבוא:

"פסק דין 47א (א) הוראות חוק זה יחולו לגבי פסק דין לחלוקת רכוש ופסק דין לאיזון לחלוקת רכוש

(1) נקבע בו כי קצבת פרישה המשולמת לפי חוק זה תחולק בין בני הזוג באופן שלבן הזוג לשעבר יועבר שיעור קבוע ממלוא הקצבה שהייתה משולמת לזכאי לקצבה אילולא ההעברה האמורה;

(2) השיעור כאמור בפסקה (1) לא יעלה על מחצית השיעור המשותף;

(ב) הוראות חוק זה יחולו לגבי פסק דין לאיזון שנקבע בו כי אלמלא פטירתו של החייל או הזכאי לקצבה, קצבת הפרישה שהייתה משולמת לפי חוק זה הייתה מחולקת בין בני הזוג באופן שלבן הזוג לשעבר יועבר שיעור קבוע ממלוא הקצבה שהייתה משולמת לזכאי לקצבה אילולא ההעברה האמורה, אשר אינו עולה על מחצית השיעור המשותף.

רישום פסק דין 47ב (א) בן זוג לשעבר רשאי להגיש לממונה בקשה לחלוקת רכוש לרישום פסק דין לחלוקת רכוש בטופס שקבע השר.

(ב) פרוד של קבע רשאי להגיש לממונה בקשה לרישום פסק דין לאיזון בטופס שקבע השר.

(ג) השר רשאי לקבוע בתקנות את אופן הגשת בקשה כאמור בסעיף קטן (א) או (ב).

(ד) הממונה או מי שהסמיך לכך ירשום את פסק הדין לחלוקת רכוש או פסק הדין לאיזון; במסגרת הרישום יפורט חלק מהקצבה המגיעה לזכאי לקצבה שיועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף 62(ב)2, אורכה של התקופה המשותפת ואם נקבע בפסק הדין כי מתקיימת תקופה משותפת שהיא 120 חודשים או יותר ובן הזוג לשעבר לא ויתר על דרישת הסכמתו לבחור במענק שחרור כאמור בסעיף 12א(ב).

(ה) בקשה לרישום לפי סעיף קטן (א) או (ב) תוגש לא יאחר משנתיים מיום פטירתו של החייל או הזכאי לקצבה; הממונה רשאי להאריך תקופה זו, אם האיחור בהגשת הבקשה חל מסיבות שלמבקש לא היתה שליטה עליהן.

(ו) הודעה של הממונה או מי שהסמיך לכך בדבר רישום הבקשה לפי סעיף קטן (ד) תישלח בדואר רשום למבקש ולחייל או לזכאי לקצבת פרישה או באופן אחר שקבע השר בתקנות.

(ז) לא יראו בהחלטה לרישום או בסירוב לרישום פסק דין על פי סעיף זה כהחלטה לעניין סעיף 48.";

(10) בסעיף 62 -

(א) האמור בו יסומן כסעיף קטן (א), במקום "לגימלה" יבוא "לקיצבה" והסיפה החל במילים "אלא לשם" – תימחק;

(ב) אחרי סעיף קטן (א) -

"(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) ובסעיף 57, בהתקיים התנאים המפורטים להלן יועבר חלק הקצבה למי שאינו זכאי לקצבה -

(1) ניתן פסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך בדבר תשלום מזונות המגיעים מהזכאי לקצבה; האמור לא יחול לגבי חלק הקצבה שמועבר לבן הזוג לשעבר לפי פסקה (2);

(2) ניתן פסק דין לחלוקת רכוש ונרשמה הבקשה לרישום לפי סעיף 47א(ב), ואולם -

(א) ההעברה תהיה לבן הזוג לשעבר בלבד ובשיעור הקבוע בפסק הדין לחלוקת רכוש.

(ב) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור אלא בשל החודש שחל לאחר שחלפו שישים ימים מהמועד שבו הודיע הממונה על רישום פסק הדין לחלוקת רכוש.

(ג) לא יועבר חלק מהקצבה כאמור של זכאי לקצבת פרישה לפי סעיף 10(א)(2) או (3), או 12א, אלא בשל הקצבה בעד החודש המתחיל אחרי היום שבו הגיע לגיל פרישה. לעניין זה, "גיל הפרישה" – גיל פרישת חובה, ואם נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש גיל אחר לגבי זכאי לקצבת פרישה כאמור – אותו גיל, ובלבד שאם הזכאי לקצבת פרישה היה יוצא לקצבה בהגיעו לאותו גיל הייתה משולמת לו קצבה החל מהחודש לאחר החודש שבו הגיע לאותו גיל כאמור.

(ג) חלק הקצבה שמועבר לבן הזוג לשעבר לפי סעיף קטן (א1), לא יהא ניתן לעיקול, להעברה או לשעבוד.

(ד) מלוא הקצבה המשולמת לזכאי לקצבת פרישה תופחת בסכום השווה למכפלת מלוא הקצבה כאמור בשיעור הקבוע בתוספת לחוק חלוקת חיסכון פנסיוני לפי מינו של הזכאי לקצבת פרישה (להלן – סכום הפחתה).

(ה) הסכום הפחתה יופחת באופן שווה מהקצבה המשולמת לזכאי לקצבת פרישה ומהסכום המועבר לבן הזוג לשעבר.

(ו) בהתקיים אחד מהמפורטים להלן לא תחול הוראת סעיף קטן (ג) ולעניין סעיף 25 יחול האמור בו כשאינן בן זוג לשעבר:

(1) נקבע בפסק הדין לחלוקת רכוש כי האמור בו יחול רק לעניין העברת החלק המועבר לבן הזוג לשעבר;

(2) פסק הדין לחלוקת רכוש הוגש לרישום לאחר שנתיים מהמועד שבו ניתן או לאחר החודש שקדם לחודש שבו הפך החייל לזכאי לקצבת פרישה, לפי המועד המאוחר מביניהם.;

(11) בסעיף 65(א), בסופו יבוא "או למי שמועבר לו חלק מהקצבה לפי סעיף 62(ב)(2)";

(12) בסעיף 69 -

(א) בפסקה (2), בסופה יבוא "ואולם נרשם פסק דין לחלוקת רכוש בשל חייל, לא יותר היוון חלק של הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר לפי הסעיף האמור בשיעור ולתקופה שביקש הזכאי, אלא אם ניתנה לכך הסכמתו של בן הזוג לשעבר.";

(ב) אחרי פסקה (6) יבוא:

"(7) גובה אגרה לרישום פסק דין על פי סעיף 47ב, ואופן תשלום האגרה. תקנות כאמור יותקנו בהסכמת שר האוצר;

(8) דינים וחשבונות תקופתיים לבן הזוג לשעבר, שבהם יכללו פרטים בדבר גובה מלוא הקצבה אשר בשלה מועבר לבן הזוג לשעבר חלק לפי סעיף 62(ב)(2) וחלק הקצבה המועבר לבן הזוג לשעבר, והמועדים לשליחת דינים כאמור";

תיקון פקודת מס הכנסה 19. בפקודת מס הכנסה⁸⁰, אחרי סעיף 1125 יבוא:
מס הכנסה

⁸⁰ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

”מיסוי חלוקת 125ז (א) על חלוקת יתרה צבורה, כהגדרתה בסעיף 1 קופת גמל לקיצבה
לחוק חלוקת חסכון פנסיוני בין בני זוג, התש”ע-2010⁸¹, בקופת גמל לקיצבה שחלות עליה הוראות סעיף 3(א) לחוק האמור, יחול מס בשיעור של 10% על חלקו של בן הזוג לשעבר כהגדרתו בסעיף 1 לחוק האמור.

(ב) יחיד ששילם את המס האמור בסעיף קטן (א) לא יהא זכאי לנכות הוצאות שהוצאו בייצור ההכנסה האמורה ולא יהא זכאי לזיכוי, קיזוז או פטור מההכנסה או מהמס החל עליה.

(ג) הכנסה לפי סעיף קטן (א) יראוה כהכנסה לפי סעיף 164 ויחולו עליה ההוראות לפי הסעיף האמור כאילו הייתה הכנסה לפי סעיף 2(5).

תחילה ותחולה 20. ת (א) תחילתו של חוק זה תוך שישה חודשים מיום פרסומו (בסעיף זה – מועד התחילה) והוא יחול לגבי פסק דין לחלוקת רכוש שניתן לאחר מועד התחילה.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) -

(1) הוראות סעיפים 1 עד 6(א) ו-7(ב), 7 עד 9, 11 עד 13 ו-15, הוראות סעיפים 1, 17א, 42א, 42ב, 58(א1) ו-2(א), 62, 109 לחוק הגימלאות, כנוסחם בסעיפים 16(1), (4), (9) עד (12) לחוק זה, הוראות סעיפים 1, 12א, 47א, 47ב, 62(א) ו-65(ב), 69 לחוק שירות הקבע, כנוסחם בסעיפים 17(1), (2), (9) עד (12) לחוק זה, והוראות סעיף 125ז לפקודת מס הכנסה, כנוסחו בסעיף 18 לחוק זה, יחולו גם לגבי פסק דין לחלוקת רכוש שניתן לפני מועד תחילתו של חוק זה, ובלבד שהוגשה בקשה לרישום פסק דין לחלוקת רכוש לפי סעיף 3 לחוק זה, לפי סעיף 42 לחוק הגימלאות, כנוסחו בסעיף 16(9) לחוק זה, או לפי סעיף 47 לחוק שירות הקבע, כנוסחו בסעיף 17(9) לחוק זה, לפי העניין.

⁸¹ ס”ח התש”ע, עמ’ _____.

(2) הוראות סעיפים 6(ג) ו-10, הוראות סעיפים 4, 4א, 26, 28, 36, 58(א3) עד (א5) לחוק הגימלאות, כנוסחם בסעיפים 16(2), (3), (5) עד (7) ו-10 לחוק זה, והוראות סעיפים 21, 21א, 22, 25, 28, 62(ג) עד (ה) לחוק שירות הקבע, כנוסחם בסעיפים 17(3) עד (7) ו-11 לחוק זה, יחולו גם לגבי פסק דין לחלוקת רכוש שניתן לפני מועד תחילתו של חוק זה, ובלבד שבית המשפט או בית הדין שפסק את פסק הדין קבע כי התמלאו הדרישות האמורות בסעיפים האמורים, והעמית או עובד בפנסיה תקציבית, עובד, כהגדרתו בסעיף 1 לחוק הגימלאות, וחייל, כהגדרתו בסעיף 1 לחוק שירות הקבע, לא נפטרו לפני מועד תחילתו של חוק זה.

(3) סעיף 38 לחוק הגימלאות, כנוסחו בסעיף 16(8) לחוק זה, וסעיף 30 לחוק שירות הקבע, כנוסחו בסעיף 17(8) לחוק זה, לא יחולו לגבי מי שניתנה לו התחייבות לתשלום מזונות, על פי פסק דין או על פי הסכם בכתב לפני מועד תחילתו של חוק זה.